

ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

สารนิพนธ์
ของ
นางสาวระริน ทองใบ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา
ตุลาคม 2545
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อภาษาไทย.

ระริน ทองใบ. (2545) . ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อ พฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: รศ.ดร.อารี พันธุ์ณี.

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2545 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารต่ำ จำนวน 16 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากรแล้วสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งหนึ่ง เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองจะได้รับการใช้บทบาทสมมติ กลุ่มควบคุมไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองคือแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ การทดสอบของวิลคอกชันและแมนนิตนีย์.

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

- 1.นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้นหลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
- 2.นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้นหลังจากไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
- 3.นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ มีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

THE EFFECTS OF ROLE – PLAYING COMMUNICATIVE BEHAVIOR OF
KHAOKEAWITTAYA SCHOOL IN AMPHOE THA MAI,
CHANGWAT CHANTABURI

AN ABSTRACT
BY
MISS RARIN TONGBAI

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Educational Psychology
at Srinakharinwirot University
October 2002

Rarin Tongbai. (2002). *The effect of role-playing communicative behavior of Khaokeawittaya school in Amphoe Thai Mai in Changwat Chantaburi*. Master Project, M.Ed (Educational Psychology). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor. Project. Assoc. Prof. Dr. Aree Punmanee.

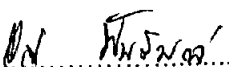
The purpose of this experimental research was to study the effect of role-playing on communicative behavior of Mathayom Suksa II 2 students of Khaokeawittaya school in Amphoe Tha Mai , Changwat Chantaburi in academic year 2002. The samples were randomly selected for 16 students who had Communicative behaviors were low. Then they divided into experiment group and control group. The experimental group was exposed to role-playing, The control group was not exposed to role-playing. The experimental design was ABA reversal design, The instrument was communicative behavior record. The data was analyzed by the wilcoxon's Matched Pair Signed-Ranks Test and the Mann-whitney U Test.

The results were as follows :

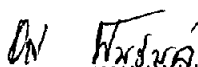
- 1.The communicative behavior of students who were exposed to the role-playing was significantly higher than before the experiment at .01 level
- 2.The communicative behavior of students who were not exposed to the role-playing was significantly higher than before the experiment at .01 level
- 3.The students who were exposed to the role – playing got significantly higher than the other students who were not exposed to the role – playing at .05 level.

อาจารย์ที่ปรึกษา ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

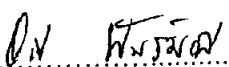
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

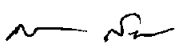
.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.อารี พันธุ์มณี)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.อารี พันธุ์มณี)

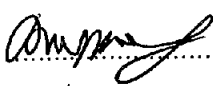
คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.อารี พันธุ์มณี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ กมลรัตน์ กรีทอง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรหมริตา แสนคำเครือ)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จันทรคุกุล)
วันที่ 3 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2545

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้เนื่องจากผู้วิจัย ได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. อารี พันธุ์มณี อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กรีทอง และผู้ช่วยศาสตราจารย์พรหมธิตา แสนคำเครือ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะตลอดจนความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของเนื้อหาทางวิชาการรวมถึงกระบวนการทางวิชาการทุกขั้นตอนซึ่งผู้วิจัยตระหนักถึงความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กรีทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณรัตน์ พลอยเลื่อมแสงและอาจารย์ ดร. พาสนา จุลรัตน์ ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย และทุกท่านที่เป็นเจ้าของความรู้ต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและนำมาอ้างอิงในสารนิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสวช.สุพรรณิษ ผู้อำนวยความสะดวกโรงเรียนอนุบาลบ้านหนองคล้า(จงจินต์รุจิรวงศ์) และคณะครูที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ใหญ่ไพโรจน์ ฐานาวีวัฒน์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา และคณะครูที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบใจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา ปีการศึกษา 2545 ที่ให้ความร่วมมือในการทดลองครั้งนี้เป็นอย่างดี

คุณค่าและประโยชน์จากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ ของคุณพ่อ คุณแม่ ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้การศึกษอบรมและให้ความช่วยเหลือจนผู้วิจัยสามารถประสบความสำเร็จในการศึกษาตราบนานเท่านานนี้

ระริน ทองใบ

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
	การกำหนดประชากรและการเลือกเลือกตัวอย่าง.....	4
	ตัวแปรที่ศึกษา.....	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
	กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า.....	7
	สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	7
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ละคร.....	8
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ.....	8
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ.....	8
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ.....	24
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร.....	27
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร.....	27
	งานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร.....	41
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต.....	43
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต.....	43
	งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสังเกต.....	46
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	51
	การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	51
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	51
	ขั้นตอนดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	54
	การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	61
สังเขป ความมุ่งหมาย สมมติฐานและวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	61
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	63
อภิปรายผล.....	63
ข้อเสนอแนะ.....	65
บรรณานุกรม.....	66
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	75
ภาคผนวก ข	124
ภาคผนวก ค	146
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	149

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้ บทบาทสมมติก่อนและหลังการทดลอง.....	58
2	แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการใช้ บทบาทสมมติก่อนและหลังการทดลอง.....	59
3	เปรียบเทียบผลต่างของพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ กับนักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ.....	60
4	แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนเป็นรายบุคคลในกลุ่มทดลองที่ได้รับการ ใช้สัญญาเงื่อนไข ตลอด 3 ระยะ.....	125
5	แสดงความถี่ของพฤติกรรมสื่อสารของนักเรียนเป็นรายบุคคลในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับ การใช้บทบาทสมมติ ตลอด 3 ระยะ.....	126

บัญชีภาพประกอบ[illegible]

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
17 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 6 ในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้ บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ.....	143
18 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 7 ในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้ บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ.....	144
19 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 8 ในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้ บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ.....	145

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในปัจจุบันโลกของเราอยู่ในยุค IT (Information Transter) หรือที่เรียกว่ายุคแห่งข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารจึงเป็นสิ่งจำเป็นให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้ การสื่อสารที่ดีจะส่งเสริมให้บรรลุจุดมุ่งหมายในชีวิต สนับสนุนกิจกรรมของบุคคลและสังคม เชื่อมส่วนที่เป็นบุคคลและสังคมเข้าด้วยกัน และนำไปสู่การถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากอดีตถึงปัจจุบันและจากปัจจุบันไปสู่อนาคต

ในการสื่อสารจำเป็นต้องอาศัยสื่อที่สำคัญประเภทต่าง ๆ นับตั้งแต่ภาษา ซึ่งอาจออกมาในรูปของ ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งเพื่อให้เกิดความรับรู้ เกิดจากการคล้อยตามหรือเกิดความคิดแปลกใหม่ แต่ถ้าบุคคลขาดความสนใจหรือประสบการณ์เดิมที่เป็นพื้นฐานแก่การเรียนรู้ภาษาก็อาจกล่าวได้ว่า บุคคลขาดความพร้อมในการเรียนรู้ การใช้ภาษาในการสื่อสาร หากวิเคราะห์กันแล้วจะพบว่า ระหว่างการสื่อสารนั้นมักจะมีบางสิ่งบางอย่างติดไปกับข้อมูลการสื่อสารนั้นเสมอ สิ่งที่ดีไปได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนทัศนคติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ความพอใจ – ไม่พอใจ ความสบายใจ – ความหงุดหงิด ฯลฯ สิ่งที่ดีตัวออกมานี้มีอิทธิพลอย่างสูงต่อผลของการสื่อสาร ซึ่งอาจทำให้บางครั้งถึงกับทะเลาะเบาะแว้ง เข้าอกเข้าใจกัน ร่วมมือร่วมใจกันในกิจกรรมต่าง ๆ ของชีวิตโดยทั่วไปนั่นเอง (พรทิพย์ เย็นจะบก และกมลรัฐ อินทรทัศน์, 2541: 157) ดังที่ สมปราชญ์ อัมมะพันธ์ (2529 : 7) ได้กล่าวว่า การสื่อสารช่วยในการติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูล สามารถเข้าใจกันง่ายโดยใช้คำพูดและการสังเกตสีหน้า กิริยาท่าทาง ตลอดจนแสง สี รส และสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ทำงานร่วมกันได้อย่างดี แต่ในทางตรงกันข้ามการสื่อสารที่บกพร่องเป็นสาเหตุให้ผู้ส่งสารกับผู้รับสารเข้าใจไม่ตรงกัน

เนื่องจากภาษาไทยมีคุณค่าสำคัญยิ่งสำหรับคนไทย กระทรวงศึกษาธิการ (2520 : 28) จึงระบุถึงความสำคัญของภาษาไทยไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ว่า “ภาษาไทยมีความสำคัญทั้งในฐานะเป็นภาษาประจำชาติเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจึงควรให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า มีความรู้ ทักษะ และเจตคติ อันถูกต้อง ความสำคัญของภาษาไทยมีหลายประการ แต่ที่สำคัญคือ ภาษาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร การใช้ภาษามีความสำคัญยิ่งแก่ชีวิตเมื่อการใช้ภาษาขาดประสิทธิภาพ การดำเนินชีวิตย่อมขาดประสิทธิภาพไปด้วยเกือบทุกด้าน (บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2523: 19) ในเมื่อภาษาไทยมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นการวางรากฐานตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา เป็นต้น จึงสมควรจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอน และจัดให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน และเพื่อให้นักเรียนได้ใช้ภาษาในการศึกษาหาความรู้อื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน การเรียนภาษาไทย ครูจำเป็นจะต้องเน้นถึงความสัมฤทธิ์ผลของทักษะในการเข้าใจภาษา คือ การฟัง และการอ่าน ทักษะ

ในการใช้ภาษา คือ การพูด และการเขียน จนสามารถใช้เป็นสื่อความคิด ความเข้าใจเพื่อแสวงหาความรู้ และหาเหตุผล และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2523) ได้ระบุจุดประสงค์ วิชาภาษาไทยตอนหนึ่งว่า เพื่อให้ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้องเหมาะสมกับวัย และเห็นความสำคัญของภาษาไทยในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารของคนในชาติ เป็นปัจจัยการเสริมสร้างเอกภาพของชาติ (กรมวิชาการ, 2532: 9)

เนื่องจากเด็กที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาส่วนใหญ่เป็นเด็กวัยรุ่น การสื่อสารของเด็กวัยรุ่นไม่ว่าจะเป็นด้านวัจนภาษา และอวัจนภาษาเป็นไปอย่างกว้างขวางเพราะพัฒนาการทางความคิดของเด็กวัยรุ่นเติบโตเต็มที่ พร้อมทั้งจะรับสารต่างๆ ได้ทุกชนิด เนื่องจาก เด็กวัยรุ่นมีความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและมีลักษณะเฉพาะวัยแล้ว ทำให้ความสนใจในการรับสารโน้มเอียงไปในบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเองเป็นส่วนใหญ่ (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533 : 79 – 80) ซึ่งฮอลเซน (Ohlsen, 1970 : 198) ได้ศึกษาพบว่าวัยรุ่นประสบปัญหาเกี่ยวกับทักษะในการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ พรทิพย์ เย็นจะบก และกมลรัฐ อินทรทัศน์ (2541: 124 – 125) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ซึ่งนักเรียนจะต้องใช้ทั้งในชั้นเรียนและในชีวิตประจำวัน ผู้ที่มีการพูดที่ดีนั้นจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี เป็นที่นิยมยกย่องของบุคคลอื่น และสามารถสื่อสารกับผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยได้เป็นอย่างดีก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกันและกัน ตรงกันข้ามผู้ที่ขาดทักษะในการสื่อสารจะไม่สามารถสื่อความเข้าใจได้ดีเท่าที่ควร บางครั้งยังเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเข้าใจผิด เป็นผลร้ายต่อตัวผู้พูดเอง จึงควรส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้ว่าการสื่อสารที่ดีควรเป็นอย่างไร การไม่ใช้ภาษาแสดง ไม่พูดขณะผู้อื่นยังพูดไม่จบ ไม่พูดจากากกลางหรือเหินแสมให้กระทบกระเทือนใจผู้อื่นรู้จักหักทลายปราศรัยด้วยภาษาที่สุภาพ รู้จักกล่าวคำขอบคุณ ขอโทษ และเสียใจในโอกาสอันสมควรสอดคล้องกับ วัชร ทรัพย์มี (2522 : 179) กล่าวถึงวัยรุ่นว่าเป็นวัยที่บุคลิกภาพจะก่อตัวขึ้นเป็นการถาวรในแต่ละบุคคล เป็นวัยที่ต้องการความเป็นอิสระและแสวงหาความรู้สึก เป็นส่วนหนึ่งของสังคมซึ่งจำเป็นจะต้องมีการติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ดังนั้นในวัยนี้ควรได้รับการพัฒนา เพื่อช่วยให้เด็กสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นมีความเชื่อมั่นในตนเองเรียนรู้การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ช่วยให้เป็นตัวของตัวเองเข้าใจผู้อื่นและยังเป็นส่วนช่วยพัฒนาบุคลิกภาพได้อีกด้วย

จากการที่ผู้วิจัยเป็นครูสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาเป็นเวลา 5 ปีและมองเห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับพฤติกรรมสื่อสารของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจปัญหาเบื้องต้นโดยการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและครูประจำชั้นว่าพฤติกรรมสื่อสารของนักเรียนเป็นอย่างไรบ้าง ผลการสัมภาษณ์ปรากฏว่า นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ ใช้ถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ชอบพูดล้อเลียนชื่อผู้พกาาริ และชอบพูดจาตู่ถูกตู่หมิ่น รวมทั้งจากการสังเกตและประเมินในแบบประเมินพฤติกรรมสื่อสาร พบว่านักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พูดด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ พูดล้อเลียนปมด้อยเพื่อน พูดตู่ถูกตู่หมิ่น พูดล้อเลียนชื่อผู้พกาาริ ไม่ชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดี

ไม่สบตาขณะสนทนา การแสดงออกทางสีหน้าที่ไม่เหมาะสม ไม่แสดงท่าทางเป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 25 คน มีนักเรียนที่มีพฤติกรรมสื่อสารต่ำจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 20 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 คน มีนักเรียนที่มีพฤติกรรมสื่อสารต่ำจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 12 คน มีนักเรียนที่มีพฤติกรรมสื่อสารต่ำจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 30 ซึ่งลักษณะพฤติกรรมดังกล่าว เป็นปัญหาในการสื่อสาร ทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาต่อการเรียนการสอน การปรับตัวทางสังคมและมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนมาก

การพัฒนาพฤติกรรมสื่อสารสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การใช้เทคนิคแม่แบบ การใช้กรณีตัวอย่าง และการใช้บทบาทสมมติ ทั้งนี้เพราะการใช้บทบาทสมมติเป็นการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมา แล้วให้ผู้เรียนสวมบทบาทนั้น แสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดเป็นหลัก (ทิตนา แชมมณี, 2519 : 201) ซึ่งการแสดงบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มาก และสนุกสนานกับบทเรียนให้ทั้งความรู้ความเพลิดเพลิน ผู้แสดงจะให้อารมณ์ลงในบทบาทหรือเหตุการณ์ที่สมมติขึ้นอย่างเป็นจริงเป็นจัง (รวิวรรณ ทุมชัย, 2533 : 143) วิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกทั้งทางการพูด การแสดงท่าทาง เป็นการสร้างความสนใจสร้างบรรยากาศเรียนรู้ให้เกิดกับนักเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537: 31) กล่าวว่า การศึกษาจะต้องมุ่งเน้นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียน ได้รับการส่งเสริมให้แสดงออกการฝึกปฏิบัติจริง การทดลองเพื่อให้เห็นข้อดี สิ่งที่ผิดพลาด และขีดจำกัด เพื่อพัฒนาตัวผู้เรียนดั่งงานวิจัยของ วรวิทย์ ชีช่วง (2536 : 48) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติแบบมีบทและแบบไม่มีบทที่มีต่อความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษา พบว่านักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติสามารถพัฒนาความซื่อสัตย์ของนักเรียนได้ และสอดคล้องกับวิไล พังสอาด (2542 : 45 – 46) ที่ศึกษาเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติ และการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากขึ้นหลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติสอดคล้องกับ อุษา อินทปัญญา (2536 : 53) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อมารยาทในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมติมีมารยาทในชั้นเรียนสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการใช้บทบาทสมมติ
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนก่อนและหลังไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติและนักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอน ครูแนะแนว และผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในการนำบทบาทสมมติ ไปใช้พัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารในชั้นเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา จังหวัดจันทบุรี ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารในห้องเรียนต่ำ จำนวน 16 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา จังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2545 ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารต่ำ จำนวน 16 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากร แล้วสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คือ วิธีพัฒนาการสื่อสารโดยใช้บทบาทสมมติ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการสื่อสาร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การใช้บทบาทสมมติ หมายถึง วิธีที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมการสื่อสารกับเพื่อน โดยจัดกิจกรรมที่มีการกำหนดสถานการณ์สมมติขึ้นมา มีการกำหนดบทบาท และให้สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มแสดงบทบาทนั้นโดยไม่มีการขมวดวงหน้า ผู้แสดงจะแสดงบทบาทตามลักษณะนิสัยของตัวละครในสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และถือเอาการแสดงออกทั้งด้านความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้แสดง โดยมีขั้นตอน 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

ก. การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ ในขั้นนี้ ครูจำเป็นต้องทำความเข้าใจก่อนว่าจะใช้บทบาทสมมติเพื่ออะไร ครูต้องการให้ผู้เรียนได้อะไรบ้างจากการแสดง

ข. กำหนดสถานการณ์และบทบาทสมมติ เมื่อครูเข้าใจวัตถุประสงค์ชัดเจนแล้วก็ควรสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติขึ้นมาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์นั้น มีความชัดเจน ยาก ง่าย ให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน มีเนื้อหาใกล้เคียงกับความเป็นจริง ควรมีการขัดแย้ง หรืออุปสรรคที่ต้องแก้ไขเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกคิดและแก้ปัญหา

ขั้นที่ 2 ขั้นแสดง ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน คือ

ก. อุ่นเครื่อง คือการเล่าเรื่องหรือสถานการณ์ที่เตรียมมาให้ผู้เรียน สนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียน ในตอนท้ายจะทิ้งปัญหากระตุ้นให้ยากติดตามและชี้แจงให้ผู้เรียนเห็นคุณประโยชน์จากการเข้าร่วมบทบาทสมมติ

ข. การเลือกตัวผู้แสดง ครูอาจเลือกได้หลายทางขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการแสดงและการสอนเป็นสำคัญ ครูต้องคำนึงว่าจะต้องไม่เลือกผู้เรียนที่เจ้าตัวไม่เต็มใจ ควรเลือกผู้เรียนที่เจ้าตัวเต็มใจ ควรเลือกผู้แสดงบทบาทที่อาสาสมัคร

ค. การจัดฉากแสดงหลังจากได้ตัวผู้แสดงแล้วควรให้ผู้ที่ไม่ได้แสดงบางคนออกมาช่วยจัดสถานที่แบบสมมติขึ้นเพื่อให้การแสดง ดูใกล้เคียงกับความเป็นจริง การจัดฉากอาจจัดแบบง่าย ๆ ไปจนถึงการจัดฉากแบบหรูหรา

ง. การเตรียมตัวผู้สังเกตการณ์การแสดงบทบาทสมมติ มิใช่เรียนเพื่อสนุกสนานอย่างเดียว ครูจะต้องช่วยให้ผู้เรียนหัดสังเกตและรู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์ไปด้วยมิเช่นนั้นแล้วการอภิปรายและวิเคราะห์หลังบทเรียนจะไม่ได้ผลเพราะผู้เรียนไม่ได้รับการฝึกดังกล่าวนั้น บางคนนั่งเฉย บางคนจะตำหนิผู้แสดงมากเกินไป เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าว ครูควรแบ่งหน้าที่ให้ผู้เรียนเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มหนึ่งอาจให้การสังเกตวิธีการแก้ไขปัญหาไปเช่นนั้น แล้วจะทำให้เกิดปัญหามาหรือไม่

จ. การเตรียมพร้อมก่อนการแสดง ครูจะต้องช่วยให้การแสดงนั้นเป็นไปตามธรรมชาติ โดยการช่วยขจัดความประหม่า วิตกกังวลของผู้แสดงช่วยผู้แสดงให้เข้าใจสถานการณ์ให้มากยิ่งขึ้น เช่น

ถามว่าเรื่องเกิดที่ไหน ตัวละครมีใครบ้าง เป็นต้น คอยเตือนผู้ชมการแสดงชุดแรกว่าถ้าหัวเราะจะทำให้การแสดงเสียไป

ฉ. การแสดง เมื่อผู้ชมผู้แสดงพร้อมแล้ว ก็เริ่มการแสดงได้เลย การแสดงควรเป็นไปตามธรรมชาติไม่มีการขัดขวางกัน นอกจากกรณีที่ผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ

ซ. การตัดบท หากการแสดง ดำเนินไปได้พอสมควร ควรมีการตัดบทถ้าการแสดงนั้นได้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้ ผู้ชมหรือผู้แสดงเข้าใจลึกซึ้งพอที่จะเดาเรื่องราวเป็นอย่างไร หรือถ้ามีการแสดงที่ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้ เพราะเกิดความเข้าใจผิด และเกิดอารมณ์สะท้อนใจมากเกินไป

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล

เป็นขั้นที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้หลายอย่าง การวิเคราะห์การแสดงนั้นมักเป็นไปในรูปการอภิปรายร่วมกัน การอภิปรายต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลตรงไปตรงมา เกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออก ไม่มุ่งวิจารณ์ว่าใครแสดงดีหรือไม่ดีอย่างไร

ขั้นที่ 4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม หลังจากการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้ว กลุ่มอาจจะได้แนวทางใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจ ครูอาจจัดให้มีการแสดงเพิ่มเติมได้ หากการแสดงเพิ่มเติมไม่จำเป็น ครูสามารถข้ามไปถึงขั้นที่ 5 ได้เลย

ขั้นที่ 5 แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

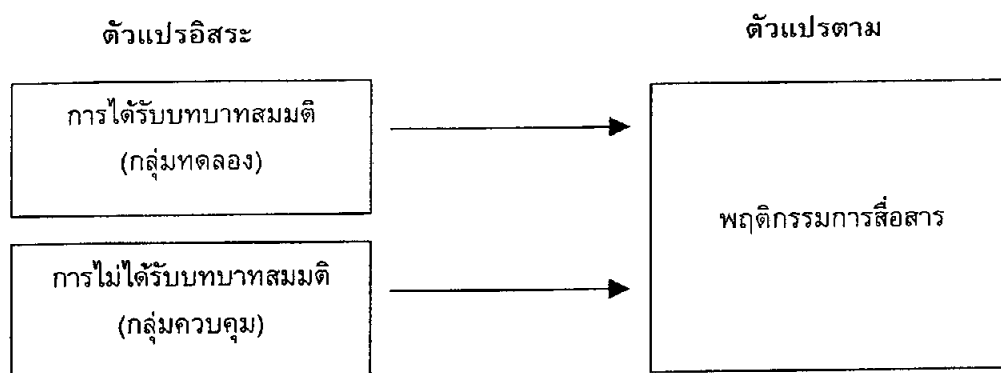
หลังจากการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงแล้ว ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีส่วนสัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ได้อศึกษา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์นี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวคิดกว้างขึ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นสิ่งที่เรียนนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นจริงจะทำให้ผู้เรียนสามารถหาข้อสรุปหรือได้แนวความคิดรวบยอดที่ตนสามารถเข้าใจได้อย่างดี

1. พฤติกรรมการสื่อสารหมายถึง การแสดงพฤติกรรมของนักเรียนทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางกับเพื่อนได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้
 - 2.1 การสื่อสารด้วยภาษาถ้อยคำ ได้แก่ พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่พูดล้อเลียนปมด้อยเพื่อน ไม่พูดดูถูกดูหมิ่น ไม่พูดล้อเลียนชื่อบุคลากร ชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดี
 - 2.2 การสื่อสารด้วยภาษาท่าทาง ได้แก่ การสบตาขณะสนทนา การแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม แสดงที่ทำเป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร

2. กลุ่มทดลอง หมายถึง กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ จำนวน 8 คน

3. กลุ่มควบคุม หมายถึง กลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ จำนวน 8 คน

กรอบแนวคิด

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้น หลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติ
2. นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้น หลังจากไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ
3. นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ มีพฤติกรรมการสื่อสารดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการ

ใช้บทบาทสมมติ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ
 - 1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ
 - 1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสื่อสาร
 - 2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสื่อสาร
 - 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสื่อสาร
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต
 - 3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต
 - 3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ

1.1.1 ความหมายของบทบาทสมมติ

แชฟเทล และแชฟเทล(Shaftel and Shaftel. 1967 : 83) ได้ให้ความหมายของบทบาทสมมติว่า เป็นวิธีการที่จะฝึกฝน เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมที่ควร ในการแก้ไขปัญหาและในการตัดสินใจ ซึ่งต้องมีเทคนิคหลายอย่าง เช่นการอภิปราย การนิยาม การวิเคราะห์ปัญหา การแสดงและปฏิบัติของผู้ชม

เทเลอร์ และวอลฟอร์ด(Taylor and Walford.1974 : 19) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นการเปิดโอกาสให้ได้สามารถสวมบทบาทในสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อฝึกว่าตน ควรมีพฤติกรรมแบบใด จึงจะแก้ปัญหาได้ดีที่สุดผู้แสดงต้องรับรู้บทบาทของตนเองเพื่อให้เข้าใจและมีอารมณ์ในการแสดงลี (Lee. 1974 : 316) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติ หมายถึงการเรียนรู้จากการดูบทบาทของผู้แสดงในสถานการณ์ซึ่งต่างจากการแสดงละครคือ ผู้แสดงบทบาทสมมติ จะกระทำซ้ำไม่ได้จนกว่าจะเป็นที่พอใจ

เดวิส (วารี ธีรจิต. 2534 : 185; อ้างอิงมาจากDavis. 1962 : 427) ได้กล่าวถึงบทบาทสมมติเป็นการจัดสภาพการณ์ เพื่อให้ผู้แสดงได้มีโอกาสแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพหรือเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงบุคลิกภาพนั้นๆอย่างอิสระ ในการแสดงอาจมีการเตรียมการมาก่อน หรือไม่จำเป็นต้องซ้อมมาก่อนก็ได้ ระยะเวลาในการแสดงใช้เวลาเพียงช่วงสั้นๆ โดยมุ่งให้ผู้แสดงได้เรียนรู้จากการสังเกตหรือการวิเคราะห์บทบาทที่ได้แสดง จะมีการอภิปรายประกอบผลของการแสดงด้วย

ชาญชัย ศรีไสยเพชร (2525 : 44) กล่าวว่า บทบาทสมมติหมายถึง บทบาทที่เราสมมติขึ้นมาโดยยึดความจริงเป็นหลัก เป็นบทบาทที่เลียนแบบความเป็นจริงแต่อาจไม่ตรงกับความเป็นจริงในทุกกรณี

อัญชลี แจ่มเจริญ, จินตนา สุขมาก และสุกัญญา ธารีวรรณ (2516 : 115) กล่าวว่า บทบาทสมมติเป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่ทำให้นักเรียนได้ออกมาทำท่าทางเลียนแบบของจริงตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น

ดวงเดือน เทศวานิช (2530 : 108) กล่าวถึงบทบาทสมมติว่า หมายถึงการแสดงบทบาทในสถานการณ์ ที่สมมติขึ้นเทียบเคียงกับสภาพที่เป็นจริงตามที่ผู้แสดงบทบาทได้แสดงออกมา เพื่อให้ผู้ดูเข้าใจปัญหาอย่างดีและนำมาอภิปรายได้อย่างถูกต้อง

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531 : 67) กล่าวว่า บทบาทสมมติเป็นวิธีสอนที่ใช้บทบาทสมมติขึ้นจากความเป็นจริง มาเป็นเครื่องมือในการสอน โดยที่ครูสร้างสถานการณ์สมมติและบทบาทขึ้นมาให้นักเรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น มีการนำการแสดงออกทั้งด้านความรู้ ความคิด และพฤติกรรมของผู้แสดงมาใช้เป็นพื้นฐานการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนในเรื่องความรู้สึกร ณี พฤติกรรม และปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

สมาน ลอยฟ้า (2535 : 61) กล่าวว่า บทบาทสมมติ เป็นขบวนการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมใหม่ในสภาพแวดล้อมซึ่งต่างไปจากปกติ เพื่อการแสดงบทบาท โดยให้ผู้แสดงไม่ได้เล่นในบทบาทที่แท้จริงของตนเอง

ทิศนา ขัมมณี (2536 : 27) กล่าวถึงบทบาทสมมติว่าเป็นวิธีการอีกวิธีหนึ่งที่ได้รับความนิยมในการนำมาใช้ในการสอน มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมา แล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้น และแสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นหลัก

สนั่น มีชันหมาก (2538 : 280) กล่าวถึงบทบาทสมมติว่า เป็นการแสดงออกของผู้เรียนตามเนื้อหาของสถานการณ์ เรียนโดยไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับสิ่งที่เรียนรู้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ขณะแสดงออกมีการแก้ไขปรับปรุงให้สมจริงมากที่สุดและมีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ประสานงานกับกลุ่มแสดงของตนได้เป็นอย่างดี

จากความหมายของบทบาทสมมติที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทสมมติเป็นวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้แสดงออกทั้งคำพูด และท่าทางโดยผู้สอนเป็นผู้กำหนดบทบาทและสถานการณ์สมมติขึ้นมา เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทของตนตามที่ตนได้รับเป็นไปตามธรรมชาติ และให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้ความรู้สึก พฤติกรรมและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม มีความเข้าใจในเรื่องที่จะเรียนมากยิ่งขึ้น

1.1.2 รูปแบบของบทบาทสมมติ

สมาน ลอยฟ้า (2535 : 61 – 62) กล่าวว่าบทบาทสมมติแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. บทบาทสมมติแบบมีโครงสร้าง (Structured) เป็นแบบที่ครูให้คำแนะนำแก่นักเรียนผู้แสดง โดยอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุปนิสัยของตัวละครรวมทั้งภูมิหลังที่เกี่ยวกับสถานการณ์ของบทบาทที่สมมตินั้น

2. บทบาทสมมติแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่นบทบาทที่สำคัญและ องค์ประกอบต่างๆ ของสถานการณ์ จะถูกกำหนดขึ้นโดยสมาชิกของกลุ่ม ผู้แสดงจะต้องกำหนดองค์ประกอบเหล่านี้ขึ้นมาเอง

นิพนธ์ ไทยพานิช (2535 : 291) กล่าวถึงรูปแบบของบทบาทสมมติสามารถดำเนินการได้ 2 ลักษณะคือ

1. บทบาทสมมติแบบกำหนดโครงสร้าง เป็นการแสดงบทบาทสมมติตามที่กำหนดให้ คือกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดบทบาท กำหนดเนื้อหาเรื่องราวต่างๆ ไว้เรียบร้อยแล้ว มีการเตรียมเอกสารเพื่อชี้แจงรายละเอียดต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้เพื่อให้ผู้แสดงได้มีแนวทางชัดเจนที่จะแสดงบทบาทสมมตินั้นๆ

2. บทบาทสมมติแบบไม่กำหนดโครงสร้าง จะเกิดขึ้นเองและเป็นไปโดยธรรมชาติของการอภิปรายกลุ่ม เกิดขึ้นโดยไม่มีการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะเป็นเรื่องอะไร ส่วนมากจะเกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์บางสิ่งบางอย่าง เหตุการณ์บางอย่างที่เป็นเรื่องราวประเด็นที่สำคัญค่อนข้างวิกฤติ

สรุปได้ว่ารูปแบบของบทบาทสมมติ มี 2 ลักษณะ บทบาทสมมติแบบมีโครงสร้าง คือแสดงบทบาทตามที่กำหนดในเรื่องราวต่างๆไว้เรียบร้อยแล้ว ส่วนบทบาทสมมติแบบไม่มีโครงสร้างคือผู้แสดงบทบาทสมมติจะต้องกำหนดเรื่องราวต่างๆและองค์ประกอบอื่นๆ ขึ้นเอง

1.1.3 ประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติ

ทิศนา แคมมณี (2519 : 42 – 43) กล่าวว่า บทบาทสมมติ เป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่ช่วยในการสอนได้มาก ครูสามารถนำบทบาทสมมติไปช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่าพฤติกรรมทุกพฤติกรรมมีสาเหตุ การที่ให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทต่างๆ ที่ถูกจำกัดอยู่ในสภาพการณ์ต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงสาเหตุต่างๆ ที่ผลักดันให้คนต้องแสดงพฤติกรรมใดๆ ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ผู้เรียนไม่ด่วนตัดสินใจอะไรง่าย ๆ ก่อนที่จะพิจารณาถึงสาเหตุ นอกจากนั้นยังจะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวทางในการแก้ปัญหาให้ตรงประเด็นอีกด้วย

2. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น การที่ให้ผู้เรียนได้สวมบทบาทของผู้อื่น จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ ว่าผู้อื่นมีความคิดและความรู้สึกอย่างไร ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเอาใจเขา มาใส่ใจเรา

3. ช่วยลดความรู้สึกตึงเครียดของผู้เรียน ในบางครั้งผู้เรียนอาจจะมีความรู้สึกรุนแรงในใจหลายประการที่ไม่สามารถแสดงออกมาได้ ครูอาจใช้บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนได้ระบายความรู้สึกนั้นๆ ออกมา เป็นการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของผู้เรียนลงได้บ้าง

4. ช่วยให้ครูได้เรียนรู้ถึงความต้องการของผู้เรียน ในกรณีที่ผู้เรียนไม่สามารถจะบอกความต้องการของตนเองออกมาได้ ครูอาจจะจัดบทบาทสมมติให้ผู้เรียนได้แสดง ซึ่งผู้เรียนอาจจะเปิดเผยความต้องการของตนเองออกมาโดยไม่รู้ตัว

5. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี การให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น และพัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง สิ่งนี้นับว่าเป็นพื้นฐาน ของความเจริญงอกงามทางจิตใจ อันจะช่วยให้บุคคลนั้นดำรงชีพอยู่อย่างปกติสุขและสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจค่านิยมของตนเองและหาหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตของตน ในขณะที่ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติอยู่นั้น ผู้เรียนจะมีพฤติกรรมการตัดสินใจที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมของตน การที่มีโอกาสได้แสดง อภิปราย และวิเคราะห์ถึงค่านิยมเหล่านั้นจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น

7. ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาถึงความสามัคคีในกลุ่มให้ดีขึ้นในการทำงานร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มมักจะมีปัญหาขัดแย้งกันอยู่เนื่อง ๆ ความขัดแย้งนี้ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันและเกิดความแตกแยกกันในหมู่คณะ วิธีการบทบาทสมมตินี้สามารถนำมาใช้ทำให้คนในกลุ่มเกิดความเข้าใจกันและมีความสามัคคีปรองดองกัน

8. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคม มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดังนั้นการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็น บทบาทสมมตินี้สามารถนำมาใช้ทำให้คนในกลุ่มเกิดความเข้าใจกันและมีความสามัคคีปรองดองกัน

9. ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจบทบาทสมมติทุกบทบาทมักจะมีสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งแฝงอยู่ ผู้แสดงต้องใช้วิจารณญาณและไหวพริบในการแก้ปัญหาจึงนับว่าวิธีการนี้จะช่วยฝึกเรื่องการแก้ปัญหาและการตัดสินใจได้เป็นอย่างดี

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2522 : 10 – 13) กล่าวถึง ประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดงบทบาทสมมติว่า เป็นการฝึกนักเรียนในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ช่วยให้นักเรียนได้รู้ถึงความขัดแย้ง ความเป็นจริงของโลกจากสถานการณ์สมมติที่ครูจัดขึ้น ช่วยให้การสอนของครูมีชีวิตชีวา ทำให้นักเรียน

กระตือรือร้นที่จะอภิปรายปัญหา ช่วยฝึกนักเรียนให้แสดงออก ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น พัฒนาการทางกาย ทางสังคม ทางภาษา และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ซูศรี สนิทประชากร (2525 : 14 -1) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องชัดเจน เพราะเรื่องนั้นๆ จะเป็นเรื่องสมมติจากเรื่องจริง ซึ่งจะเป็นการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่จะนำไปปฏิบัติในสภาพจริงด้วย เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกมีการอภิปรายและวิเคราะห์เรื่องราวนั้น ๆ เป็นประโยชน์ในการฝึกให้เด็กรู้จักแก้ปัญหา ตัดสินใจและสามารถนำการแก้ปัญหา ตัดสินใจ และสามารถนำการแก้ปัญหาใช้ในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ ในการแสดงบทบาทสมมติ ผู้สวมบทบาททุกคนจะรู้สึกมีอิสระ ที่จะแสดงลักษณะของบทบาทของเขาให้ได้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้ โดยธรรมชาติแม้ว่าเขาจะได้รับคำพูดของตัวละคร เขาก็ไม่ควรถูกต้องจำและพูดตามนั้น เขาควรพยายามเข้าใจความนึกคิดบทบาทของเขาในสถานการณ์นั้น และแสดงความรู้สึกของบทบาทของเขาออกมาให้ดีที่สุด โดยใช้คำพูดของเขาเองตามธรรมชาติ ซึ่งความเป็นอิสระในการแสดง จะทำให้ผู้แสดงมีความมั่นใจมากขึ้น ในบทบาทของเขา และจะเพิ่มความเปิดเผยของเขาเป็นตัวเองมากขึ้น การแสดงบทบาทสมมติในแต่ละครั้ง ผู้สวมบทบาท จะมีโอกาสได้เผชิญกับสถานการณ์ใหม่ เป็นการช่วยให้ผู้สวมบทบาท มีความคิดสร้างสรรค์ เปิดเผย ได้สัมผัสกับความรู้สึกของตนเอง เพื่อที่จะได้สามารถนำตนเองก้าวไปสู่ชีวิตที่มั่นคงสมบูรณ์ที่สุดที่สามารถจะทำได้ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้สวมบทบาทได้เรียนรู้การพัฒนางานที่ตนสามารถตามวัย ช่วยบุคคลให้สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ของตน ช่วยพัฒนาความมั่นใจให้กับตนเอง โดยไม่ต้องมีการฝึกปฏิบัติเพิ่มเติมอีก (พรพนพิศ วาณิชยการ. 2528 :174 - 196)

จากประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติที่กล่าวมา สรุปได้ว่า บทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในการปฏิบัติตนในสังคม ได้ฝึกการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ อีกทั้งเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่นทำให้เกิดความเข้าใจอันดีและเกิดความสามัคคีกัน

1.1.4 จุดมุ่งหมายของการนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอน

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524 : 89) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการใช้บทบาทสมมติ ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้ดังนี้

1. ช่วยขยายความเข้าใจผู้เรียนเกี่ยวกับเจตคติและความคิดต่างๆ
2. เป็นการสาธิตหรือสะท้อนเจตคติและความคิด
3. ทำให้เกิดความเข้าใจลุ่มลึกในสถานการณ์ต่างๆของสังคม
4. เตรียมผู้เรียนสำหรับการปฏิบัติเทคนิคบางประการในสถานการณ์นั้น
5. เพื่อวางแผนและทดลองยุทธศาสตร์การแก้ปัญหา
6. เพื่อทดสอบสมมติฐานสำหรับการแก้ปัญหา

7. เพื่อฝึกความเป็นผู้นำและทักษะอื่นๆทางสังคม

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531 : 67) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของบทบาทสมมติไว้ดังนี้

1. เพื่อฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกัน
2. เพื่อให้นักเรียนกล้าแสดงออกซึ่งความรู้สึก
3. เพื่อฝึกการแก้ปัญหา

สมาน ลอยฟ้า (2535 : 65) ได้กล่าวว่า บทบาทสมมติสามารถนำไปใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาได้ดังนี้

1. เพื่อสำรวจความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม และการรับรู้ เช่น ใช้สำรวจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นใช้ในการแสดงออกหรือระบายความรู้สึก ใช้ในการตรวจสอบค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเมินค่านิยมของตนเองและความขัดแย้งทางค่านิยม เป็นต้น เนื่องจากสถานการณ์สมมติมีความใกล้เคียงกับสถานการณ์ปัญหาจริงการแสดงจึงสามารถล่วงเอาพฤติกรรมและการตอบสนองทางอารมณ์ที่แท้จริงของนักเรียนออกมาได้

2. เพื่อพัฒนาทัศนคติและทักษะในการแก้ปัญหา เช่น เพื่อให้รู้จักยอมรับแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการกำหนดปัญหาสรุปทางเลือกในการแก้ปัญหา และประเมินผลที่เกิดขึ้นเพื่อวิเคราะห์กฎเกณฑ์และสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลังวิธีการแก้ปัญหาและประเมินผลที่เกิดขึ้น เพื่อให้ได้รับพฤติกรรมใหม่ๆ ในการเผชิญและจัดการกับปัญหา

3. เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการยอมรับความรู้สึกของตนเองและของผู้อื่น

4. เพื่อสำรวจเนื้อหาวิชา เช่น สำรวจความรู้สึกของผู้มีส่วนร่วม เพื่อสำรวจข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ อันได้แก่ วิฤติการณ์ ปัญหา และการตัดสินใจ

5. ใช้เป็นพาหนะในการพัฒนาเนื้อหาของการสอนโดยที่นักเรียนไม่รู้ตัว เนื่องจากสนุกและเพลิดเพลินกับการแสดงบทบาท

จากจุดมุ่งหมายการนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอน สรุปได้ว่า บทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น มีความเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากยิ่งขึ้น และรู้จักยอมรับแนวทางการแก้ไขปัญหา สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

1.1.5 การใช้บทบาทสมมติ

ทิตนา แคมมณี(2519 : 43) กล่าวถึงการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน มี 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ

1. การใช้บทบาทสมมติแบบมีบทเตรียมไว้ หมายความว่าถึงการใช้บทบาทสมมติเข้ามาช่วยในการสอน โดยที่ผู้สอนได้เตรียมบทมาล่วงหน้า หวังจะให้ผู้เรียนได้เรียนไปตามแผนและขั้นตอนที่เตรียมไว้ เช่นครูจะเตรียมสถานการณ์สมมติมาล่วงหน้า และเตรียมบทบาทมาอย่างเรียบร้อย เมื่อเข้าสอน ครูจะสอนและใช้บทบาทสมมติตามขั้นตอนที่เตรียมมา

2. การใช้บทบาทสมมติแบบไม่มีบทเตรียมไว้ หมายความว่าถึงการใช้บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือช่วย ในการสอนตามวาระ และโอกาสที่อำนวยไม่ได้เตรียมบทบาทมาให้ผู้เรียนล่วงหน้า

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524 : 90) ได้กล่าวถึงลักษณะของบทบาทสมมติ ในการเรียนการสอนอาจแบ่งได้ 2 วิธีคือ

1. กำหนดสถานการณ์และแนวการแสดงไว้ แต่ผู้แสดงยังคงมีโอกาสตอบโต้สถานการณ์ด้วยตนเอง เช่นสถานการณ์ที่กำหนดอคติ ความลำเอียงบางอย่างไว้

2. กำหนดสถานการณ์ไว้แต่เปิดโอกาสให้ผู้แสดงตอบโต้ในสถานการณ์ด้วยตนเองอย่างมีอิสระ มากกว่าเพราะไม่ให้แนวทางไว้ว่า ควรแสดงไปในทางบวกหรือทางลบได้แก่สถานการณ์ที่ระบุแต่สิ่งแวดล้อม ไม่กำหนดเจตคติที่ผู้แสดงพึงมี

ชาญชัย ศรีไสยเพชร (2525 : 44) กล่าวถึงวิธีการใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้พร้อม คือ

1. การใช้บทบาทสมมติเข้ามาช่วยในการสอน โดยที่ผู้สอนเตรียมบทมาล่วงหน้า ให้ผู้เรียนดำเนินการไปตามบท หรือขั้นตอนที่เตรียมมา

2. การใช้บทบาทสมมติแบบไม่มีบทเตรียมไว้คือการที่ใช้บทบาทสมมติเป็นเครื่องช่วยในการสอนตามวาระและโอกาสอำนวย ครูหรือนักเรียนไม่ได้เตรียมบทมาล่วงหน้า

อัญชลี แจ่มเจริญ ,จินตนา มากสุข และกัญญา ธารีวรรณ (2516 : 115) กล่าวว่าบทบาทสมมติที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนแยกได้ 3 วิธี คือ

1. การแสดงแบบแสดงละครวิธีนี้ผู้ที่แสดงต้องฝึกซ้อมแสดงท่าทางตามบทที่กำหนดขึ้นไว้แล้ว เช่นการแสดงละครเรื่องที่เกี่ยวกับบทเรียนในหนังสือเรียนภาษาไทย ผู้แสดงบทบาทสมมติแบบละคร จะต้องพูดตามบทบาทที่ผู้เขียนกำหนดขึ้น

2. การแสดงบทบาทสมมติแบบไม่มีบทเตรียมไว้ผู้แสดงไม่ต้องฝึกซ้อมมาก่อนเรียนไปถึงเรื่องใดตอนใด ก็ออกมาแสดงได้ทันที โดยแสดงไปตามความรู้สึก นึกคิดของตนเอง เช่นแสดงเป็นบุคคลต่างๆในชุมชน เป็นหมอ เป็นทหาร เป็นตำรวจ นักเรียนได้คิด ได้พูด และแสดงพฤติกรรมจากความรู้สึกนึกคิดของเขาเอง

3. การใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้พร้อม ผู้สอนได้เตรียมบทมาไว้ล่วงหน้า บอกความคิดรวบยอดให้ผู้แสดง ผู้แสดงอาจต้องแสดงตามบทบาทบ้าง คิดบทบาทขึ้นมาแสดงตามความพอใจบ้าง แต่ต้องตรงกับเนื้อเรื่องที่กำหนดให้

3.1 การแสดงบทบาทสมมติแบบที่มีการเตรียมบทไว้พร้อม ผู้สอนเตรียมบทและสถานการณ์มาล่วงหน้าและใช้สอนตามขั้นตอนที่เตรียมมา ผู้แสดงจะแสดงตามบทบาทที่ผู้สอนเขียนขึ้น อาจจะเป็นการแสดงละครซึ่งมีการฝึกซ้อมทำท่าทางตามบทที่กำหนดไว้มาล่วงหน้า เช่นละครในวิชาภาษาไทย หรือประวัติศาสตร์

3.2 การแสดงบทบาทสมมติแบบที่ไม่มีการเตรียมบทมาก่อน ใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการสอนตามวาระและโอกาสที่อำนวย ผู้สอนไม่ได้เตรียมบทมาล่วงหน้า ผู้สอนอาจกำหนดสถานการณ์ขึ้นแล้วนำมาเล่าให้ผู้เรียนฟัง (แสดงจะใช้เทคนิคของตนเอง คิดหาคำพูดของตนเองโดยอิงสถานการณ์ที่เล่ามา หรืออาจจะเป็นการแสดงที่ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันกำหนดสถานการณ์ขึ้นผู้แสดงคิดบทบาทขึ้นเองตามความพอใจ เช่นสมมติให้ผู้เรียนเป็นพ่อค้า แม่ค้า ผู้ซื้อ ทำการซื้อขายกันเป็นต้น

วารี ธีระจิตร (2534 : 184 – 185) ได้กล่าวทฤษฎีการใช้บทบาทสมมติมี 2 ทฤษฎี ดังนี้

1. การใช้บทบาทสมมติที่เตรียมไว้ล่วงหน้า (Preplanned or Structure Role – Playing) ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากความคิดที่ว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนมากที่สุด ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการกระทำ ทดลอง ฝึกหัด และลองผิดลองถูก ผู้เรียนสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นแล้วเลียนแบบ หรือเรียนรู้โดยมีปฏิกิริยาโต้ตอบพฤติกรรมของผู้อื่นบทบาทผู้นำจะทำหน้าที่ตีความและตัดสินใจอย่างพิถีพิถันระหว่า สมาชิกในกลุ่มจะเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องหลักการที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์เป็นโอกาสที่สมาชิกจะเพิ่มความรู้สึเกี่ยวกับ การเรียนรู้ การมองเห็นและการเกิดปัญหา ทฤษฎีนี้จึงประกอบไปด้วยการวิเคราะห์การประเมินผล และแนะนำการปรับปรุงพฤติกรรมและทักษะในตัวสมาชิก

2. การใช้บทบาทสมมติแบบอัตโนมัติ (Spontaneous Role – Playing) ทฤษฎีนี้คล้ายทฤษฎีแรกคือ สมาชิกในกลุ่มเรียนรู้ด้วยการสังเกต เลียนแบบ และการวิจารณ์หรือติชม แต่ข้อแตกต่างระหว่างทฤษฎีนี้กับทฤษฎีแรกก็คือ กระบวนการวิเคราะห์ในสถานการณ์การเรียนรู้ ทฤษฎีนี้เน้นหนักในเรื่องความเป็นธรรมชาติมากกว่าการวิเคราะห์และผู้เรียนได้รับการส่งเสริมในการคิดหาโครงสร้างของเขาเองมาทดลองและค้นคว้าหาแบบของพฤติกรรมใหม่ๆ

สนั่น มีชันหมาก (2538 : 280) กล่าวว่า บทบาทสมมติทำได้ 2 วิธี คือ

1. กำหนดสถานการณ์ การเรียน และแนวทางการแสดงไว้ก่อน
2. กำหนดสถานการณ์การเรียนแต่ไม่กำหนดแนวทางการแสดงไว้ก่อน

วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ (2522 : 27 – 29) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

1. การแสดงบทบาทสมมตินั้น ควรให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ไม่ควรใช้เพื่อการบันเทิงเพียงอย่างเดียว

2. ในการแสดงบทบาทสมมติไม่ควรกำหนดเวลาแน่นอนตายตัวลงไป
3. เรื่องที่จะนำมาใช้ไม่ควรเป็นเรื่องที่ยากเกินไป ควรเป็นเรื่องที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากอภิปรายเมื่อแสดงจบแล้ว
4. การแสดงบทบาทสมมติจะได้ผลเต็มที่เมื่อนำมาใช้ติดต่อกันพอสมควร ไม่ใช่เป็นเพียงการค้นการเรียนรู้เพียงครั้งหรือ 2 ครั้ง เพื่อแก้ความน่าเบื่อหน่ายของผู้เรียนเท่านั้นที่ควรใช้การแสดงบทบาทสมมติ
5. เมื่อต้องการให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและฝึกทักษะในการปฏิบัติในเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์

สุจิตรา บัวคำภา (2525 : 20) ได้กล่าวถึงการนำแสดงบทบาทสมมติมาใช้ในการเรียนการสอนว่าส่วนใหญ่ มี 2 วิธีคือ

1. การใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้พร้อม หมายถึง ผู้สอนได้เตรียมบทไว้ล่วงหน้าให้ผู้แสดงอาจแสดงตามบทบ้าง คิดบทบาทขึ้นแสดงเองบ้าง แต่ต้องตรงกับเนื้อเรื่องที่กำหนด
2. การใช้บทบาทสมมติไม่มีบทเตรียมไว้ หมายถึง ผู้แสดงไม่ต้องฝึกซ้อมมาก่อนเมื่อเรียนถึงเรื่องใด ตอนใด ออกมาแสดงได้ทันที โดยแสดงไปตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง

สรุปได้ว่า การใช้บทบาทสมมติมีทั้งบทบาทสมมติแบบมีบท กับบทบาทสมมติแบบไม่มีบทซึ่งบทบาทสมมติแบบมีบทผู้แสดงจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่ได้เตรียมหรือฝึกซ้อมโดยมีบทเตรียมไว้ล่วงหน้า ส่วนบทบาทสมมติแบบไม่มีบทผู้แสดงไม่ต้องฝึกซ้อมมาแล้วล่วงหน้าสามารถแสดงตามความรู้สึกนึกคิดของตนเองอย่างมีอิสระและเป็นธรรมชาติ

1.1.6 ขั้นตอนในการใช้บทบาทสมมติ

ทิศนา ขัมมณี (2519 : 44 – 47) กล่าวถึงกระบวนการในการใช้บทบาทสมมติไว้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้พร้อม หรือการใช้บทบาทสมมติแบบไม่ได้เตรียมบทไว้ลักษณะคล้ายคลึงกันดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ
 - 1.1 การแจกแจงและการกำหนดขอบเขตของปัญหา ครูต้องวิเคราะห์แยกแยะสถานการณ์ว่า อะไรคือปัญหา หรือจุดที่ต้องการชี้ให้ผู้เรียนเห็นและเรียนเพื่อความเข้าใจ กำหนดขอบเขตของปัญหาที่จะสอน
 - 1.2 เมื่อได้ปัญหาที่ชัดเจนแล้ว ครูต้องกำหนดสถานการณ์สมมติง่ายและชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งเขียนบทบาทสมมติที่จะให้นักเรียนแสดง
2. ขั้นแสดง แบ่งออกเป็น 7 ตอน คือ

2.1 การอุ่นเครื่อง เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ ตรงกับเรื่องที่จะเรียน ครูอาจเล่าเรื่องราวหรือสถานการณ์สมมติให้นักเรียนฟัง

2.2 การเลือกตัวผู้แสดง อาจเลือกบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับบทบาทหรือบุคคลที่มีลักษณะตรงกันข้ามก็ได้

2.3 การจัดฉากแสดง หลังจากที่ได้ผู้แสดงแล้ว จึงจัดฉากแบบสมมติขึ้น เพื่อให้การแสดงใกล้เคียงกับความเป็นจริง อาจเป็นแบบอย่างง่ายๆ จนถึงแบบหรูหรา

2.4 การเตรียมผู้สังเกตการณ์ ครูจะต้องช่วยให้ผู้เรียนหัดสังเกต และวิเคราะห์เหตุการณ์ไปด้วย มิฉะนั้น การอภิปรายและการวิเคราะห์หลังการแสดงจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร

2.5 การเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง ครูต้องช่วยจัดความตื่นเต้น ความประหม่า และความวิตกกังวลของผู้แสดงออกไปด้วยวิธีต่างๆ

2.6 การแสดง การแสดงควรเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีการขัดแย้งกัน นอกจากในกรณีที่ผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ ครูอาจเข้าไปช่วยได้ตามโอกาส

2.7 การดัดบทการแสดง ควรมีการดัดบทและหยุดการแสดงเมื่อ

2.7.1 การแสดงได้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์หรืออภิปรายได้

2.7.2 กลุ่มพอจะเดาได้ว่าเรื่องราวเป็นอย่างไร

2.7.3 ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้ เพราะเกิดความเข้าใจผิดบาง

ประการ

2.7.4 การแสดงจบเรื่อง

3 ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง การวิเคราะห์ผลการแสดงมักเป็นไปในรูปของการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้แสดง ผู้ชมหรือผู้สังเกตการณ์ การอภิปรายเป็นไปในรูปใดนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเรียน บางครั้งอาจให้ผู้แสดงเปิดเผยความรู้สึกและเสนอแนวความคิดเห็นก่อนแล้วจึงให้ผู้สังเกตการณ์เสนอแนวความคิดเห็น

4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม ในกรณีที่การแสดงครั้งแรกได้ผลไม่เป็นที่พอใจ หรือมีผู้เสนอแนวความคิดเห็นใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา ก็อาจมีการแสดงใหม่อีก

5 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป หลังจากการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงแล้ว ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้อภิปรายทั่วๆ ไป ซึ่งอาจมีการเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทำให้ผู้เรียนสามารถหาข้อสรุปหรือได้แนวคิดรวบยอด

อัญชลี แจ่มเจริญ ,จินตนา สุขมาก และสุกัญญา ธารีวรรณ (2525 : 116) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการใช้บทบาทสมมติ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

ก. แจกแจงและกำหนดปัญหา ขณะเตรียมการสอน ควรคัดเลือกเรื่องไว้ก่อนว่า ถึงตอนใดจะให้นักเรียนเรียนโดยใช้บทบาทสมมติ และอะไรคือปัญหาที่ต้องการเน้น ความคิดรวบยอดที่ต้องการคืออะไร เขียนออกมาให้ชัดเจน

ข. กำหนดสถานการณ์และบทบาทสมมติ การกำหนดสถานการณ์สมมติต้องให้ง่ายและชัดเจน พร้อมทั้งเขียนบทบาทสมมติขึ้น

ค. จัดเตรียมสิ่งต่างๆ ไว้ให้พร้อมๆ ก่อนแสดง เช่นคัดเลือกตัวแสดง ผู้สังเกตการณ์ การจัดฉาก

ขั้นที่ 2 ขั้นแสดง

ก. ขณะแสดง ควรให้แสดงไปตามธรรมชาติ อย่าไปขัดขืนกลางคัน บางครั้งผู้กำกับการแสดงอาจช่วยเหลือได้ตามโอกาส

ข. ตัดบทเมื่อการแสดงไปเป็นเวลาพอสมควร แล้วครูอาจตัดบทได้ เพราะการแสดงนั้นได้ข้อมูลเพียงพอแก่การนำมาวิเคราะห์ และอภิปรายหรือผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไป

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์และอภิปราย

ครูและนักเรียนร่วมกันให้ผู้แสดงเปิดเผยความรู้สึกและเสนอความคิดเห็น หลังจากนั้นผู้สังเกตการณ์ได้แสดงความคิดเห็น โดยเน้นเหตุผลของการแสดงออกว่าผู้แสดง แสดงท่าทางได้ถูกต้องหรือใกล้เคียงความจริงเพียงใด

ขั้นที่ 4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม

กลุ่มอาจเสนอแนวความคิดใหม่หรือการแสดงนั้นยังให้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจ อาจแสดงซ้ำได้

ขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

ขั้นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถหาข้อสรุปหรือแนวความคิดรวบยอดที่ตนสามารถเข้าใจได้อย่างดีขั้นการสรุปสำคัญมาก ต้องสรุปการแสดงทุกครั้ง

สมาน ลอยฟ้า (2535 : 62 – 63) ได้เสนอแนวทางในการเล่นบทบาทสมมติไว้เป็นลำดับขั้นต่าง ๆ ดังนี้

1. ขั้นอุ่นเครื่อง เป็นขั้นของการกำหนดปัญหา การตีความหมายเกี่ยวกับเรื่องราวของปัญหา และการอธิบาย การแสดงบทบาทสมมติ ส่วนใหญ่ครูจะเป็นผู้เสนอปัญหา เมื่อนักเรียนเข้าใจปัญหาต่างๆ อย่างชัดเจนแล้ว ครูอาจถามคำถามเพื่อให้นักเรียนคิดหรือทำนายผลที่จะเกิดขึ้น ครูอาจแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มโดยแต่ละกลุ่มมีหัวหน้าเพื่อเป็นผู้นำในการอภิปรายปัญหา สำหรับสถานการณ์ปัญหาอาจได้มาจากแหล่งต่าง ซึ่งได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากลำดับขั้นพัฒนาการและอายุของนักเรียน ปัญหาเกี่ยวกับค่านิยม เช่นความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ เป็นต้น ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรม เช่นความก้าวร้าว การหลีกเลียง และสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความคับข้องใจ เป็นต้น

2. **ชั้นเลือกผู้แสดง** เป็นขั้นของการวิเคราะห์บทบาทสมมติเป็นขั้นของการวิเคราะห์บทบาทสมมติและเลือกผู้แสดงครูและนักเรียนอาจร่วมกันเลือกว่า ใครจะเล่นบทบาทใด การเลือกใช้วิธีอาสาสมัคร ไม่ใช้วิธีบังคับเพราะอาจทำให้นักเรียนบางคนรู้สึกต่อต้านวิธีการนี้ อย่างไรก็ตามการเลือกผู้แสดงอาจใช้เกณฑ์ต่างๆ ประกอบด้วย เช่นการเลือกบทบาทให้กับนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น เพื่อว่านักเรียนจะได้กำหนดบทบาทที่เฉพาะได้ ออกบทบาทให้กับนักเรียนที่ต้องการจะสำรวจทัศนคติของตนเอง เลือกบทบาทให้กับนักเรียนที่ต้องการเรียนรู้บทบาท หรือความรู้สึกของผู้อื่น เป็นต้น

3. **ชั้นจัดเวที** เป็นขั้นของการกำหนดแนวทางการแสดง สำหรับห้องที่ใช้แสดงควรมีขนาดใหญ่พอที่นักเรียนทุกคนในชั้น จะมองเห็นการแสดงได้ชัดเจน การแสดงไม่จำเป็นต้องใช้เวที หากมีนักเรียนประมาณ 30 คน สำหรับความต้องการใช้ฉากอาจมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

4. **ชั้นเตรียมผู้สังเกตการณ์** นักเรียนที่ไม่ได้ร่วมแสดงจะเป็นผู้ดู โดยที่ครูควรมอบหมายให้เป็นผู้สังเกตการณ์เพื่อให้มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทสมมติ ผู้สังเกตการณ์จะต้องสามารถประเมินการแสดงวิเคราะห์ ผู้แสดงแต่ละคน ให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้แสดง ผู้สังเกตการณ์จะต้องรู้ว่าทำไมผู้แสดงแต่ละคนจึงตัดสินใจทำเช่นนั้น อะไรคือตัวต้านทานและมีวิธีการอื่นใดอีกบ้างในการแก้ปัญหานั้น การสังเกตการณ์อาจเริ่มตั้งแต่การอภิปรายและการโต้แย้งภายในกลุ่ม ว่ามีพัฒนาการอย่างไร และดำเนินการกับสถานการณ์นั้นอย่างไร

5. **ชั้นแสดง** ในขั้นนี้ ควรเปิดโอกาสให้ผู้เล่นบทบาทสมมติแสดงได้อย่างเต็มที่ โดยไม่มีการขัดจังหวะการแสดงบทบาทสมมติไม่ได้คาดหวังว่าจะราบเรียบเหมือนการแสดงละคร หรือคาดหวังว่า ผู้แสดงจะต้องรู้ว่าต้องมีการตอบสนองอย่างไร แต่พอแสดงจริงๆ อาจไม่สามารถทำอย่างนั้นได้ การแสดงในตอนนี้จะขึ้นอยู่กับตัวนักเรียนและเป็นไปตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นได้ อย่างไรก็ตามการแสดงบทบาทสมมติควรสั้น หรือยุติเมื่อพฤติกรรมที่ต้องการเสนอมีความชัดเจนและผู้ดูเข้าใจแนวคิดที่นำเสนอ แต่หลังจากการอภิปรายปรากฏว่า นักเรียนยังไม่เข้าใจเหตุการณ์ควรแสดงเพิ่มเติมหรือแสดงซ้ำอีก

6. **ชั้นอภิปรายและประเมินผล** เป็นขั้นของการทบทวนการแสดงอภิปรายเปิดประเด็นสำคัญ และหาแนวทางเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการแสดงครั้งต่อไป การอภิปรายจะทำให้เกิดทางเลือกต่างๆ ทั้งในแต่ละบทบาท และการแสดงในภาพรวม หากพบทางเลือกใหม่จากการแสดงอาจต้องจัดทำขึ้นใหม่ สำหรับผู้แสดง ยังคงแสดงในบทบาทเดิมเปลี่ยนรูปแบบการแสดงใหม่

7. **ชั้นแสดงซ้ำ** เป็นการสำรวจถึงสาเหตุและผลที่จะเกิดขึ้น การแสดงซ้ำอาจเกิดขึ้นได้หลายครั้ง หากนักเรียนพบทางเลือกใหม่ สำหรับเหตุการณ์นั้นเมื่อจบการแสดงก็จะต้องมีการอภิปรายและประเมินผลเกี่ยวกับการแสดงอีกเช่นกัน

8. **ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และหาข้อสรุป** เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์จริงหรือปัญหาในปัจจุบัน และเป็นการสำรวจหลักการของพฤติกรรม ในการสรุปเป็นหลักการ

นั้นต้องอาศัยประสบการณ์อย่างมาก อย่างไรก็ตาม ครูควรช่วยกำหนดแนวทางการอภิปรายเพื่อนักเรียน จะสามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ต่อสถานการณ์นั้นเพื่อจะนำไปใช้ในชีวิตจริง

สั่น มีชั้นหมาก (2538 : 280 – 281) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการใช้บทบาทสมมติ

ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1. กำหนดขอบเขตของปัญหาและแจกแจงรายละเอียด
2. กำหนดสถานการณ์สมมติ และบทบาท

ขั้นที่ 2 ขั้นแสดงบทบาท ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. การอ่านเรื่อง ชักข้อความเข้าใจ ฟังคำอธิบายสถานการณ์สมมติ ทำความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างครูกับนักเรียน

2. เลือกตัวแสดงบทบาทตามความเหมาะสม หรือความสมัครใจโดยปรึกษาหารือ กันภายในกลุ่ม

3. จัดฉากการแสดง จัดขึ้นเป็นฉากสมมติให้ใกล้เคียงกับเรื่อง
4. เตรียมผู้สังเกตการณ์ จัดผู้เรียนส่วนหนึ่งฝึกสังเกตวิเคราะห์สถานการณ์
5. การเตรียมความพร้อมของผู้แสดง โดยครูช่วยแนะนำ
6. การแสดงปล่อยให้ผู้แสดงทำอย่างอิสระโดยไม่ขัดจังหวะการแสดง
7. การดับทแสดง เมื่อการแสดงผ่านไปช่วงหนึ่งแล้ว จะหยุดพักการแสดงเมื่อ

เห็นว่าการแสดงนั้นอยู่ในสถานการณ์ดังนี้

- กรณีที่ได้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์หรืออภิปรายได้แล้ว
- กรณีที่การแสดงพอจะได้เรื่องราวโดยไม่จำเป็นต้องแสดงต่อไป
- กรณีที่ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้แล้ว
- กรณีที่แสดงจบเรื่องแล้ว

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์อภิปรายผล

โดยผู้เรียนอภิปรายร่วมกันทั้งผู้แสดง ผู้สังเกต ผู้ชมการแสดง ว่าการแสดงสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ แสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึก เหตุผลการแสดงออก

ขั้นที่ 4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม

หลังจากการวิเคราะห์อภิปรายผลแล้วก็ทดลองแสดงใหม่อีกครั้ง หรือแสดงเพิ่มเติมบางส่วนแต่ถ้าการแสดงครั้งแรกสมบูรณ์ใช้ได้ดีแล้ว ไม่จำเป็นต้องแสดงเพิ่มเติมขั้นที่ 5 . . .

ขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสรุป

ผู้เรียนจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แล้วสรุปเป็นความคิดรวบยอด
ของตน

จากขั้นตอนการใช้บทบาทสมมติดังกล่าวสรุปได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติ มีขั้นตอนใหญ่ 5 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนแสดง ขั้นตอนวิเคราะห์ และอภิปรายผลการแสดง ขั้นตอนแสดงเพิ่มเติม ขั้นตอนแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการสรุป ในการใช้บทบาทสมมติ ครูจะต้องกำหนดขอบเขตของปัญหา สถานการณ์สมมติ และบทบาทที่จะต้องคัดเลือกอาสาสมัครตัวแสดงตามจุดมุ่งหมาย ส่วนผู้สังเกตการณ์ครูจะต้องช่วยให้รู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์ กำหนดแนวทางการอภิปรายเพื่อสามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับวิธีแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

1.1.7 ข้อดีและข้อจำกัดในการใช้บทบาทสมมติ

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524 : 90) กล่าวถึงขอบเขตของการสอนโดยใช้บทบาทสมมติมีดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนควรได้รับการเตรียมตัวอย่างดี นอกจากกลุ่มจะมีความสามารถในการรับรู้และใจกว้างพอที่จะทดลองไปพร้อมๆกัน
2. สถานการณ์ที่ใช้ควรเป็นจริงทำได้และชัดเจนพอสำหรับสิ่งที่ต้องการสอน
3. ปกติผู้แสดงมักจะเสแสร้งกับบทบาทของตน ซึ่งจะทำให้บทบาทสมมติกลายเป็นการแสดงเพื่อความบันเทิง ผู้แสดงจะต้องตระหนักว่าบทบาทเหล่านั้นควรตีแผ่ความเป็นจริงเท่าที่จะทำได้
4. การใช้บทบาทสมมติอาจเป็นวิธีสิ้นเปลืองเวลา ปกติแล้วกระบวนการของการสอนแบบนี้ ต้องใช้เวลาอย่างน้อย หนึ่งชั่วโมง
5. บทบาทสมมติต้องอาศัยจินตนาการของกลุ่มด้วยพอสมควร
6. บทบาทสมมติต้องการบรรยากาศที่อิสระในการอภิปรายและซักถาม
7. บทบาทสมมติเป็นวิธีที่อาศัยกระบวนการกลุ่ม ไม่ใช่การชี้แนะของใครคนใดคนหนึ่ง และไม่ใช้สื่อสำหรับใช้ในการทำให้ผู้เรียนผลิตเพลิน
8. การใช้บทบาทสมมติให้ได้ผล ควรให้กลุ่มได้เกิดความคุ้นเคยกันมาก่อน เพราะถ้าผู้เรียนยังใหม่ต่อกัน ทำให้ปฏิกิริยาตอบโต้สถานการณ์ไม่ได้ผลเท่าที่ควร

ดวงเดือน เทศวานิช (2530 : 111-113) ได้กล่าวถึงข้อดีและข้อเสียของการสอนแบบการแสดงบทบาทสมมติ ดังนี้

ข้อดี

1. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลาย ๆ ด้านที่สอหลักสูตรและปริญาการศึกษาสมัยใหม่เป็นอย่างดี
2. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าพฤติกรรมทุกพฤติกรรมมีสาเหตุซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนไม่ต่นตัดสินใจอะไรง่าย ๆ ก่อนที่จะพิจารณาถึงสาเหตุและได้แนวทางในการแก้ปัญหาให้ตรงจุดอีกด้วย
3. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา
4. ช่วยลดความรู้สึกตึงเครียดของผู้เรียน โดยผู้เรียนได้ระบายความรู้สึกในใจออกมา เป็นการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของผู้เรียนลงได้บ้าง
5. ช่วยให้ผู้สอนได้เรียนรู้ถึงความต้องการของผู้เรียนโดยผู้เรียนอาจจะเปิดเผยความต้องการของตนออกมาได้โดยไม่รู้ตัว
6. ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจตนเองและเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่นโดยใช้บทบาทสมมติ จะช่วยให้เข้าใจตนเองมากขึ้นและพัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง
7. ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจค่านิยมของตน และหาหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต การที่ผู้เรียนมีโอกาสได้แสดง อภิปราย และวิเคราะห์ถึงค่านิยมของตน จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น
8. ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามัคคีในกลุ่มให้ดีขึ้น การทำงานร่วมกันมักจะมีปัญหาขัดแย้งกัน การใช้บทบาทสมมติจะทำให้คนในกลุ่มเข้าใจกันและมีความสามัคคีปรองดองกัน
9. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสังคม ทำให้การเรียนรู้นั้นเป็นจริงและสนุกสนานยิ่งขึ้น
10. ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ บทบาทสมมติจะมีสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งแฝงอยู่ ผู้แสดงต้องใช้วิจารณญาณและไหวพริบในการแก้ปัญหาและตัดสินใจ
11. ช่วยให้ผู้เรียนเห็นช่องทางที่จะนำความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติ
12. ทำให้บทเรียนมีชีวิตชีวา ผู้เรียนสนใจและสนุกสนานเพลิดเพลิน

ข้อเสีย

1. การแสดงบทบาทสมมติอาจจะไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายโดยทำเพื่อบันเทิงหรือเพื่อให้เป็นไปตามโครงการสอนเท่านั้น
2. บางครั้งใช้เวลาในการแสดงมาก อาจจะทำให้สอนไม่ทันตามแผนการสอน
3. ถ้าผู้เรียนไม่กล้าแสดงออก จะทำให้เสียเวลา และการแสดงไม่สมบทบาท

4. ถ้าผู้เรียนไม่เคยมีประสบการณ์หรือผู้ในสิ่งแวดล้อมนั้น จะไม่สามารถแสดงบทบาทนั้น ๆ ได้ตามจุดมุ่งหมาย

5. บทบาทบางอย่างอาจจะกระทบกระเทือนความรู้สึกของผู้เรียนบางคน

นิพนธ์ ไทยพานิช (2535 : 294) กล่าวถึงข้อดี และข้อจำกัดของการใช้การแสดงบทบาทสมมติ ดังนี้

ข้อดี

1. เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ
2. เพื่อได้แนวทางแก้ปัญหาที่ปฏิบัติจริง
3. ก่อให้เกิดบรรยากาศเป็นกันเอง
4. การจัดและการวางแผนทำได้สะดวกไม่ยุ่งยาก

ข้อจำกัด

1. ผู้แสดงบางคนไม่ชอบแสดง
2. ผู้แสดงไม่เข้าใจโครงเรื่อง ทำให้ไม่สามารถแสดงได้ตรงตามกำหนด
3. บางครั้งไม่อาจนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้
4. บางครั้งมีการกำหนดรายละเอียดของการแสดงมากเกินไป จนผู้แสดงแสดงไม่ถูก

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531 : 67) ได้กล่าวถึงข้อดี และข้อจำกัดไว้ ดังนี้

ข้อดี

1. ส่งเสริมบทเรียนให้สนุกสนานเพลิดเพลิน
2. ทำให้เข้าใจเรื่องราวรายละเอียดในเรื่องได้ดี
3. ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ สังคม มีความรับผิดชอบร่วมกัน

ข้อจำกัด

การแสดงบทบาทบางครั้งใช้เวลามาก และครูต้องมีการเพิ่มขึ้น บางครั้งต้องมีการฝึกซ้อม

กล่าวได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน สนุกสนานเพลิดเพลิน ให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง พัฒนาความสามัคคีในกลุ่มให้ดีขึ้น ฝึกการแก้ปัญหา การตัดสินใจมีวิจารณญาณและไหวพริบในการแก้ปัญหา ส่วนข้อจำกัดนั้น บางครั้งจะใช้เวลา มากและถ้าผู้เรียนไม่ชอบแสดงหรือไม่กล้าแสดงออกก็จะทำให้เสียเวลาได้เช่นกัน

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ

1.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

ชูตท์ (Shoudt. 1976 : 2754 - A) ได้ใช้บทบาทสมมติในการฝึกทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนอนุบาลจำนวน 75 คน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกการใช้บทบาทสมมติมีทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีความเอื้อเฟื้อเพิ่มขึ้นกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลอนนอตตี (Lonnotti. 1977 : 142) ได้ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติที่เน้นการไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน โดยทดลองกับนักเรียนอายุ 6 ปี และ 9 ปี ผลการศึกษาพบว่า บทบาทสมมติสามารถพัฒนาพฤติกรรมการไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนของนักเรียนได้สูงขึ้น

เกลเลอร์ (Geller. 1978 : 219) ได้ทดลองใช้บทบาทสมมติประกอบการเรียนเพื่อปลูกฝังการเชื่อฟัง ของนักเรียน จำนวน 91 คน ผลปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้บทบาทสมมติมีการเชื่อฟังมากกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยไม่ใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วากเนอร์ (Wagner. 1978 : 56) ได้ทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติกับนักเรียนอายุ 8 - 9 ปี เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชน โดยให้แสดงบทบาทของชาวอินเดียแดงที่แสดงความรู้สึกในการถูกรุกรานที่อยู่ โดยให้นักเรียนใช้กิริยา ท่าทางแสดงแทนคำพูด เป็นการเน้นคุณค่าของการติดต่อสื่อสาร ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีความเข้าใจและประทับใจในเรื่องที่แสดงมากเกิดความรู้สึกสงสารและเห็นใจอินเดียแดงมากขึ้น

แบล็ค (Black. 1983 : 125) ได้ใช้บทบาทสมมติในการสาธิตการสอน กับนิสิต 2 กลุ่ม โดยนิสิตกลุ่มทดลองจะใช้กิจกรรมบทบาทสมมติสาธิตการสอนกลุ่มควบคุมจะใช้การอภิปราย หลังจากสังเกตการสอนทั้งสองกลุ่มพบว่า นิสิตกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีความสามารถในการสาธิตการอ่านอย่างมีความมั่นใจในตนเองอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน มีวิธีการเตรียมแผนการสอนที่คล้ายคลึงกันและการใช้บทบาทสมมติก็เป็นการที่นิสิตยอมรับว่าเป็นวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพ

โคโนเลย์ (Conoley. 1977 : 5977 - A) ได้ศึกษาผลการใช้การแสดงบทบาทสมมติในการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา เพื่อวัดพฤติกรรมของเด็กเป็นการพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมทางสังคม โดยการใช้การแสดงละครเข้าช่วยในการสอนทดลองกับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 4 และ 5 จำนวน 142 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ใช้เวลาทดลอง 2 สัปดาห์ วันละ 30 นาทีทุกวัน มีการทดสอบก่อนการเรียน และภายหลังการเรียนกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏว่า การใช้การแสดงบทบาทสมมติเข้าเป็นองค์ประกอบในการเรียนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กมากกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า การแสดงบทบาทสมมติมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก ทำให้เด็กมีสังคมมีดีดีขึ้น และเปลี่ยนจากยึดตนเองเป็นศูนย์กลางไปสู่บุคคลอื่น ๆ มากขึ้น

คลอร์ และ เบย์ (Clare and Bray, 1978 : 156) ได้ศึกษาผลการใช้นิทานที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของเด็ก โดยใช้หุ่นจำลองและการแสดงบทบาทสมมติกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายระดับ 3 จำนวน 62 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาสองแห่งมีนิทานทั้งหมด 4 เรื่อง เลือกมาใช้นิทานเรื่อง โดยให้นักเรียนแสดงอุปนิสัยทำทางให้เหมือนกับละครในนิทานนั้น เมื่อเรียนจบแล้ววัดทัศนคติทันที พบว่า เด็กชายเหล่านั้นมีทัศนคติที่ดีต่อสัตว์ และหลังจากนั้นอีก 6 สัปดาห์ วัดอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่าทัศนคติของเด็กชายทั้งสองโรงเรียนมีความมั่นคง เด็กชายที่เคยล่าสัตว์ก็เลิกล่าสัตว์โดยแน่นอน ผลการศึกษานี้แสดงว่ามีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมและทัศนคติของเด็กได้ดี เช่นเดียวกับ วากเนอร์ (Wagner, 1978 : 56) ซึ่งศึกษาผลการใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชน กับนักเรียนอายุ 8 ถึง 9 ปี โดยให้แสดงบทบาทของดินแดนแดงที่แสดงความรู้สึกในการถูกรุกรานที่อยู่ เป็นการเน้นคุณค่าของการติดต่อสื่อสาร แสดงท่าทางโดยไม่ใช้คำพูด ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความเข้าใจและประทับใจในเรื่องที่แสดงมาก เกิดความรู้สึกสงสารและเห็นใจอินเดียนแดง และในปีเดียวกัน เกลเลอร์ (Geller, 1978 : 219 - 235) ได้ศึกษาการใช้สถานการณ์จำลองมาแสดงบทบาทสมมติเพื่อปลูกฝังการเชื่อฟัง ทดลองกับนักเรียนจำนวน 91 คน โดยใช้วิดีโอเทปเข้าช่วยในการแสดงบทบาทสมมติ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติจากสถานการณ์จำลองนั้นมีความเชื่อฟังมากขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติประกอบการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2.2 งานวิจัยในประเทศ

อัจฉรา เนตรล้อมวงศ์ (2531 : 47) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ธิดารัตน์ ศรีสวัสดิ์ (2532 : 109) ได้ศึกษาผลของบทบาทสมมติที่มีต่อเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า การสอนโดยใช้บทบาทสมมติทำให้นักเรียนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีสูงขึ้นกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรรณดี ชีช่วง (2536 : 49) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้บทบาทสมมติแบบมีบทและแบบไม่มีบทที่มีต่อความซื่อสัตย์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติแบบมีบทและแบบไม่มีบท มีความซื่อสัตย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บุญตา ยิ้มน้อย (2536 : 50) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความนิยมไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีความนิยมไทยสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุนันท์ กิตตินรนนท์ (2536 : 66) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความสามารถในการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีความสามารถในการทำงานกลุ่มสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อุษา อินทปัญญา (2536 : 53) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อมารยาทในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมติมีมารยาทในชั้นเรียนสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เชาวนา อมรสงเจริญ (2537 : 50) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการใช้บทบาทสมติมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

รุ่งรัตน์ ไกรทอง (2537 : 79) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วยความเอื้อเฟื้อ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้บทบาทสมติมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อสูงกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เสาวนีย์ หงษ์ทอง (2539 : 60) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลการใช้บทบาทสมติแบบมีบทและแบบไม่มีบท ที่มีต่อการปรับตัวกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมติแบบมีบทและแบบไม่มีบท มีการพัฒนาการปรับตัวกับเพื่อนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วรรณภา ศิริทรัพย์ากร (2526 : 45 - 47) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการทำให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี" ด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีแผนการสอนจริยธรรมเรื่องความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์ ด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติแบบทดสอบเชิงจริยธรรม ชาย - หญิง จำนวน 42 คน ใช้เวลาสอบ 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 เรื่อง เรื่องละ 2 คาบ ผลการวิจัยปรากฏว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หลังจากเรียนด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างนักเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน

ฉลวยศรี มีใจเย็น (2526 : 57- 59) ได้ศึกษาการทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูทวดเทวีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ มีการพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูทวดเทวีแตกต่างจากนักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ครั้นในปี พงศ. 2528 จิราภรณ์ หุ่นตระกูล (2528 : 49 - 55) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการพัฒนาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการทดลองปรากฏว่า

นักเรียนที่ได้รับการทดลอง โดยการใช้บทบาทสมมติมีการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดุขฎี ทรัพย์ปรุง (2529 : 54) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานของนักเรียน โดยได้ทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน กลุ่มควบคุม 15 คน ผลการทดลองปรากฏว่าการสอนโดยการใช้บทบาทสมมติทำให้นักเรียนมีการพัฒนาความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานมากกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลงานวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า บทบาทสมมติเป็นวิธีการที่สามารถช่วยเปลี่ยนแปลงพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้ดีขึ้น เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความซื่อสัตย์ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเอง มารยาทในชั้นเรียน ความสามารถในการทำงานกลุ่ม การปรับตัวกับเพื่อน ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

สรุปได้ว่าการเรียนรู้องค์ประกอบทั้ง 4 ประการดังกล่าว เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นถ้าขาดกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งจะทำให้การเดินรู้จากการเลียนแบบขาดความอุดมสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้จากตัวแบบจะต้องมีความใส่ใจตัวแบบจนกระทั่งสามารถจำและแปลงระบบสัญลักษณ์ไปสู่การกระทำในภายหลังได้โดยมีองค์ประกอบสุดท้ายคือแรงจูงใจที่ให้ผู้สังเกตแสดงการกระทำตามตัวแบบนั้นออกมาในที่สุด

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสื่อสาร

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสื่อสาร

2.1.1 ความหมายของการสื่อสาร

สมิต สัจฉกร (2527 : 34) ให้ความหมายของการสื่อสารว่า เป็นกระบวนการของการส่งผ่านข่าวสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันทั้งที่เป็นข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ความคิด ทัศนคติ และอารมณ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายอันได้แก่ผู้ส่งสารและผู้รับสาร

พรรัตน์ ศิริวรรณบุศย์ (2528 : 68) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการสื่อความหมาย ซึ่งเป็นที่ยึดโยงบุคคลในวงการไว้ด้วยกัน รวมทั้งบุคคลภายนอกวงการด้วยเพื่อให้กิจการดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ด้วยดี

คมเพชร จิตรศุภกุล (2530 : 119) กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งทำการติดต่อกับอีกบุคคลหนึ่ง หรือบุคคลมากกว่าหนึ่งคนหรือเป็นกลุ่มก็ได้ ทั้งนี้เพื่อจะส่งข่าวสารข้อเท็จจริง

รายละเอียด ข้อมูลบางอย่างโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้บุคคล หรือกลุ่มคนที่ได้รับการติดต่อนั้น ได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ และเข้าใจความหมายตรงกันกับผู้ทำการสื่อสาร

โยธิน ศันสนุทธ (2530 : 82) กล่าวว่า การสื่อสารที่ดีทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลและทำให้ความต้องการของแต่ละฝ่ายบรรลุผล

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์ (2533 : 23) กล่าวว่า การสื่อสารหมายถึง การถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก และความต้องการของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร และเกิดปฏิกิริยาตอบสนอง โดยปกติแล้วจะเป็นการสื่อสารโดยการพูดและผู้ฟังปรากฏตัวต่อหน้ากัน สารที่ส่งนั้นประกอบด้วยวัจนสาร และอวัจนสาร

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2533 : 19) ให้ความหมายของการสื่อสาร หมายถึงการนำเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น หรือความรู้สึก โดยอาศัยเครื่องนำไปโดยวิธีใดวิธีหนึ่งให้ไปถึงจุดหมายปลายทางที่ต้องการจนทำให้เกิดการกำหนด หมายความว่าความหมายแห่งเรื่องราวที่ร่วมกันได้

กรองแก้ว อยู่สุข (2537 : 163) กล่าวว่า การสื่อสารหมายถึงการแลกเปลี่ยนความคิด หรือข่าวสารข้อมูลเพื่อที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจและเชื่อใจระหว่างกันหรือเพื่อให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

สมพร สุกตัญญ์ (2539 : 284) กล่าวว่า การสื่อสารหมายถึงกระบวนการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริงตลอดจนความต้องการ อารมณ์ ความรู้สึกจากผู้ส่งไปยังผู้รับเพื่อให้เข้าใจตรงกัน

สยาม ปิยะนารธร (2539 : 38) ให้ความหมายของการสื่อสาร คือ การที่มนุษย์ติดต่อส่งข่าวสารข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ตลอดจนท่าทีความรู้สึกต่าง ๆ จากบุคคลใดบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง

แวนดามาร์ค และเลทท์ (Vandemark and Leth. 1977 : 2) ได้กล่าวถึงความหมายของการสื่อสารว่า หมายถึงการใช้สัญลักษณ์ที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล เป็นกระบวนการให้และรับข่าวสารที่เป็นถ้อยคำ และไม่ใช่อัตลักษณ์

จอห์นสัน (Johnson. 1972 : 67) ให้ความหมายของการสื่อสารว่า หมายถึงการที่บุคคลหนึ่งส่งสารไปยังบุคคลอื่น ๆ และก่อให้เกิดการตอบสนองขึ้น

ฮอลโลรัน (โยธิน ศันสนุทธ. 2530 : 82 ; อ้างอิงจาก Holloran. 1978. *Applied Human Relations : An Organizational Approach*. p.27) ให้ความหมายของการสื่อสารว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการของการถ่ายทอดข่าวสาร และความเข้าใจจากคนหนึ่งหรือหลายคนไปยังอีกคนหนึ่งหรือหลายคน

จากความหมายของการสื่อสารที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ เรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริงตลอดจนท่าทีและความรู้สึกต่าง ๆ จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร เพื่อให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจตรงกันทำให้ความต้องการของแต่ละฝ่ายบรรลุผล

2.1.2 ความสำคัญของการสื่อสาร

สมพร สุกตัญญ์ (2539 : 284 – 285) กล่าวถึงความสำคัญของการติดต่อสื่อสารดังนี้คือ

1. การติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการติดต่อสัมพันธ์ คือเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข้อมูล อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและความต้องการเพื่อให้อีกฝ่ายเกิดความเข้าใจ เกิดความรู้สึกพึงพอใจ รักใคร่ เกิดความเชื่อถือศรัทธา ซึ่งนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย

2. เป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตและการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ ถ้าหากไม่มีการติดต่อสื่อสารก็จะไม่มีการกระทำใด ๆ เกิดขึ้นระหว่างคนในสังคมและในองค์การ

สยาม ปิยะนราทร (2539 : 41 – 42) กล่าวถึง ความสำคัญของการสื่อสารว่า เป็นพฤติกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในสังคมมนุษย์ ซึ่งต้องมีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ต้องมีการส่งความหมาย การสื่อ การรับ การแปลความหมายอันเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน ฉะนั้นการติดต่อจึงเกี่ยวข้อง และมีบทบาทอย่างกว้างขวางมากต่อการแสดง พฤติกรรมมนุษย์ นอกจากนี้ แซสเซ (Sassse, 1978, 136 – 137) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสื่อสารว่า การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ในสังคม ถ้าขาดการสื่อสารระหว่างบุคคลแล้วมนุษย์ไม่สามารถอยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้ การที่มนุษย์สร้างความเจริญให้แก่สังคมนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ก็เนื่องมาจากผลของการสื่อสาร ซึ่งทำให้มนุษย์เกิดความคิดและความรู้มากยิ่งขึ้น การสื่อสารนั้นช่วยสร้างสัมพันธภาพ ความใกล้ชิด ความไว้วางใจ และก่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจระหว่างกันและกัน ช่วยให้มนุษย์รู้จักตนเองและเข้าใจบุคคลอื่นอีกด้วย

จากความสำคัญของการสื่อสารข้างต้น สรุปได้ว่าการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน อันนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพได้ ซึ่งต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดข้อมูล อารมณ์ ความรู้สึก การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคล และทำให้เกิดความร่วมมือนำไปสู่ความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ได้

2.1.3 องค์ประกอบของการสื่อสาร

สยาม ปิยะนราทร (2539 : 38 – 39) กล่าวถึง องค์ประกอบของการสื่อสาร ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 4 ประการคือ

1. ผู้ส่งสาร หรือแหล่งข่าว (Sender, Source, Communicator) หมายถึงต้นแหล่งของข่าวสาร เช่นผู้พูด ผู้เขียน สื่อมวลชน ผู้ที่จะเป็นฝ่ายถ่ายทอด

2. ข่าวสาร (Message) ข้อสนเทศ (Information) หมายถึง ตัวข่าวสารหรือเรื่องราวที่ผู้ส่งไปยังผู้รับเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติแนวคิดย่อยได้ เกิดความรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมต่าง ๆ ในตัวผู้รับสารหรือมีการตอบสนอง (Response) ต่อ ข่าวสารหรือข้อความนั้น ๆ

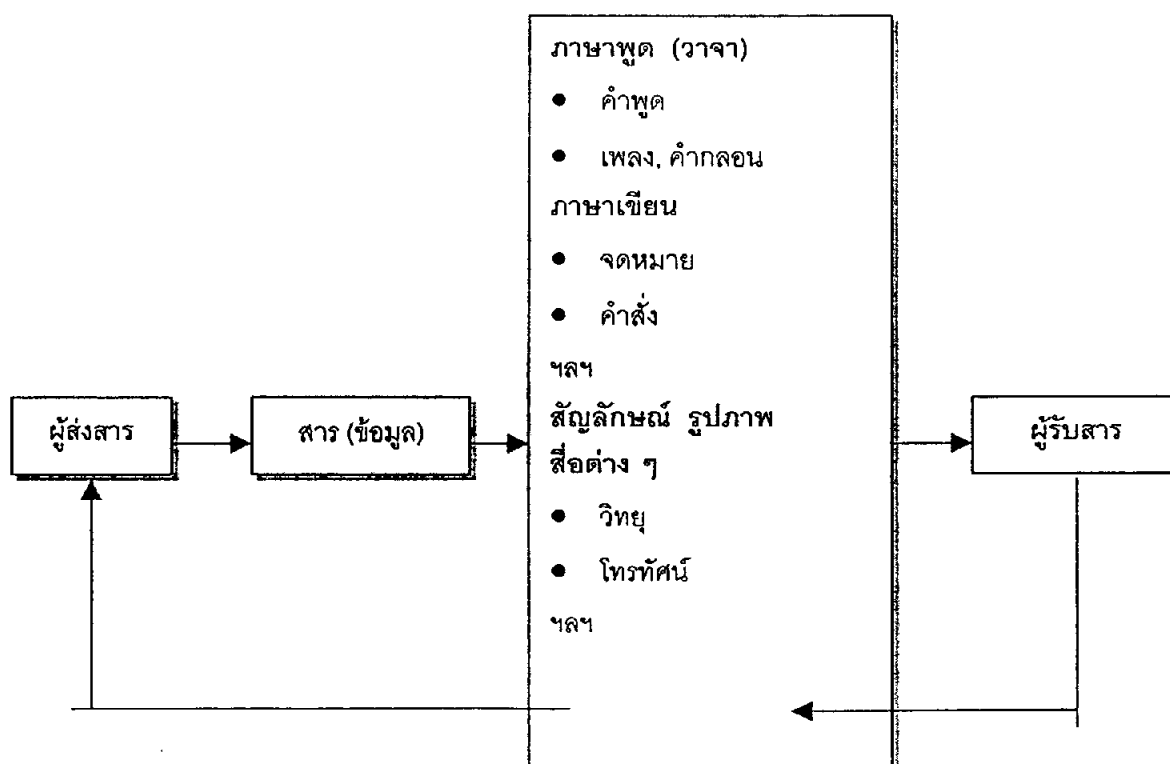
3. สื่อหรือช่องทางในการสื่อสาร (Channel) วิธีการหรือเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดสู่ทางที่เลือกใช้เพื่อที่จะได้นำข่าวสารไปสู่ประสาทสัมผัสของผู้รับได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ สัญลักษณ์ รวมทั้งกิริยาท่าทางจะเห็นว่าในช่องทางของการติดต่อ

สื่อสารนั้นจะต้องมีการกำหนดสื่อด้วยเครื่องมือที่เหมาะสมกับลักษณะและสถานการณ์ของสารนั้น ๆ เช่น การใช้พบปะเป็นส่วนตัวอาจใช้สื่อทาง คำพูด การใช้จดหมายติดต่อกันเป็นการใช้สื่อคือตัวอักษร

4. ผู้รับสาร (Receiver, Communicatee) หมายถึง ผู้ที่ได้รับข่าวสารที่ได้ส่งมา

สมพร สุทัศนีย์ (2539 : 285 – 286) กล่าวว่า องค์ประกอบของการสื่อสารได้แก่ ผู้ส่ง (Sender) สารหรือข้อมูล (Message) และผู้รับสาร (Receiver) ผู้ส่งสารจะส่งผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น คำพูด กิริยาท่าทาง การเขียน สัญลักษณ์ เป็นต้น ผู้ส่งสารอาจใช้วิธีส่งสารสองทางโดย ผู้รับสารได้ซักถามอาจแสดงรูปการส่งสารได้ดังนี้

สื่อ

ภาพประกอบ 1 แสดงองค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร

อรนุช เลิศจรยรักษ์และदारาวรรณ สุขมาลชาติ (2533 : 111) กล่าวถึงองค์ประกอบโดยทั่วไปของการสื่อสาร คือ

1. ผู้ส่งสาร (Sender or Encoder or Communicator)
2. ตัวสาร (Message)
3. รหัสในรูปซึ่งเป็นที่ยอมรับและเข้าใจร่วมกัน (Code)

4. สื่อ เช่น คลื่นอากาศหรือกระดาศ (Channel)
5. ผู้รับสารจำนวนจำกัด (Receivers)
6. ปฏิกริยาย้อนกลับ (Feedback)
7. สารอะไรก็ตามที่รบกวนทำให้การสื่อสาร (Noise) ที่ถูกหยุดลง หรือไม่บรรลุเป้าหมาย

หมาย

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2533 : 20) กล่าวว่า เมื่อเกิดการสื่อสาร จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบดังนี้

1. มีบุคคลฝ่ายหนึ่งใช้อาณัติสัญญาณถ่ายทอดความหมายที่เกิดขึ้นในใจของบุคคลนั้น ซึ่งเราเรียกอย่างสั้น ๆ ว่า ผู้ส่ง หรือผู้ส่งสาร
2. อาณัติสัญญาณดังกล่าวจะเคลื่อนผ่านสื่อไปยังบุคคลอื่น ซึ่งบุคคลฝ่ายแรกมุ่งประสงค์ที่จะกำหนดรู้ความหมายร่วมกันกับตน
3. อาณัติสัญญาณหรือภาษาที่ใช้จะต้องเรียบเรียงอย่างเป็นระเบียบ และมีเนื้อหาชัดเจนพอเพื่อทำหน้าที่ทำให้เกิดการกำหนดรู้ความหมายได้ซึ่งเราเรียกสั้น ๆ ว่า สาร
4. มีบุคคลผู้รับอาณัติสัญญาณ ซึ่งมีทักษะพอที่จะเข้าใจอาณัติสัญญาณที่ส่งมาตีความได้ และกำหนดรู้ความหมายได้ ซึ่งเราเรียกสั้น ๆ ว่า ผู้รับหรือผู้รับสาร ผู้ส่ง สื่อ สาร และผู้รับจึงเป็นองค์ประกอบขั้นพื้นฐานของการสื่อสาร

จาระไน แกลโกศล (2532 : 542 – 543) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญในการสื่อสารประกอบด้วย

1. บุคคล การสื่อสารต้องประกอบด้วยบุคคลอย่างน้อยสองคน คือผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารกับผู้รับสารและเหมือน ๆ กันกับกระบวนการสื่อสารแบบอื่นที่ผู้ส่งสารไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารอยู่ตลอดเวลา และผู้รับสารก็ไม่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้รับสารอยู่ตลอดเวลา แต่ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารอาจเปลี่ยนกันทำหน้าที่ส่งสารและรับสารได้
2. ข่าวสาร หรือที่บางคนเรียกว่า “สาร” ที่ใช้ในกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลมีทั้งสารที่เป็นวจนสาร และอวจนสาร วจนสารที่พบเป็นส่วนใหญ่ในการสื่อสารคือคำพูดที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างกัน ส่วนอวจนสารที่พบกันมากในกระบวนการสื่อสารก็คือ การมองเห็น การพยักหน้า การยิ้ม แต่บุคคลส่วนใหญ่เมื่อเอ่ยถึงข่าวสารในการสื่อสารมักนึกถึงคำพูดหรือถ้อยคำ ไม่ค่อยนึกถึงภาษาท่าทางต่าง ๆ น้ำเสียงหรือภาษาท่าทางอย่างอื่นเป็นอวจนภาษาเป็นที่น่าสังเกตว่าคำแต่ละคำอาจมีความหมายต่างกันได้น

ตามการกำหนดของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ปฏิกริยา ความรู้สึก สิ่งแวดล้อมของคำ ๆ นั้น และความคิดของบุคคลผู้ใช้คำ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า “คำขึ้นอยู่กับบุคคล”

3. ผลที่เกิดขึ้น ผลของการสื่อสารอาจจะเป็นไปในรูปของการเพิกเฉยปฏิเสธ หรือการตอบรับข่าวสาร ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งปฏิกริยาด้านกายภาพ ด้านจิตใจ หรือด้านอารมณ์ ด้านกายภาพ เช่น เมื่อเราดำหนดผู้อื่นด้วยถ้อยคำรุนแรง เขาอาจจะเดินหนีเนื่องจากไม่ต้องการจะถกเถียงกับเรา ส่วนทางด้านจิตใจหรืออารมณ์ เช่นเมื่อเราถูกผู้อื่นตำหนิแล้วเรารู้สึกโกรธไม่พอใจ เป็นต้น

✓ สรุปองค์ประกอบในการสื่อสาร จะต้องประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร สารหรือ ข้อมูล สื่อหรือ ช่องทางในการสื่อสาร และผู้รับสาร ซึ่งผู้ส่งสารจะส่งสารหรือข้อมูลไปยังผู้รับโดยเลือกสื่อที่จะนำไปสู่ผู้รับได้อย่างเหมาะสม และรู้ความหมายร่วมกันได้โดยวิธีการหรือเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอด เช่น วิทย์ ทวี สัญลักษณ์ รวมทั้งภาษาท่าทาง หรือสื่อทางตัวอักษร เช่นจดหมาย ฯลฯ ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละสถานการณ์นั้น หรือประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารสูงสุด

2.1.4 กระบวนการสื่อสาร

การสื่อสารนั้นมีหลายรูปแบบ เราอาจอธิบายการสื่อสารได้ว่าเป็นกระบวนการสื่อสารความหมายที่มีการถ่ายทอดความเข้าใจ เป็นสาระสำคัญ การสื่อสารเป็นสื่อที่โยงบุคคลทั้งหมดไว้รวมทั้งถ่ายทอดความคิด ข้อมูลต่าง ๆ ด้วย

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2527 : 69) กล่าวว่ากระบวนการสื่อสารนั้นต้องประกอบด้วย

1. ผู้ส่ง (Sender)
2. ผู้รับ (Receiver)
3. สาร (Message)
4. สื่อสำหรับส่ง (Media of Communication)

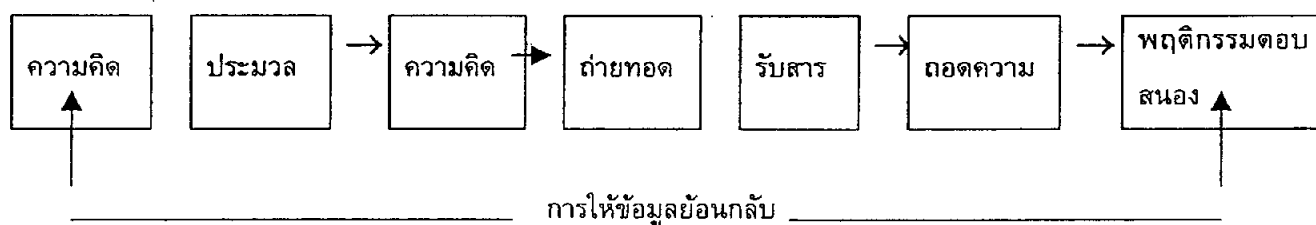
สยาม ปิยะนราทร (2539 : 41) กล่าวว่า กระบวนการในการสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนะ ความคิดเห็นและประสบการณ์ต่าง ๆ จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง การติดต่อสื่อสารจึงเป็นกระบวนการพิเศษซึ่งก่อให้เกิดการปฏิกริยาสัมพันธ์กันในระหว่างมวลมนุษยชาติ และทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีพออยู่ได้ในสังคม กระบวนการสื่อสารมีประเด็นสำคัญต้องพิจารณาอยู่ 3 ประการ คือ

1. การติดต่อสื่อสารจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปหรือมากกว่านั้น

2. การติดต่อสื่อสารเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลแบบ 2 ทาง (Two - Way Exchange of Information)
3. ก่อให้เกิดความเข้าใจถูกต้องร่วมกัน

2.1.5 ขั้นตอนของการสื่อสาร

สมพร สุทัศน์ีย์ (2539 : 286 - 287) กล่าวถึง ขั้นตอนการสื่อสารว่า ในการติดต่อสื่อสารนั้น ผู้ส่ง ส่งสารไปยังผู้รับสารผ่านกระบวนการหรือขั้นตอนต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 แสดงขั้นตอนการติดต่อสื่อสาร

พิจารณารายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. ระยะเกิดความคิด (Ideation) เป็นระยะที่ผู้ส่งสารเกิดความคิดและต้องการจะส่งผ่านความคิดรวมทั้งอารมณ์ความรู้สึก และความต้องการไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งควรเข้าใจความคิดของตนเองเป็นอย่างดีก่อนที่จะส่งไปยังผู้รับ

2. ระยะการประมวลความคิดหรือการเข้ารหัส (Encoding) คือระยะที่มีการเรียบเรียงความคิดหรือสารให้เหมาะสมกับผู้รับสาร เวลาสถานการณ์ในขณะนั้น หรือให้เหมาะสมกับสื่อที่ใช้การเรียบเรียงความคิดจะออกมาในรูปของสัญลักษณ์ การเรียบเรียงความคิด หมายความว่ารวมถึงการกลั่นกรองความคิดให้เหมาะสมจึงสามารถให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน

3. ระยะการถ่ายทอด (Transmission) คือ การส่งสารผ่านสื่อที่เหมาะสม ผู้ส่งสารควรเลือกสื่อให้เหมาะสมกับเวลา โอกาส บุคคล และวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดจะทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันและยังก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันด้วย

4. ระยะการรับสาร (Receiving) ผู้รับสารจะรับความคิดจากสื่อต่าง ๆ ดังกล่าวผู้รับสารจะรับสารความคิดได้ถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่ขึ้นอยู่กับความตั้งใจฟัง การสังเกตหรือพยายามทำความเข้าใจสารนั้นเสียก่อนโดยการอาศัยประสบการณ์

5. ระยะเวลาถอดความหรือถอดรหัส (Decoding) คือการแปลความจากสัญลักษณ์ความคิดจากการฟังดังกล่าวแล้ว การถอดความนั้นต้องอาศัยประสบการณ์ความยากง่ายของความคิด การถอดความอาจจะไม่ตรงกับผู้ส่งสารก็ได้ถ้าความเข้าใจของผู้รับไม่ตรงกับผู้ส่งย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งอันนำไปสู่ความขัดเคืองใจได้

6. พฤติกรรมตอบสนอง (Action) เป็นการแสดงกิริยาท่าทางตอบสนองต่อผู้ส่งสารหลังจากได้รับสารแล้ว พฤติกรรมตอบสนองจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้รับสารถ้าแปลความไปในทางลบ พฤติกรรมตอบสนองย่อมเป็นไปในทางลบ

7. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นส่วนประกอบที่สำคัญและจำเป็นในการติดต่อสื่อสารมีประสิทธิภาพ เพราะทำให้ผู้รับสารปฏิบัติได้ถูกต้องและพึงพอใจ การให้ข้อมูลย้อนกลับได้แก่ การซักถามการตอบคำถาม

พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุญ (2527 : 73 - 74) กล่าวถึงขั้นตอนการสื่อสารไว้ดังนี้

1. ความคิด (Ideas) หรือสารที่จะส่ง
2. กระบวนการเข้ารหัส (Encoding) คือการเรียบเรียงเป็นสารที่มีความหมายเหมาะสมกับผู้รับ และสื่อที่ส่ง การใช้ภาษาที่เหมาะสม เช่น การส่งโทรเลขต้องใช้ภาษาเฉพาะ เป็นต้น
3. การถ่ายทอดสาร (Transmission) คือการส่งสารผ่านสื่อ ไปยังผู้รับถูกต้องและเลือกชนิดของสารให้เหมาะสมกับลักษณะของสาร พร้อมทั้งดูจังหวะเวลาที่เหมาะสมในการส่งสารด้วย
4. การรับสาร (Receiving) ผู้รับสารนั้นจะรับสารจากประสบการณ์เดิมเฉพาะที่มีอยู่และขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้รับสารด้วย
5. การถอดรหัส (Decoding) คือการให้ความหมายของสารที่ได้รับ โดยผู้รับสารควรถอดรหัสนั้นขึ้นอยู่กับการประสบการณ์เดิมของผู้รับ สภาพการณ์เมื่อได้รับสารและความยากง่ายของสาร
6. กิริยาหลังรับสาร (Action) คือกิริยาของผู้รับสารเมื่อได้รับสารแล้ว ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมและภูมิหลังของผู้รับสาร และสถานการณ์ที่ได้รับสารว่ากิริยาที่แสดงออกมาหลังรับสารนั้นจะไปในทิศทางใดและเป็นรูปใด

สรุปได้ว่า ขั้นตอนของการสื่อสารจะต้องผ่านกระบวนการต่าง ๆ คือ ความคิดหรือสารที่จะส่ง การเรียบเรียงความคิดหรือสารให้เหมาะสมกับผู้รับสาร หรือให้เหมาะสมกับสื่อที่ใช้ การส่งสารผ่านสื่อไปยังผู้รับ การรับสารของผู้รับสารที่จะรับความคิดให้ถูกต้อง การถอดรหัส และกิริยาของผู้รับสารเมื่อได้รับสารแล้วว่าเป็นไปในทิศทางใด

2.1.6 ประเภทของการสื่อสาร

จรรยา ทองถาวร (2533 : 61 - 62) ได้แบ่งการสื่อสารเป็น 2 ประเภท คือ

1. การสื่อความหมายเชิงวัจนะ (Verbal Communication) เป็นการส่งความหมายโดยใช้ถ้อยคำที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2. การสื่อความหมายเชิงอวัจนะ (Non - Verbal Communication) เป็นการสื่อความหมายโดยใช้สัญลักษณ์และพฤติกรรมแห่งการกระทำที่มีใช้ถ้อยคำ แต่อาจทำให้เกิดการรับรู้และเข้าใจกันได้ระหว่างผู้ส่งและผู้รับ หรืออาจเรียกว่าภาษาท่าทางก็ได้ ซึ่งแบ่งเป็น 5 ลักษณะ คือ

2.1 พฤติกรรมของเสียง (Para Language) ได้แก่ความค่อยและความดังของเสียง ผลการวิจัยยืนยันว่า การพูดเสียงดังและกระแทกเสียง แสดงถึงความก้าวร้าว การต่อต้านการขัดแย้ง และการไม่มีสัมมาคารวะ โดยเฉพาะถ้าผู้น้อยพูดกับผู้ใหญ่ นอกจากนั้น ความค่อยความดังและจังหวะตลอดจนลีลาในการพูดยังแสดงถึงระดับอารมณ์ของผู้พูดด้วย เช่น เมื่อโกรธอาจพูดเสียงดังหรือพูดด้วยเสียงที่เบาหรือแสดงอาการนิ่งเฉย เป็นต้น

2.2 สายตา (Eye Contact) ได้แก่การมอง การสบตา การหลบสายตา หรือการจ้องมอง เพราะว่าดวงตาหรือสายตาเปรียบเสมือนหน้าต่างของหัวใจ เมื่อบุคคลมีความรู้สึกสนใจอะไรก็ตาม จะส่งผลกระทบไปที่สายตา โดยการมอง จ้องมอง สบตา หลบสายตา อาจจะทำตาเขียวหรือทำตาขวางก็ได้ โดยปกติถ้าบุคคลจะเป็นมิตรต่อกันมักจะมองตากันหรือสบตากันหรืออาจมีความผิดปกติเกิดขึ้น มักจะไม่มองตากันหรืออาจจะไม่ยอมสบตากัน

2.3 การแสดงสีหน้า (Facial Expression) ได้แก่การแสดงออกทางสีหน้าและอริยาบถบนใบหน้าของบุคคล อันจะแสดงถึงประเภทและระดับของอารมณ์ของบุคคลว่าเป็นอารมณ์ประเภทใดและมีระดับอารมณ์รุนแรงขนาดไหน อาจจะเป็นอารมณ์กลัว อารมณ์โกรธ อารมณ์ดีใจ อารมณ์ขุ่นมัว อารมณ์เศร้า อารมณ์บูด อารมณ์ขะแยง อารมณ์อิจฉา อารมณ์เกลียด และอารมณ์ตื่นเต้นก็ได้

2.4 การแสดงอากัปกิริยาท่าทาง (Gestures) ได้แก่ การใช้ส่วนของอวัยวะในร่างกายเคลื่อนไหวในลักษณะที่มีเจตนาก่อให้เกิดความหมายขึ้นมาระหว่างผู้ส่งกับผู้รับ เช่นการวางตัว การยืน การนั่ง การพยักหน้า สันติริษะ การแลบลิ้นปลิ้นตา การยกคิ้ว ทำหน้าผากย่น การยกเอว ยกไหล่ การกวักมือ การวางมือ และเก็บมือ การใช้นิ้วมือแสดงความหมายต่าง ๆ การชูสองนิ้ว และการใช้เท้า เป็นต้น

2.5 ช่องว่างระหว่างบุคคล (Personal Space) ได้แก่การรักษาระยะห่างจากจุดที่ตนเองยืนหรือนั่งคุยกับบุคคลอื่น เช่น ถ้าบุคคลรักกันชอบกัน หรือสนิทสนมกันก็ชอบที่จะยืนหรือนั่งใกล้กันมากที่สุด ในทางตรงข้ามถ้าบุคคลไม่ชอบกันก็จะพยายามหลีกเลี่ยงให้ไกล

หลุย จาปาเทศ (2533 : 59) แบ่งการสื่อสารออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำ ได้แก่

1.1 การพูดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น พูดเป็นการส่วนตัว พูดแบบทางการ พูดกับกลุ่มบุคคล พูดทางโทรศัพท์

1.2 การเขียน ได้แก่ การเขียนจดหมาย การบันทึกข้อความ รายงาน ประกาศ หรือหนังสือเรียน ที่มีถึงตัวบุคคลโดยตรงแบบต่าง ๆ เป็นต้น

2. การสื่อสารโดยไม่ใช้ถ้อยคำ ได้แก่

2.1 ภาษาเครื่องหมาย (Sign Language) คือ การใช้สัญลักษณ์ สัญญาณ รูปภาพ แผนภูมิ และการใช้เสียงต่าง ๆ

2.2 ภาษาอากัปกริยาท่าทาง (Action Language) คือ การแสดงท่าทางการใช้ ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การแสดงความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ

2.3 ภาษาวัตถุ (Object Language) คือ วัตถุสิ่งของหรือเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับต่าง ๆ ของบุคคลซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคคลผู้นั้นมีอาชีพหรือเป็นบุคคลประเภทใด เช่นเป็นคนแต่งกาย ประณีต หรือตามสบาย เป็นต้น

สยาม ปิยะนราทร (2539 : 39 - 40) กล่าวว่า การแบ่งประเภทของการสื่อสารแบ่งได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับว่าผู้แบ่งประเภทจะยึดอะไรเป็นเกณฑ์ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 8 ประเภท ดังนี้

1. การสื่อสารตามสัญลักษณ์ของสาร แบ่งได้ 2 ประเภทคือ

1.1 การสื่อสารเชิงวจนะ (Verbal Communication) เป็นการสื่อสารที่อาศัยคำพูด หรือตัวเลข เป็นสัญลักษณ์ของสารอยู่ในรูปภาษาพูด ภาษาเขียน หรือภาษาคณิตศาสตร์

1.2 การสื่อสารเชิงอวัจนะ (Non - Verbal Communication) เป็นการสื่อสารโดยมิได้ใช้ภาษาพูดหรือเขียน บางทีเรียกว่าการสื่อสารโดยไม่ใช้คำหรือภาษาท่าทาง

2. การสื่อสารตามลักษณะโครงสร้าง (Structure) แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

2.1 การสื่อสารด้วยภาษาพูด (Oral Communication)

2.2 การสื่อสารด้วยภาษาเขียน (Written Communication)

3. การสื่อสารตามลักษณะการปฏิบัติ หรือการลงโทษ (Practice or Sametion)

4. การสื่อสารตามทิศทางการเดินทางของสาร (Direction)

5. การสื่อสารตามการปะทะสังสรรค์ (Interaction)

6. การสื่อสารตามบุคคลเป้าหมาย (Target Audience) โดยยึดจำนวนบุคคลเป้าหมาย ในการสื่อสารเป็นเกณฑ์

7. การสื่อสารตามสถานการณ์ (Situation) โดยยึดความสัมพันธ์ของสื่อการเดินทาง

8. การติดต่อสื่อสารตามวัตถุประสงค์ (Purpose Communication)

สรุปประเภทของการสื่อสารแบ่งออกเป็น การใช้ภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทางซึ่งเรียกว่าสัญลักษณ์ ซึ่งมีมนุษย์เรียนรู้การแปลความหมายของสัญลักษณ์ และแลกเปลี่ยนความหมายเหล่านี้กับ

บุคคลอื่นเป็นความสามารถพื้นฐานจะประสบผลสำเร็จต้องอาศัยสัญลักษณ์ที่มีความหมายสำคัญ ซึ่งทำให้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารแปลความหมายของสารนั้นได้ตรงกัน

2.1.7 ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร

สุโขทัยธรรมาธิราช (2528: 58) กล่าวว่า ภาษาที่มนุษย์ใช้ในการติดต่อสื่อสารกัน แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ภาษาที่ใช้ถ้อยคำหรือวจนภาษา และภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ หรือวจนภาษา

1. ภาษาที่ใช้ถ้อยคำ เป็นกิริยาอาการและความรู้สึกที่บุคคลแสดงออกตามอวัยวะส่วนที่เรียกว่า ภาษาพูด และภาษาถ้อยคำที่ใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ แทนเสียงพูดเป็นตัวอักษร หรือเป็นภาพซึ่งในที่นี้จะเรียกว่าภาษาเขียน

2. ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ เป็นกิริยาอาการและความรู้สึกที่บุคคลแสดงออกตามอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายโดยอาศัยเวลา สถานที่และวัตถุที่อยู่ใกล้ชิดตัวบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

หลุย จาปาเทศ (2533 : 61 - 63) กล่าวว่า ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารมักจะเน้นภาษาพูดหรือภาษาถ้อยคำ เพราะสามารถบอกให้ทราบถึงความต้องการเป้าหมาย อุปสรรคและอื่น ๆ ได้ แต่เมื่อวิเคราะห์ดูแล้วพบว่าบางครั้ง หากเราไม่พูดเราก็สามารถทำให้ผู้อื่นรู้เรื่องได้โดยการแสดงสีหน้า การพยักหน้า การถอนหายใจแรง ๆ เป็นต้น ภาษาดังกล่าวเรียกว่าภาษาท่าทาง ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางเมื่อใช้ประกอบกันเข้าก็จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ในการสื่อสารยิ่งขึ้นและถ้าผู้ส่งและผู้รับมีความตระหนักรู้และมีประสบการณ์ในการใช้ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางด้วยแล้วการสื่อสารก็จะได้รับความสมบูรณ์หรือมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1. ภาษาคำพูด (Verbal Language) หรือภาษาถ้อยคำ เป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มีความละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง มีเสียงหนักเบาแสดงถึงความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้พูด และสามารถบรรยายให้เห็นภาพพจน์ได้อย่างดีผู้ที่มีความสามารถในการพูดหรือที่เราเรียกว่าคนพูดเก่งนั้น สามารถทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการ เกิดการคล้อยตามมีอารมณ์ร่วมไปกับการพูดนั้นได้ ตัวอย่างมีมากมายทั้งการพูดในทางสร้างสรรค์ คือการพูดให้ก่อประโยชน์แก่ส่วนรวมและพูดไปในทางทำลายคือการมีเจตนาลบอยู่ว่า ถ้าผู้พูด พูดด้วยเหตุผลมีข้อมูลที่เชื่อถือได้มาประกอบบวกกับการพูดนั้นเกี่ยวข้องกับตัวผู้ฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์ ซึ่งอาจมาในรูปของความรู้ หรือผลประโยชน์ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับตัวของผู้ฟังแล้ว ผู้ฟังจะไม่ยอมถอยหรือออกไปจากการฟังเลย อย่างไรก็ตามนั้นก็เป็นการมองในแง่ที่ว่าพูดจงใจได้ดีเท่านั้น ซึ่งถ้าจะมองในแง่ลบบ้าง การพูดแต่ผู้เดียว พูดยกตนข่มท่าน อวดรู้อวดตนหรือพูดแล้วไปทำให้ผู้อื่นเสียหาย การพูดแบบนี้ควรหยุดหรือดัดไม่พูดดีกว่าเพราะนอกจากจะไม่ก่อประโยชน์หรือสร้างคุณค่าแต่อย่างใดแก่สังคมอันเป็นส่วนรวมแล้ว อาจเกิดโทษหรือความเสียหายแก่ผู้พูดด้วย

2. ภาษาสีหน้าท่าทาง (Body Language or Non - Verbal Language) หรือภาษาท่าทาง เป็นภาษาที่มีความหมายด้วยตัวของมันเอง หรือใช้ควบคู่ไปกับภาษาพูดเพื่อให้ภาษาที่ใช้มีประ

สิทธิภาพเห็นเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาก็ได้ ภาษาสีหน้าท่าทางที่สำคัญที่สุดก็คือ ภาษาสีหน้า ท่าทางที่แสดงออกจากใบหน้าและสายตา เพราะจะแสดงถึงส่วนลึกหรือความรู้สึกที่อยู่กันบึงได้ ภาษาสีหน้าท่าทางมีมากมายจนบางครั้งมีผู้กล่าวว่าน่าจะมีความสำคัญมากกว่าการพูดเสียอีก แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งสองภาษามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ภาษาสีหน้าท่าทาง มีมากมายดังต่อไปนี้

2.1 ภาษาจากสายตา เช่น แสดงความรู้สึกโดยใช้สายตา แสดงออกได้ทั้งชอบและไม่ชอบ ต้องการความช่วยเหลือหรือไม่แยแส ซึ่งเป็นส่วนลึกของความรู้สึกหรือหัวใจ

2.2 ภาษาจากมือ เช่น การบิดมือ การกำมือแน่น การหักนิ้วเบา ๆ หรือการทำมือเป็นรูปต่าง ๆ ของชนบางเผ่าเป็นภาษาที่น่าสนใจและน่าศึกษาไม่น้อยเช่นกัน

2.3 ภาษาจากร่างกาย เช่น การยืน ยืนแบบผู้มีอำนาจ ยืนแบบผู้ด้อยกว่า ยืนแบบทอดอาลัย ยืนแบบเบื่อหน่าย การนั่งไขว่ห้างก็มีความหมายเช่นกันว่ามีความเคารพ หรือความเป็นกันเองต่อคู่สนทนามากน้อยแค่ไหน การนั่งเหม่อลอย ฯลฯ ก็เป็นภาษาด้วยกันทั้งสิ้น การนอน เช่น นอกกายหน้าผาก นอนขดคุดคู้ นอนอย่างสบาย ฯลฯ ก็เป็นภาษาท่าทางเช่นกัน ภาษาจากร่างกายนี้ นอกจากแสดงด้วยตัวของมันเอง แต่ละอย่างของตนเองซึ่งเป็นที่ที่แสดงถึงความอ่อนน้อม การนั่งฟังด้วยอาการก้มหน้าและหลบสายตาอาจแสดงถึงการกลัวเกรงมาก ๆ เป็นต้น การใช้ระยะ หรือที่ว่างหรือระยะห่างระหว่างบุคคล (Personal Space) ในการสื่อสารก็มีภาษาบอกเช่นกัน คนที่มีความสนิทสนมกันมักใช้ระยะสั้น ๆ หรือใกล้ชิดถ้ามีความสนิทสนมกันมาก ๆ อาจมีการจับมือถือแขนด้วยแต่ถ้าไม่มีความสนิทสนมกันเลยก็มักจะมียระยะหรือที่ว่างห่างกันพอสมควร การแสดงสีหน้า และประสานสายตา ก็เป็นภาษาสีหน้าท่าทางหรือภาษาที่ไม่ใช้คำพูดที่มีอิทธิพลอย่างมากในการสื่อสารเช่นเดียวกัน สรุปก็คือ ถ้าเราสามารถเข้าใจภาษาทั้งสองได้สอดคล้องเหมาะสม การสื่อสารสัมพันธ์ หรือการสื่อสารกันก็จะประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ปรารถนา

สรุปภาษาที่ใช้ในการสื่อสารจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสองภาษาควบคู่กันไปการฝึกฝน ภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทางมีความจำเป็นในการสื่อสาร เพราะภาษาที่ใช้กันอยู่ทุกชาติทุกภาษาได้ถูกวางเงื่อนไขด้วยประเพณีวัฒนธรรมแล้วทั้งสิ้น การฝึกฝนจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความชำนาญและเกิดการเรียนรู้ว่าสิ่งใดเหมาะสม ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ

2.1.8 วัยรุ่นกับการใช้ภาษาสื่อสาร

สุโขทัยธรรมาธิราช (2528 : 79 - 81) กล่าวว่า เด็กวัยรุ่นหมายถึงเด็กที่อยู่ในช่วงอายุ 13 - 25 ปี ซึ่งนักจิตวิทยาพัฒนาการมักแบ่งให้เด็กที่อายุระหว่าง 12 ปี บริบูรณ์ถึง 14 ปีบริบูรณ์ อยู่ในวัยรุ่นตอนต้น อายุระหว่างย่างเข้าปีที่ 15 ถึง 18 ปีบริบูรณ์อยู่ในวัยรุ่นตอนกลางและอายุระหว่างย่างเข้าปีที่ 19 ถึง 25 ปี บริบูรณ์อยู่ในวัยรุ่นตอนปลาย ลักษณะในด้านการใช้ภาษาสื่อสารของเด็กวัยรุ่น มีดังนี้

1. การใช้ภาษาของเด็กวัยรุ่นในฐานะเป็นผู้รับสาร การรับสารของเด็กวัยรุ่นไม่ว่าจะเป็นด้านวัจนภาษาหรืออวัจนภาษาเป็นไปอย่างกว้างขวางเพราะพัฒนาการทางความคิดของเด็กวัยรุ่นนี้ เติบโตเต็ม

ที่พร้อมที่จะรับสารต่าง ๆ ได้ทุกชนิด แต่เนื่องจากเด็กวัยนี้มีความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และมีลักษณะเฉพาะวัยแล้ว ทำให้ความสนใจในการรับสารโน้มน้าวไปยังไปในบางเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตนเองเป็นส่วนใหญ่

2. การใช้ภาษาของเด็กวัยรุ่นในฐานะเป็นผู้ส่งสาร เนื่องจากพัฒนาการทางภาษาของเด็กวัยนี้งอกงามเต็มที่ ฉะนั้นเด็กวัยรุ่นจึงสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารได้อย่างกว้างขวางและมักชอบที่จะใช้ภาษาที่มีลักษณะเฉพาะที่จะรู้กันในหมู่พวกเดียวกันเพื่อพยายามสร้างเอกลักษณ์ของกลุ่มขึ้นมา ดังจะเห็นได้ว่าภาษาแสดงต่าง ๆ เช่น คำว่า นิง ชิง ซ่าส์ ส.บ.ม. คำดำ คำหยาบ หรือคำสบถ และคำที่ผู้ใหญ่ฟังแล้วรู้สึกว่าเป็นการล่วงเกินมักมาจากเด็กวัยรุ่นเสียเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้เด็กวัยรุ่น สามารถสร้างผลงานด้านภาษาที่ถ่ายทอดลักษณะความคิดฝันของตนออกมาให้ปรากฏแก่สายตาของผู้อื่นได้อย่างประณีตทั้งในด้านวัจนภาษาที่เป็นภาษาพูด ภาษาเขียน หรือภาพศิลป์ และอวัจนภาษาที่ปรากฏออกทางแววตา สีหน้าและท่าทาง

2.1.9 อิทธิพลของการสื่อสาร

สยาม ปิยะนราธร (2539 : 42 - 43) กล่าวว่า การสื่อสารจะมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดเรื่อยมา ทั้งต่อบุคคลและต่อกลุ่ม จึงสรุปอิทธิพลของการสื่อสารได้ดังนี้

อิทธิพลที่มีต่อบุคคล

1. ทางด้านอารมณ์ การสื่อสารช่วยให้สภาพจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลเปลี่ยนแปลงได้ เช่น รัก ชอบเกลียด ชัง เร่งเร้า หรือผ่อนคลายสิ่งต่าง ๆ ได้
2. ทางด้านทัศนคติและค่านิยม การสื่อสารสามารถสร้างหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมต่าง ๆ ได้ รวมทั้งหันเหหรือชักจูงแนวความคิดให้เป็นไปตามประสงค์ของผู้สื่อสารได้ ยิ่งถ้าบุคคลเป็นผู้ได้รับการเชื่อถือในสังคมด้วยแล้วยิ่งสร้างความศรัทธาแก่ผู้รับสารได้มาก และสามารถโน้มน้าวความรู้สึกนึกคิดของผู้ส่งสารได้โดยง่าย
3. ทางด้านศีลธรรม การส่งเสริมสามารถส่งเสริมด้านคุณธรรมให้ผู้รับมีจริยธรรมหรือจรรยาบรรณ ซึ่งสามารถยกระดับจิตใจของบุคคลให้สูงขึ้น และขณะเดียวกันถ้าการสื่อสารที่ปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคมย่อมเป็นภัยต่อสังคม ต่อจิตใจและศีลธรรมอันดีงามของบุคคล
4. ทางด้านสติปัญญาและด้านความรู้ การให้การศึกษาหรือความรู้ต่าง ๆ ย่อมผ่านระบบการสื่อสารทั้งสิ้น อันจะทำให้บุคคลเกิดความเฉลียวฉลาดและมีสติปัญญาหรือมีความรู้เพิ่มขึ้น เพื่อประโยชน์สุขในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข
5. ทางด้านพฤติกรรม ปัจจุบันการสื่อสารมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอย่างมาก โดยเฉพาะด้านสื่อสารมวลชน เยาวชนส่วนใหญ่มักได้รับอิทธิพลในด้านพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ดาราโทรทัศน์ ดาราภาพยนตร์ มีการเลียนแบบบุคลิกหรือการกระทำ ทั้งที่ดีและไม่ดี

6. ทางด้านการปฏิบัติงาน การสื่อสารทำให้บุคคลสามารถทำงานได้ในความรู้ ความเข้าใจ มีความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ปฏิบัติงาน โดยการประสานงานที่มีระหว่างสมาชิกในหน่วยงาน

อิทธิพลที่มีต่อกลุ่ม

กลุ่มทุกกลุ่มเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ย่อมมีรูปแบบของการสื่อสารเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้สมาชิกของกลุ่มมีการเสนอแนวคิด การแลกเปลี่ยน การรับ การถ่ายทอดความคิดเห็น และความรู้สึกเพื่อให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้น การสื่อสารจึงมีอิทธิพลต่อกลุ่มพอสรุป ได้ดังนี้

1. การสื่อสารเป็นธรรมชาติของมนุษย์และกลุ่มชน
2. เกิดความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
3. สร้างพลังกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ของงาน
4. สามารถลดและเพิ่มความขัดแย้ง
5. กำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม

2.1.10 ปัญหาในการสื่อสาร

สมิต สัจฉกร (2527 : 83 - 86) กล่าวว่า ปัญหาที่มักจะประสบอยู่เสมอ ได้แก่

1. ความเข้าใจผิด การสื่อสารที่บกพร่องเป็นสาเหตุให้ผู้ส่งสารกับผู้รับสารเข้าใจไม่ตรงกันโดยที่ผู้ส่งสารเข้าใจในความคิดของตนและวัตถุประสงค์ที่จะส่งสารออกไปยังผู้รับสาร แต่เมื่อผู้รับสารแปลความสารที่ได้รับกลับไม่ตรงความหมายที่ผู้ส่งต้องการ เช่น ผู้ส่งสารต้องการพูดประชดแต่ผู้รับสารกลับเข้าใจว่าเป็นคำชม ในทางกลับกันผู้รับสารบางคนฟังคำชมเป็นคำประชด ซึ่งเป็นผลจากทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้ส่งสาร ความเข้าใจผิดในความหมายของข่าวสารอาจก่อผลเสียตั้งแต่เล็กน้อยไปจนผลเสียมากมายทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสาระสำคัญของข่าวสาร ความเข้าใจผิดมีได้ตั้งแต่ระดับเข้าใจผิดเป็นบางส่วนไปจนถึงเข้าใจผิดโดยตลอด

2. ข่าวสาร ในหลายกรณีข่าวสารที่ได้ได้รับในเวลาอันสมควร ไม่เพียงแต่เป็นข่าวล่าช้าแต่ทำให้เกิดข่าวลือ การให้ข่าวสารล่าช้ามีผลเหมือนเป็นการปฏิเสธการให้ข่าวสาร เมื่อคนจำนวนมากรอรับข่าวสารแต่ไม่ได้รับจนแล้วจนวนรอด ก็จะมีการคาดคะเนและดิ้นรนที่จะขอมีโอกาสรับรู้ให้ได้ก่อนผู้อื่น เป็นทางทำให้มีผู้ฉวยโอกาสขู่ข่าขึ้นมาสโนงความต้องการและข่าวที่สร้างขึ้นมานี้ก็จะถูกถ่ายทอดแพร่หลายออกไปจนกลายเป็นข่าวลือเพราะไม่รู้แหล่งที่มาของข่าวอย่างแน่ชัด ข่าวสารที่ล่าช้าส่งผลเสียให้การดำเนินงานตามแผนและปฏิบัติการต่าง ๆ กระทบกระเทือนต้องเลื่อนกำหนดการออกไปหรือต้องเปลี่ยนแปลงแผนเดิมอันอาจก่อความเสียหายและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น

3. ข่าวสารไม่ถึงผู้รับ กรณีที่สารซึ่งถูกส่งไปไม่ถึงผู้รับสารจะด้วยสาเหตุที่ผิดช่องทางของการสื่อสารหรือความสามารถของผู้รับสารก็ตาม เท่ากับการสื่อสารไม่เคยเกิดขึ้นเลย มีผลเหมือนไม่มีการสื่อสารเพราะการสื่อสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อครบกระบวนการสื่อสาร คือ ผู้ส่งได้ส่งสารผ่านสื่อหรือช่องทางใน

การสื่อสารไปถึงผู้รับสารซึ่งมีความสามารถรับสารได้ การส่งสารไปยังกลุ่มผู้รับสารจำนวนมากและได้รับไม่ทั่วถึงย่อมก่อปัญหาความพร้อมเพียงและความร่วมมือร่วมใจ ตลอดจนสามารถทำให้เกิดปัญหาในที่ทำงาน เนื่องจากได้รับข่าวสารไม่เท่ากันและอาจเป็นผลทำให้เกิดกินแหนงแคลงใจ ระแวงในกันและกัน

ปัญหาที่มักประสบในการสื่อสารส่วนใหญ่ เกิดจากการสื่อสารที่หละหลวมขาดการเตรียมการและระมัดระวังทั้งในด้านผู้ให้ข่าวสารและผู้รับสาร ตลอดจนการเลือกให้สื่อหรือช่องทางในการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมจึงมักก่อความผิดพลาดอยู่เนือง ๆ เป็นผลให้ได้รับความเสียหายตั้งแต่เรื่องเล็กน้อยจนถึงเรื่องที่มีผลร้ายต่อองค์กรและบุคคลผู้เกี่ยวข้อง

4. ข่าวลือ ปัญหาข่าวลือเป็นสิ่งที่มักจะเกิดขึ้นแทบทุกวงการและทุกหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นองค์การขนาดใหญ่ มีคนจำนวนมากอยู่รวมกันหรือองค์การขนาดเล็กมีหน่วยงานน้อย จำนวนคนไม่ถึง 10 คน ก็เกิดข่าวลือขึ้นได้ ปัญหาข่าวลือมักมีผลกระทบรุนแรงทั้งตั้งแต่บุคคลที่เกี่ยวข้องและต่อองค์การโดยรวม ข่าวลืออาจจะเป็นความจริงรวมทั้งมีความเป็นไปได้ว่าเป็นข่าวลือ ซึ่งเกิดขึ้นทั้งเรื่องเพื่อผลอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นต้นตอของข่าวสารนั้น การระงับปัญหาข่าวลือต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย วิธีการที่ได้ผลดีคือต้องให้ข่าวจริงจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วทั้งที่ เพื่อมิให้เกิดกรณีขยายผลเป็นข่าวลือสะท้อนกลับไปกลับมาและเกิดผลร้ายแรงเพิ่มทวีขึ้น

จากปัญหาในการสื่อสารข้างต้นสรุปได้ว่า สาเหตุที่การสื่อสารบกพร่องจนเกิดปัญหามาก คือ การให้ข่าวสารขาดความละเอียดถี่ถ้วน ใช้ถ้อยคำสื่อสารกันไม่เป็นกิจลักษณะ ทั้งผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ความรู้สึกหรือทัศนคติ ต่างสำคัญผิดไปคนละทาง ขาดการติดต่อผลของการสื่อสารอย่างจริงจังจนเกิดความผิดพลาดอยู่เสมอ และวิธีการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมกับลักษณะของข่าวสาร เช่น ให้ข่าวสารด้วยวาจา ในเรื่องที่มีรายละเอียดมาก ยากแก่การจดจำ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร

2.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

โฮล์มส์ (Holmes. 1982:3807 – A) ได้ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการสื่อสารของผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา พบว่าการใช้ภาษาในการให้คำปรึกษาของผู้ให้คำปรึกษาจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้รับคำปรึกษาด้วย ความแตกต่างระหว่างบุคคลทำให้เกิดความรู้สึกที่ต่างกันไป และสิ่งสำคัญขั้นต้นก็คือ การให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจตนเอง ดังนั้นผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาจำเป็นต้องมีความเข้าใจในการสื่อสารร่วมด้วยจะนำไปสู่ความเข้าใจในความสำเร็จและความรู้สึก

แทรป (Trapp. 1983:2156 – A) ได้ศึกษาถึงบุคลิกของการโต้เถียงในการสื่อสารระหว่างบุคคลโดยการทดลองแสดงบทบาทด้วยการแสดงความคิดเห็นที่แท้จริงต่อเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีข้อตกลงเบื้องต้นต่อกันด้วยการให้เหตุผลต่อกันจะทั้งสองฝ่ายสามารถประสานเหตุผลร่วมกันได้ ซึ่งเป็นการทำให้เกิดความเข้าใจในการโต้เถียงกันในระหว่างบุคคล

แซมมวลสัน (Samuelson. 1984:1008) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลของผู้จัดการระดับกลาง โดยศึกษารูปแบบลักษณะนิสัยและวิธีการในการสื่อสารระหว่างบุคคล ผลการศึกษาพบว่าความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลของผู้จัดการระดับกลางทั้งเพศชายและหญิงไม่แตกต่างกัน

ไกลเซมเจอร์ (Glosemger. 1984:126) ได้ศึกษา ผลของการฝึกเพื่อเพิ่มทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลและมนุษยสัมพันธ์ของนักศึกษาฝึกหัดครู จำนวน 32 คน ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 16 คน ทำการทดลองเป็นเวลา 7 สัปดาห์ โดยกลุ่มทดลองได้รับการฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลและมนุษยสัมพันธ์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ส่วนกลุ่มควบคุมให้มีการ สัมมนาเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลและมนุษยสัมพันธ์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มทดลองมีทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลและมนุษยสัมพันธ์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อติดตามผลภายหลังการทดลอง 12 สัปดาห์พบว่า ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลและมนุษยสัมพันธ์ของทั้งสองกลุ่มยังคงอยู่ในระดับเดิม

คาร์เตอร์ (Carter. 1985:420) ได้ศึกษาประสิทธิภาพ และความเป็นไปได้ของการฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลระยะสั้น ให้แก่ลูกจ้างของบริษัทแห่งหนึ่ง จำนวน 711 คน โดยใช้การฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 60 ชั่วโมง ผลการศึกษาพบว่า ลูกจ้างของบริษัทที่ได้รับการฝึกมีทักษะการสื่อสารเพิ่มมากขึ้นกว่าก่อนการฝึก อีกทั้งทักษะการสื่อสารที่เพิ่มขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา ลักษณะงาน อายุ และเพศ ของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้จากแบบสอบถามปลายเปิดยังพบว่า ผลของการฝึกทักษะการสื่อสารครั้งนี้ได้รับการยอมรับจากผู้บริหารในระดับสูงอีกด้วย

2.2.2 งานวิจัยในประเทศ

รัตนา รัตนประสพโชค (2524:43) ได้ศึกษาการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยกิจกรรมกลุ่มกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พรพิมล เพ็ญญะ (2527:52) ได้ศึกษา ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชวินิต บางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีการสื่อสารระหว่างบุคคลสูงกว่าก่อนได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

ศุภลักษณ์ สัตย์เพริศพราย (2534:48) ได้ศึกษา ผลของการใช้กิจกรรมการแนะแนวกลุ่ม ที่มีต่อการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทพศิรินทร์

กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีการสื่อสารระหว่างบุคคลสูงกว่าก่อนได้รับการใช้กิจกรรมการแนะแนวกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มานิตย์ อุ่นเรือน (2534:46) ได้ศึกษา ผลของการฝึกการสื่อสารระหว่างบุคคลแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีโพธิ์หมันต์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้ารับการฝึกการสื่อสารระหว่างบุคคล มีการสื่อสารระหว่างบุคคลสูงขึ้นกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิสายชล พงศ์ชำนาญเวช (2537:83) ได้ศึกษา ผลของการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อการสื่อสารกับเพื่อนต่างประเทศ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสายธรรมจันทร์ ผลการศึกษาพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีการสื่อสารกับเพื่อนต่างประเทศดีขึ้นหลังจากได้รับการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต

3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต

3.1.1 ความหมายของการสังเกต

วิรัช วรรณรัตน์ (2532:38) ให้ความหมายว่า การสังเกตเป็นวิธีการวัดผลอย่างหนึ่งที่ทำให้ได้คุณภาพเกี่ยวกับคุณลักษณะต่าง ๆ โดยอาศัยประสาทสัมผัสของผู้สังเกต จุดเด่นของการสังเกตก็คือทำให้ทราบพฤติกรรมที่แท้จริงตามธรรมชาติ ไม่ใช่พฤติกรรมประดิษฐ์ หรือพฤติกรรมทางอ้อม เหมือนกับการวัดด้วยแบบสอบถาม

รัตนา ศิริพานิช (2533:100) กล่าวว่า การสังเกตเป็นเทคนิคการรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่ทางด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต จะเป็นข้อมูลที่ตรงกว่าข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การสังเกตสามารถทำได้ทั้งในสถานการณ์จริงตามธรรมชาติ หรือในสถานการณ์จำลองที่ผู้เก็บข้อมูลต้องการ

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536:39) ให้ความหมายว่า การสังเกตเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาพฤติกรรม ตามหลักพฤติกรรมที่บุคคลแสดง กระทำ ตอบโต้ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง และจะต้องเป็นพฤติกรรมที่สามารถเห็นได้ นับได้ ได้ยินได้ และวัดได้ โดยใช้เครื่องมือหรือด้วยการใช้การสังเกต โดยอาศัยอวัยวะสัมผัสของผู้สังเกตโดยตรง

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2536:116) ให้ความหมายว่า การสังเกตเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องอาศัยประสาทสัมผัสหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสาทสัมผัสทางตา และหูเป็นสำคัญ การสังเกตใช้ได้ดีสำหรับการศึกษาคูณลักษณะและพฤติกรรมของบุคคล รวมถึงปรากฏการณ์และพิธีการต่าง ๆ ใช้เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลได้ดีทั้งด้านวิทยาศาสตร์กายภาพและทางด้านพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปความหมายและจุดมุ่งหมายของการสังเกตได้ว่าการสังเกตเป็นการพิจารณาพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกหรือได้ตอบสนองไว้ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย จะต้องเป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้ไปวิเคราะห์ ทำให้ทราบว่าพฤติกรรมใดควรจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด

3.1.2 หลักในการสังเกตพฤติกรรม

การสังเกตพฤติกรรม ที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลหรือลักษณะพฤติกรรมเกี่ยวกับตัวบุคคลหรืออื่น ๆ ที่เชื่อถือได้นั้น จะต้องมีหลักในการสังเกต

วิรัช วรรณรัตน์ (2532:38-39) กล่าวถึงหลักการสังเกตดังนี้

1. มีจุดมุ่งหมาย ผู้สังเกตต้องทราบว่าต้องพฤติกรรมเรื่องใด พร้อมทั้งต้องแจกแจงการแสดงออกของพฤติกรรมหรือรายละเอียดของเรื่องนั้น ละเอียดและครอบคลุม เพราะพฤติกรรมหรือสิ่งที่จะสังเกตนั้นมีทั้งที่เห็นได้ชัดแจ้ง คือสามารถสังเกตได้โดยง่าย

2. การรับรู้รวดเร็ว ผู้สังเกตจะต้องอาศัยการรับรู้ที่ดีและรวดเร็ว เพราะพฤติกรรมหรือลักษณะที่สังเกตนั้นจะไม่เกิดขึ้นซ้ำบ่อยนัก หรืออาจเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว ผู้สังเกตจะต้องเตรียมพร้อมทั้งต้องเข้าใจการแสดงออกในแบบต่างๆ ของพฤติกรรมหรือลักษณะที่กำหนดไว้

3. สังเกตหลายคนหรือหลายครั้ง วิธีที่จะทำให้ผลสังเกตที่ได้เป็นที่เชื่อถือได้นั้นควรทำการสังเกตหลายครั้งหรือหลายคน โดยผู้สังเกตทุกคนจะต้องเข้าใจพฤติกรรมหรือลักษณะเหล่านั้นตรงกัน

4. สังเกตให้ตรงความจริง การสังเกตที่ดีจะต้องพยายามให้ได้สิ่งที่พึงประสงค์และเป็นสิ่งที่แสดงออกตามธรรมชาติ

5. มีการจดบันทึก เนื่องจากการสังเกตในบางครั้งต้องสังเกตพฤติกรรมหรือลักษณะมากขึ้นในเวลาเดียวกัน และบางครั้งต้องสังเกตเด็กหรือสิ่งของเป็นกลุ่ม จึงควรมีการจดบันทึกผลการสังเกตที่ได้ อย่างถูกต้อง

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2536:117) กล่าวว่า การสังเกตมีหลักดังนี้

1. ในการสังเกตต้องกำหนดจุดมุ่งหมายที่จะสังเกตไว้ให้แน่นอน โดยอาจทำเป็นรายการพฤติกรรมที่จะสังเกตไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน พร้อมกับกำหนดไว้ว่าจะบันทึกการสังเกตอย่างไร

2. การสังเกต ต้องศึกษาเรื่องที่จะสังเกตไว้ให้มีพื้นความรู้

3. การสังเกตต้องนิยามสิ่งที่จะสังเกตให้แจ่มชัดว่าหมายถึงอะไร มีขอบเขตแค่ไหน

4. การสังเกตต้องกระทำอย่างมีระบบ เช่น กำหนดไว้ว่าจะสังเกตพฤติกรรมนั้น ๆ ภายในเวลากี่นาที หรือกี่วินาที เป็นต้น

5. การสังเกตต้องให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อนำไปวิเคราะห์ผลได้

6. การสังเกตผู้สังเกตต้องไม่มีอคติ
7. การสังเกต ผู้สังเกตต้องได้รับการฝึกฝนในเรื่องที่จะสังเกตมาเป็นอย่างดี
8. การสังเกต ต้องสังเกตอย่างละเอียดถี่ถ้วน
9. การสังเกต ต้องมีการบันทึกผลโดยทันที

10. ในการสังเกตควรใช้เครื่องมืออื่น ๆ ประกอบด้วย เพื่อช่วยในการบันทึกการสังเกต ซึ่งอาจเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) หรือมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) หรือทั้งสองอย่าง

3.1.3 การเลือกแบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรม

เพื่อให้สามารถเลือกสังเกตและบันทึกพฤติกรรมที่ต้องการจะศึกษาได้ถูกต้องและสอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการจะศึกษา และจุดมุ่งหมายของการปรับพฤติกรรมที่ได้กำหนดไว้ การเลือกแบบสังเกตพฤติกรรมอาจจะเลือกการสังเกตพฤติกรรมแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) หรือ แบบสุ่มเวลา (Time Sampling)

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536:31-40) ได้เสนอการเลือกแบบสังเกตและแบบบันทึกพฤติกรรมไว้ดังนี้

1. การสังเกตพฤติกรรมแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) เป็นการเลือกสังเกตเฉพาะพฤติกรรมที่ต้องการศึกษาในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เท่านั้นโดยนับความถี่หรือจำนวนครั้งของพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สังเกตนั้น การกำหนดช่วงเวลาที่สั้นหรือยาวเพียงใดนั้นจะขึ้นกับจุดมุ่งหมายในการศึกษาการปรับพฤติกรรมนั้น ๆ และเพื่อความเที่ยงตรงของการสังเกตพฤติกรรมดังกล่าว ควรจะสังเกตและบันทึกความถี่ของพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงหลาย ๆ ช่วงด้วย

ดัชนีความเที่ยงของการสังเกตแบบสุ่มเหตุการณ์

ความเที่ยง หมายถึง ความคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง

ความเที่ยงของการสังเกต หมายถึง ความคงที่ของการสังเกต ซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากการสังเกตซ้ำหรือการนำผลการสังเกตของผู้สังเกต 2 คน มาเปรียบเทียบกัน

ดัชนีความเที่ยงของการสังเกตแบบสุ่มเหตุการณ์หาได้จากสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องระหว่างผลการสังเกตของผู้สังเกต 2 คน (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ .2536:33;อ้างอิงจาก ชัยพร วิชาวุธ. 2525. มูลสารทางจิตวิทยา.)

$$\text{สัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง} = \frac{\text{ความถี่รวมต่ำ}}{\text{ความถี่รวมสูง}}$$

2. การสังเกตแบบสุ่มเวลา (Time Sampling) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตจะแบ่งเวลาออกเป็นช่วง ๆ แล้วนับเฉพาะช่วงเวลาที่เกิดพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษา คือผู้สังเกตจะสังเกตเพียง 1 ครั้งในแต่ละช่วงเวลา

ดัชนีความเที่ยงของการสังเกตไม่ว่าจะเป็นการสังเกตแบบสุ่มเหตุการณ์หรือแบบสุ่มเวลา ดรรชนีความเที่ยงของการสังเกต มีค่าตั้งแต่ .80 ขึ้นไปการสังเกตนั้นจึงจะถือว่าเชื่อถือได้ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์.2536:39;อ้างอิงจาก ชัยพร วิชาวุธ.2523. การวิจัยเชิงจิตวิทยา)

วิธีการเสนอข้อมูล

การเสนอข้อมูลนั้นวิธีการที่นิยมที่สุด คือการเสนอในรูปของกราฟเส้น (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ . 2530 : 175) ในกราฟรูปเดียวสามารถจะเสนอพฤติกรรมเดียวหรือหลาย ๆ พฤติกรรมของบุคคลหลาย ๆ คน หรือของบุคคลคนเดียวก็ได้ เส้นกราฟจะแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างชัดเจน

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต

3.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

ริวส (นิพนธ์ ไทยพานิช . 2532:252 – 253 ; อ้างอิงจาก Reavis. 311– 315)ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปของความแตกต่างในพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางภาษา ระหว่างครูและศึกษานิเทศก์ในการประชุมนิเทศ โดยศึกษาเปรียบเทียบจากการนิเทศแบบคลินิกและการนิเทศแบบดั้งเดิม โดยตั้งสมมติฐานว่า การนิเทศแบบคลินิกนั้นจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้นิเทศในลักษณะประชาธิปไตย ด้วยวิธีการสังเกตจากผลพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางภาษา ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ศึกษานิเทศ 7 คน แต่ละคนทำงานกับครู 2 คน โดยใช้วิธีการนิเทศแบบคลินิก 1 คนและอีก 1 คน ใช้วิธีการนิเทศแบบดั้งเดิม พฤติกรรมการนิเทศทั้งหมดถูกบันทึกภาพเอาไว้ แล้วนำมาทำการวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญ ผลปรากฏว่า พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางภาษามีความแตกต่างกันมาก ได้ค้นพบว่าการใช้วิธีการนิเทศแบบคลินิกนั้นครูและผู้นิเทศได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเปิดเผย และมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยและยังได้พบอีกว่า ครูไม่ชอบการนิเทศแบบดั้งเดิม แต่จะให้ความนิยมต่อการนิเทศแบบคลินิก ซึ่งให้การสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้ครูพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงพฤติกรรมการเรียนการสอน

เบสส์ (Bales.1950)สร้างเครื่องมือบันทึกกระบวนพฤติกรรมของครูที่สอนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยเน้นขบวนการปฏิสัมพันธ์ เบสส์ เป็นผู้ริเริ่มนำวิธีการกำหนดช่วงเวลาในการบันทึกพฤติกรรมมาใช้

แฟลนเดอร์ (Flander. 1970 : 6)ได้กล่าวถึงผลการวิจัยเกี่ยวกับการสังเกตการวิเคราะห์พฤติกรรมซึ่งมอร์ช (Morsh) กับวิลเดอร์ (Wilder) ศึกษาและสรุปว่า การสังเกตวิเคราะห์พฤติกรรม การสอนของนักวิจัยต่าง ๆ ตั้งแต่ปี คศ. 1900 – คศ.1952 ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แต่ทั้งคู่ให้ข้อสังเกตว่า คำถามของครู เน้นความสนใจและประสบการณ์ของนัก

เรียนมากกว่าเนื้อหาวิชา เป็นคำถามมุ่งให้นักเรียนคิดและการอภิปรายในชั้นของนักเรียน สัมพันธ์กับความรู้ที่นักเรียนได้รับ

ฮอช (Hough. 1964) ได้สร้างเครื่องมือระบบ The Observational System for Instructional Analysis มี 16 Category System (RCS) มาจาก Categories of Interaction Analysis ของแฟลนเดอร์ เป็นระเบียบวิธีสังเกตประเภท Category จำแนกพฤติกรรมของนักเรียนออกเป็น 19 ประเภทโดยแบ่งออกเป็นคู่ๆ คู่หนึ่งๆ เป็นพฤติกรรมอย่างเดียวกัน ใช้หมายเลขต่างกันกำกับพฤติกรรมครูและนักเรียน รวมทั้งพฤติกรรมแทนความเจ็บหรือภาวะสับสน ยุ่งยากใจ

แฟลนเดอร์ (Flander. 1965 : 13 – 31) ได้สร้างเครื่องมือบันทึกพฤติกรรมทั้งของครูและนักเรียนแบ่งเป็น 10 Category แบ่งประเภทพฤติกรรมครูเป็น 2 พวกใหญ่ คือ

1. พฤติกรรมแบบ Indirect หมายถึง พฤติกรรมที่ครูตอบสนองความรู้สึกของนักเรียน ครูยอมรับนักเรียน ยอมรับความคิดเห็น ยกย่องชมเชย และให้โอกาสนักเรียนซักถามเพื่อให้ได้ตอบสนองและมีความคิดริเริ่ม

2. พฤติกรรมแบบ Direct หมายถึงพฤติกรรมที่ครูเป็นผู้แสดงฝ่ายเดียว ครูอธิบาย สั่งแนะนำ ใช้อำนาจของครูเป็นผู้ตัดสิน พฤติกรรมเช่นนี้ นักเรียนต้องปฏิบัติตาม

โลห์แมน โอเบอร์ และฮอช (Lohman. 1969 : 246 –259) ศึกษาพฤติกรรมการสอนของนักเรียนฝึกสอนระดับมัธยมศึกษา ที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐโอไฮโอ ใช้กลุ่มตัวอย่างประมาณ 60 คน ซึ่งฝึกสอน ระหว่างปีการศึกษา 1965 – 1966 กลุ่มทดลอง 30 คน ได้รับการฝึกวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนในระหว่างเรียนวิชาระเบียบวิธีการสอนทั่วไปก่อนออกฝึกสอน อีกกลุ่มหนึ่งไม่เคยได้รับการฝึก โลห์แมนตรวจสอบพฤติกรรมของนักเรียนฝึกสอนโดยใช้ผู้สังเกต 2 คน การสังเกตมีความเชื่อมั่น .76 สังเกต 6 ครั้ง ระยะเวลา 20 นาที ใช้ระเบียบวิธีการสังเกตที่ปรับปรุงมาจากระบบของแฟลนเดอร์ ผลปรากฏว่า นักเรียนฝึกสอนกลุ่มทดลองมีความสามารถในการแสดงพฤติกรรมแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือกลุ่มที่ได้รับการฝึก จะกำหนดและควบคุมพฤติกรรมการสอนของตนเองได้ ใช้พฤติกรรมในการจูงใจ ยอมรับทั้งความคิดเห็น กระตุ้น และใช้แนวคิดของผู้เรียน ตลอดจนใช้คำถามมาก และใช้การบรรยายเนื้อหาวิชาน้อยกว่า

เคิร์ก (Kirk. 1967 299 –306) ได้ศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนที่ฝึกสอนที่ฟิลาเดเฟีย จำนวน 30 คน กลุ่มทดลอง 15 คน ได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ อาจารย์นิเทศก์และนักเรียนฝึกสอนแต่ละคนอภิปรายปัญหาร่วมกัน 6 ครั้ง และกระทำทันทีหลังจากอาจารย์นิเทศก์สังเกตการสอนแล้ว โดยให้ผู้ฝึกดูตารางบันทึกพฤติกรรม นักเรียนฝึกสอนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึก ผลการเปรียบเทียบการสอนที่ได้จากการสังเกตในระยะเริ่มต้น และระยะปลายของการฝึกสอนปรากฏว่านิสิตที่ได้รับการฝึกหัดวิเคราะห์พฤติกรรมจะมีทักษะทางด้านการใช้พฤติกรรมแบบ Indirect (Indirect ในที่นี้หมายถึงครูที่มีพฤติกรรมปรากฏใน Categories 1 ถึง 4 คือ ยอมรับความรู้สึกของนักเรียน ยกย่องชมเชยหรือกระตุ้นให้เกิดความกล้ายอมรับ หรือใช้ความคิดของนักเรียน ใช้คำถาม มากกว่าพฤติกรรม Categories 5 ถึง 7 ตามระบบของแฟลน

เดอร์ คือการอธิบาย การแนะนำ หรือสั่ง และการวิพากษ์วิจารณ์ หรือตัดสิน โดยอาศัยอำนาจของครูเอง ถ้ามีพฤติกรรมกลับกันจัดเป็นแบบ Direct) เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ฮอช กับ อมิดอน (Hough and A midon. 1964 : 307 – 314) ได้ทดลองนำระเบียบวิธีสังเกตพฤติกรรมของแฟลนเดอร์มาใช้ในการสอน “ ทัศนศึกษา ”

ในวิชาการศึกษามัธยม (Secondary education)และใช้ Experimental human – relationship Laboratory ประกอบด้วยกลุ่มทดลองที่ฝึกการสังเกตวิเคราะห์พฤติกรรม 20 คน เรียนวิชาเกี่ยวกับภาคปฏิบัติ (Experimental Cours)โดยฟังการบรรยาย 2 ชั่วโมงและเรียนภาคปฏิบัติ 2 ชั่วโมง ในหนึ่งสัปดาห์ นักเรียนฝึกสอนกลุ่มควบคุม 20 คน ไม่ได้เรียนเกี่ยวกับภาคปฏิบัติ ปรากฏว่านักเรียนฝึกสอนในกลุ่มทดลองจะมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปแตกต่างจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญ การแสดงพฤติกรรมการสอนมีประสิทธิภาพสูงกว่า รวมทั้งมีเจตคติ และความเข้าใจต่อการสอนเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนอย่างมีนัยสำคัญ

มาสลา (Masla. 1969 : 3502 A) วิเคราะห์ผลการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนฝึกหัดครูประถมศึกษา โดยตรวจสอบกระบวนการพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสังเกต และวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก ผลเปรียบเทียบปรากฏว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมวิเคราะห์ผลการสอน ที่ความสามารถในการใช้กระบวนการแบบสืบสวน สอบสวน (Verbal Inquiry Pattern) ได้มีประสิทธิภาพสูงกว่าอีกกลุ่มหนึ่งในทำนองเดียวกันกับผลการศึกษาของเรทสัน (Retson. 1969 .3505 A)ซึ่งตรวจสอบพฤติกรรมของนักเรียนครูแห่งมหาวิทยาลัยรัฐออริโซนา โดยใช้ระเบียบวิธีสังเกต และวิเคราะห์พฤติกรรมของแฟลนเดอร์ ปรากฏว่านักเรียนฝึกสอนกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมการสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรม แสดงพฤติกรรมแบบ Indirect แตกต่างจากกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญ

สตอไรล์ (Storile. 1962 : 3914 A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะบางประการของครูและนักเรียนและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ศึกษาที่ครูระดับมัธยมศึกษาที่เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการสังเกต และวิเคราะห์พฤติกรรม 51 คน ใช้ระเบียบวิธีสังเกตของแฟลนเดอร์ ผลปรากฏว่า ครูกลุ่มที่ได้รับการฝึกแบบ Indirect ทั้งพวกที่ได้คะแนนสูงและต่ำในการวัดด้วยมาตราส่วนประมาณค่า จะเพิ่มพฤติกรรมแบบ Indirect สูงขึ้นกว่าครูที่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางบุคลิกภาพกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครู

แพริช (Parrish. 1969 : 3024 A) ได้ติดตามผลการฝึกอบรมการสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมซึ่งใช้ระบบของแฟลนเดอร์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูโรงเรียนมัธยม 36 คน กลุ่มทดลอง 18 คน ได้รับการอบรมจากการสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมของระบบแฟลนเดอร์ 30 ชั่วโมง ตลอดระยะเวลาการอบรม 10 สัปดาห์ ผลเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนและหลังการทดลองปรากฏว่าครูในกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกหัดวิเคราะห์พฤติกรรมจะแสดงพฤติกรรมแบบ Indirect แตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ครูในกลุ่มทดลอง ใช้พฤติกรรมแบบ Indirect มากกว่า Direct ยอมรับความคิดเห็นและใช้ความคิดเห็นของนัก

เรียน ยกย่อง และกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากกว่าครูกลุ่มควบคุม แต่บรรยาย วิพากษ์วิจารณ์ และสั่งหรือแนะนำแนวทางคำตอบให้นักเรียนน้อยกว่าครูกลุ่มควบคุม และปรากฏว่า นักเรียนในกลุ่มทดลอง จะมีพฤติกรรมต่างจากนักเรียนในกลุ่มควบคุมในด้านต่อไปนี้ คือ คิดและแสดงความคิดเห็นมากกว่า พูดชว่ง ยาวกว่า และอัตราส่วนระหว่างการพูดของนักเรียนกับการพูดของครู(Student talk – teacher talk) เพิ่มขึ้น มากกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม

3.2.2 งานวิจัยในประเทศ

สุชาติา วัยวุฒิ (2528 : 33)วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการสังเกตการสอนครูที่สอนภาษาไทยได้ผลดี จำนวน 65 คน สังเกตการสอน 1 ครั้ง โดยใช้เวลา 2 คาบ(40 นาที)ใช้ผู้สังเกตการสอน2 คน ผลการวิจัยพบว่า การสังเกตการสอนภาษาไทยของครูที่สอนภาษาไทยได้ผลดี ครูส่วนใหญ่ดำเนินการสอนตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดในคู่มือการสอนภาษาไทย สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการฝึกฝนทักษะทางภาษาไทยได้ผลดี คือครูอารมณ์ดี ใจเย็น มีความเอาใจใส่นักเรียน มีความขยันอดทนในการฝึกฝน ข้อสังเกตบางประการจากการสังเกตการสอนพบว่า ครูอธิบายมาก นักเรียนมีโอกาสพูดหรือทำกิจกรรมน้อย คำถามของครูไม่เอื้อให้นักเรียนคิดหาเหตุผล

ประสิทธิ์ พรหมตัน (2528 : 34 – 35) ศึกษาการประยุกต์ใช้วิธีการนิเทศแบบคลินิกในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วัฏจักรของการนิเทศคลินิกตามรูปแบบของแอคคิสันและ แกลล์ ซึ่งประกอบด้วย 3 วัฏภาค คือวัฏภาคที่ 1 การประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อการวางแผนการสอน วัฏภาคที่ 2 การสังเกตการสอนในห้องเรียนและวัฏภาคที่ 3 การประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับ ผลการวิจัยพบว่า จากการดำเนินการนิเทศแบบคลินิกตามขั้นตอนดังกล่าว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาได้ครบตามกระบวนการและจากความเห็นของทั้งผู้นิเทศ ครูผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียน พบว่าหลักการ เหตุผลและเป้าหมายในการนิเทศแบบคลินิก เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการนิเทศการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา และเห็นว่าวิธีการนิเทศแบบคลินิกมีความแตกต่างจากการนิเทศการสอนที่ผ่านมามากเพราะไม่เป็นไปในลักษณะของการวัดผลหรือประเมินผลการสอนของครู แต่การนิเทศคลินิกจะช่วยสร้างทัศนคติที่ดีของครูให้มิต่อการนิเทศการสอน และเห็นว่าแนวคิดแนวปฏิบัติในการนิเทศแบบคลินิกควรนำไปเผยแพร่ให้มีการปฏิบัติอย่างทั่วถึงในโรงเรียนประถมศึกษา

นงลักษณ์ เวศม์รัชสกุล (2533 : 137 – 138) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเจตคติที่มีต่อการนิเทศแบบคลินิกของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง โดยใช้กระบวนการตามรูปแบบของสจัต อูทรานันท์ ซึ่งประกอบด้วยวัฏจักรหรือกระบวนการของการนิเทศ 5 ขั้นตอน คือขั้นตอนที่ 1 การประชุมปรึกษาหารือ, ขั้นตอนที่ 2 การสังเกตการสอน , ขั้นตอนที่ 3การวิเคราะห์ข้อมูล , ขั้นตอนที่ 4 การประชุมนิเทศและ ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนาการสอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครู

อาจารย์มีเจตคติที่ดีต่อการนิเทศแบบคลินิก ผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีเจตคติต่อการนิเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่-3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัด จันทบุรี ปีการศึกษา 2545 ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารในห้องเรียนต่ำ จำนวน 16 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัด จันทบุรี ปีการศึกษา 2545 ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารในห้องเรียนต่ำ จำนวน 16 คน โดยมีขั้นตอนในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้วิจัยชี้แจงให้ครูประจำชั้น และครูผู้สอนวิชาภาษาไทยได้ทราบจุดมุ่งหมายของการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะของพฤติกรรมการสื่อสาร และวิธีการประเมินพฤติกรรมการสื่อสารในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 คน และคัดเลือกนักเรียนที่มีพฤติกรรมการสื่อสารในห้องเรียนต่ำ ได้ นักเรียนจำนวน 16 คน

2. ผู้วิจัยขอความร่วมมือนักเรียนในข้อ 1 เพื่อเข้าร่วมการทดลอง ปรากฏว่า นักเรียนทั้ง 16 คน ให้ความร่วมมือ ผู้วิจัยจึงสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งหนึ่งเป็นกลุ่มทดลอง และ กลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินพฤติกรรมการสื่อสาร
2. แบบบันทึกพฤติกรรมการสื่อสาร
3. โปรแกรมการเข้าพบบาทสมมติ

– 1. แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร

ขั้นตอนในการสร้างแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร

1. แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการสื่อสารในชั้นเรียนเพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ผู้วิจัยศึกษาดำรง เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร

1.2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ครูประจำชั้นและครูผู้สอนวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารในชั้นเรียนของนักเรียน

1.3 ผู้วิจัยสำรวจปัญหาพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร

1.4 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1.1 – 1.3 มาสร้างแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการสื่อสารในชั้นเรียน แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กริทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณรัตน์ พลอยเลื่อมแสงและอาจารย์ดร.พาสนา จุลรัตน์ ตรวจสอบรายละเอียดของแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของนักเรียนว่าสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะหรือไม่ แล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำไปคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างต่อไป

1.5 นำแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของนักเรียนที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ครูประจำชั้นและครูที่สอนวิชาภาษาไทย ประเมินพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ตั้งรายละเอียดในภาคผนวก)

2. แบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร

2. ขั้นตอนการสร้างแบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร มีลำดับขั้นดังนี้

2.1 ผู้วิจัยศึกษาดำรง เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตและหลักการบันทึกพฤติกรรมและศึกษาแนวการสร้างแบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของนักเรียน

2.2 ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของนักเรียนในชั้นเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผู้วิจัยอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นพฤติกรรมของนักเรียนได้ชัดเจนแล้วจดบันทึกพฤติกรรมที่สังเกตได้ และสัมภาษณ์ครูประจำชั้นและครูผู้สอน

2.3 นำแบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของนักเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กริทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณรัตน์ พลอยเลื่อมแสงและอาจารย์ดร.พาสนา จุลรัตน์ ตรวจสอบรายละเอียดของแบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของนักเรียน ว่าสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะหรือไม่ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.4 นำแบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของนักเรียนที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลบ้านหนองคล้า (จงจิตรจิรวงศ์) ที่มีพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร

สาร ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะของแบบบันทึกพฤติกรรม

เป็นแบบบันทึกความถี่ที่เกิดขึ้นของพฤติกรรมการสื่อสาร โดยการสังเกตตามพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในชั่วโมงวิชาภาษาไทย และบันทึกพฤติกรรม โดยมีช่องให้ผู้สังเกตบันทึกว่าพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนเกิดขึ้นหรือไม่ (ดังรายละเอียดในภาคผนวก)

ขั้นตอนการสังเกตพฤติกรรม

1. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ศึกษาความมุ่งหมายของการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะพฤติกรรมการสื่อสารและแบบบันทึกการสังเกตให้เข้าใจตรงกัน เพื่อสามารถบันทึกการสังเกตได้อย่างถูกต้อง
2. ผู้วิจัยเลือกการสังเกตแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) โดยสังเกตในวิชาภาษาไทย ใช้เวลาแต่ละครั้ง 50 นาที ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลอง ในแต่ละสัปดาห์
3. ผู้วิจัยเขียนแผนผังที่นั่งของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อความสะดวกในการสังเกต
4. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเข้าไปสังเกตนักเรียนในห้องเรียน โดยนั่งตำแหน่งที่มองเห็นพฤติกรรมและได้ยินเสียงอย่างชัดเจน โดยไม่รบกวนการเรียนการสอน ไม่ให้ความสนใจนักเรียนคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษและไม่ให้นักเรียนเห็นแบบบันทึกพฤติกรรม

ดัชนีความเชื่อมั่นของการสังเกต

การสังเกตในครั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย สังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ตลอด 3 ระยะคือ ระยะเสัฐานพฤติกรรม ระยะทดลอง และระยะหลังการทดลอง โดยใช้การสังเกตแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) โดยนับความถี่หรือจำนวนครั้งของการแสดงพฤติกรรมการสื่อสารที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สังเกต แล้วนำคะแนนการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร ตลอด 3 ระยะ มาหาดัชนีความเชื่อมั่นของการสังเกต โดยการหาสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องระหว่างผู้สังเกต 2 คน ซึ่งต้องมีค่าตั้งแต่ .80 ขึ้นไป จึงถือว่าการสังเกตนั้นเชื่อถือได้ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2536: 31 – 39)

สูตรในการคำนวณมีดังนี้

$$\text{ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง} = \frac{\text{จำนวนช่วงเวลาที่บันทึกตรงกัน}}{\text{จำนวนช่วงเวลาที่บันทึกตรงกัน} + \text{จำนวนช่วงเวลาที่บันทึกต่างกัน}}$$

ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยฝึกสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อหาดัชนีความเชื่อมั่นของการสังเกต ใช้เวลาในการฝึกสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทั้งหมด 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง .80 ขึ้นไป จากนั้นจึงดำเนินการทดลอง

3. โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ

ขั้นตอนการสร้างโปรแกรมการใช้บทบาทสมมติและหาคุณภาพมีดังนี้

3.1 ผู้วิจัยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทสมมติและพฤติกรรมการสื่อสาร จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นเนื้อหาสำหรับสร้างโปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งโปรแกรมการใช้บทบาทสมมติจะประกอบไปด้วยสถานการณ์ และบทบาทที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสาร สร้างโปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

3.2 นำโปรแกรมการใช้บทบาทสมมติที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่านได้แก่ รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กรีทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณรัตน์ พลอยล้อมแสงและอาจารย์ดร.พาสณา จุลรัตน์ ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

3.3 โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติที่ปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน เพื่อดูความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และเวลาที่ใช้ในการทดลอง ผู้วิจัยนำโปรแกรมที่ทดลองใช้แล้วมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ใช้กับกลุ่มทดลอง ใช้เวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง รวม 12 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที คือวันอังคารและวันพฤหัสบดีในชั่วโมง เวลา 12.30 – 14.20 น. ในชั่วโมงภาษาไทย (ดังรายละเอียดใดภาคผนวก)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การเตรียมการก่อนการดำเนินการทดลอง

1. ผู้วิจัยเลือกผู้ช่วยวิจัย จำนวน 1 ท่านคืออาจารย์ยุวดี เกตุจินดา ตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 5 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เมื่อผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้ช่วยวิจัยจึงชี้แจงให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการทดลอง

2. ผู้วิจัยอธิบายการใช้บทบาทสมมติ ให้ผู้ช่วยวิจัยฟังจนสามารถเข้าใจ และนำไปใช้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย - ผู้สังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารจนได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง .80 ขึ้นไป

วิธีการดำเนินการทดลอง

แบบแผนการทดลองครั้งนี้เป็นการทดลองแบบสลับกลับ (ABA Reversal Design) (ห้องพรรณเกิดพิทักษ์, 2536:155 – 156) แบ่งการทดลองออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะก่อนการทดลอง หรือระยะเส้นฐานพฤติกรรม (A_1) ใช้เวลา 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน 2545 ถึงวันที่ 21 มิถุนายน 2545 โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มควบคุมในวันจันทร์และวันพุธ เวลา 10.40 – 11.30 น. และบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลองในวันอังคารและพฤหัสบดี เวลา 12.30–14.20 น. ในขณะที่เรียนวิชาภาษาไทยในสภาพการเรียนการสอนปกติโดยที่นักเรียนยังไม่ได้รับการบำบัด

ระยะที่ 2 ระยะทดลอง (B) เริ่มสัปดาห์ที่ 3 – 8 ใช้เวลา 6 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2545 ถึงวันที่ 2 สิงหาคม 2545 ในระยะนี้ ผู้วิจัยดำเนินการบำบัดนักเรียนกลุ่มทดลอง ในวันอังคาร และวันพฤหัสบดี ในช่วงโมงภาษาไทย ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกต และบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียน กลุ่มทดลอง

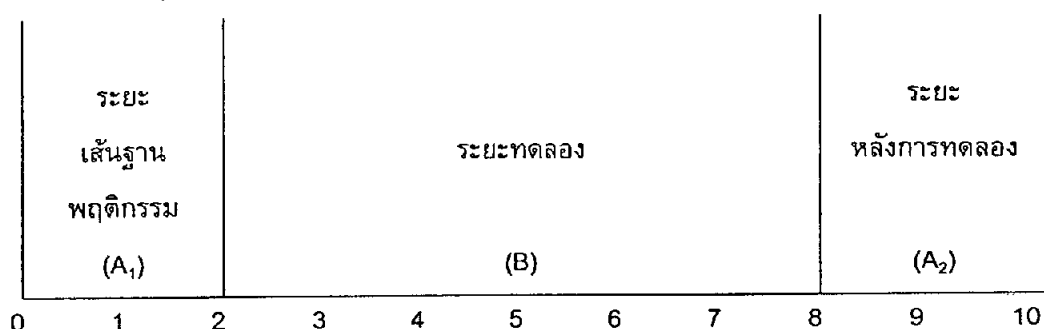
กลุ่มควบคุม ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มควบคุมในวันจันทร์และวันพุธ เวลา 10.40 – 11.30 น. ในวิชาภาษาไทย ใช้เวลาสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที โดยแต่ละช่วงการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนคน ละ 30 วินาที และพัก 1 นาที ในแต่ละช่วง โดยในกลุ่มควบคุมนี้ไม่ได้รับการบำบัด

ระยะที่ 3 ระยะหลังจากการทดลอง (A_2) ใช้เวลา 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 5 สิงหาคม 2545 ถึงวันที่ 16 สิงหาคม 2545 เริ่มสัปดาห์ที่ 9 – 10 สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที โดย ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยติดตามผลโดยการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลองในวันอังคารและวันพฤหัสบดี เวลา 12.30 – 14.20 น. และกลุ่มควบคุมในวันจันทร์ และวันพุธ เวลา 10.40 – 11.30 น. ซึ่งระยะนี้ไม่มีการบำบัด

หลังการสังเกตแต่ละครั้ง ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยนำผลการบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารมาหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องของการสังเกตของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผู้วิจัยนำผลการสังเกตจากการบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนแต่ละคนไปเขียนกราฟเพื่อดูความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนหลังการทดลอง

ความถี่ของพฤติกรรม

ภาพประกอบ 3 แผนภูมิแสดงระยะต่างๆ ของการทดลอง

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการใช้บทบาทสมมติ
2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนก่อนและหลังไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ
3. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติและนักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ
4. ผู้วิจัยนำคะแนนดิบที่ได้จากการสังเกตใน 3 ระยะคือ ระยะเส้นฐานพฤติกรรม ระยะทดลอง ระยะหลังการทดลอง เขียนกราฟเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสาร

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่

- 3.1.1 ค่ามัธยฐาน (Median)
- 3.1.2 ค่าความเบี่ยงเบนควอไทล์ (Quartile Deviation)

3.2 สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน

- 3.2.1 เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียน ก่อนและหลังการทดลองภายในกลุ่ม โดยการสถิติทดสอบของ วิลคอกซัน (The Wilcoxon's Match Pairs Signed – Ranks Test)
- 3.2.2 เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติทดสอบของ แมนนิตนีย์ (The Mann – Whitney U Test)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล จากการทดลองและแปลความหมายผลของการวิเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้แทนความหมายดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
Mdn	แทน	ค่ามัธยฐานของพฤติกรรมการสื่อสาร
Mdn _{diff}	แทน	ค่ามัธยฐานของผลต่างของพฤติกรรมการสื่อสาร
Q.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ของพฤติกรรมการสื่อสาร
Q.D. _{diff}	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ของผลต่างของพฤติกรรมการสื่อสาร
T	แทน	สถิติที่ใช้ทดสอบของ The Wilcoxon 's Matched Pairs Signed – ranks
Test		
U	แทน	สถิติที่ใช้ในการทดสอบของ The Mann – Whitney U Test
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้ดังนี้

- 1.เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการใช้บทบาทสมมติ
- 2.เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนก่อนและหลังไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ
- 3 เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติและนักเรียนที่ไม่ได้

รับการใช้บทบาทสมมติ

ดังแสดงในตารางที่ 1 , 2 และ 3 ตามลำดับ

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ ก่อน และหลังการทดลอง ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ ก่อน และหลังการทดลอง

กลุ่มทดลอง	N	Mdn	Q.D.	T
ก่อนการทดลอง	8	64	3.5	0**
หลังการทดลอง	8	162	8	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 1 พบว่า พฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า การใช้บทบาทสมมติ สามารถทำให้พฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนดีขึ้น

2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มควบคุม ที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่มควบคุม	N	Mdn	Q.D.	T
ก่อนการทดลอง	8	64	5.5	0**
หลังการทดลอง	8	149	6.5	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 พบว่า พฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มควบคุม ที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า การที่ไม่ได้ใช้บทบาทสมมติสามารถทำให้พฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนดีขึ้น

3. เปรียบเทียบผลต่างของพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติกับนักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 เปรียบเทียบผลต่างของพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติกับนักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ

กลุ่มตัวอย่าง	N	Mdn _{diff}	Q.D. _{diff}	U
กลุ่มทดลอง	8	95.5	7.5	11.5*
กลุ่มควบคุม	8	87	4	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 พบว่าพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ ดีขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุม ที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าการใช้บทบาทสมมติ สามารถทำให้พฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการใช้บทบาทสมมติ
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนก่อนและหลังที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติกับนักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้นหลังจากที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ
2. นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้นหลังจากไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ
3. นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีพฤติกรรมการสื่อสารดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ

ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา จังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2545 ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารในห้องเรียนต่ำ จำนวน 16 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา จังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2545 ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารต่ำลงมาจำนวน 16 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากร แล้วสุ่มอย่างง่ายอีกครั้ง เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แบบประเมินพฤติกรรมการสื่อสาร
2. แบบบันทึกพฤติกรรมการสื่อสาร
3. โปรแกรมการ角色扮演สมมติ

การดำเนินการทดลอง

1. ระยะก่อนการทดลอง

- 1.1 ผู้วิจัยเลือกผู้ช่วยวิจัยจำนวน 1 คน เมื่อผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้ช่วยวิจัย จึงชี้แจงให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการทดลอง
- 1.2 ผู้วิจัยอธิบายการใช้บทบาทสมมติให้ผู้ช่วยวิจัยฟังจนสามารถเข้าใจและนำไปใช้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม
- 1.3 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ฝึกสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารจนได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง .80 ขึ้นไป

2. ระยะดำเนินการทดลอง

ระยะนี้ใช้เวลาทั้งหมด 10 สัปดาห์ การทดลองนี้เป็นการทดลองแบบสลับกลับ

(ABA Reversal Design) แบ่งการทดลองเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 (A 1) เริ่มสัปดาห์ที่ 1 – 2 เป็นระยะเส้นฐานของพฤติกรรมเป็นเวลา 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน 2545 ถึงวันที่ 21 มิถุนายน 2545 โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มควบคุม ในวันจันทร์และวันพุธ เวลา 10.40-11.30 น. และบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลองในวันอังคารและวันพฤหัสบดี เวลา 12.30-14.20 น. ในวิชาภาษาไทยในสภาพการเรียนการสอนปกติโดยที่นักเรียนยังไม่ได้รับการบำบัดบทบาทสมมติ

ระยะที่ 2 (B) เริ่มสัปดาห์ที่ 3 – 8 เป็นระยะทดลองใช้เวลา 6 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 22 มิถุนายน 2545 ถึงวันที่ 2 สิงหาคม 2545 ในระยะนี้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้บทบาทสมมติแก่นักเรียนกลุ่มทดลอง ในวันอังคาร และวันพฤหัสบดีในช่วงโมงภาษาไทย ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกต และบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลอง

กลุ่มควบคุม ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มควบคุมในวันจันทร์และวันพุธ เวลา 10.40 – 11.30น.ในวิชาภาษาไทย ใช้เวลาสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที โดยแต่ละช่วงการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนคนละ 30 วินาที และพัก 1 นาที ในแต่ละช่วง โดยในกลุ่มควบคุมนี้ไม่ได้รับการบำบัดบทบาทสมมติ

ระยะที่ 3(A2) เป็นระยะหลังการทดลอง ใช้เวลา 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 5 สิงหาคม 2545 ถึงวันที่ 16 สิงหาคม 2545 เริ่มสัปดาห์ที่ 9 – 10 สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาทีโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลองในวันอังคารและวันพฤหัสบดี เวลา 09.40-10.30 น. และกลุ่มควบคุมในวันจันทร์และวันพุธ เวลา 10.40-11.30 น. ในช่วงโมงเรียนวิชาภาษาไทย ในระยะนี้ไม่มีการใช้บทบาทสมมติกับกลุ่มทดลอง ทุกครั้งที่สิ้นสุดเวลาการสังเกตผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจะนำผลการบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารในห้องเรียนของนักเรียนมาหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง

หลังสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. นำผลการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารในห้องเรียนมาหาความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกต 2 คน เพื่อหาดัชนีความเชื่อมั่นของการสังเกต
2. นำผลการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารในห้องเรียนในข้อ 1 มาวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ
3. นำเสนอข้อมูลด้วยกราฟเส้นตรง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติดังต่อไปนี้

1. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียน ก่อนและหลังได้รับการใช้การบทบาทสมมติโดยใช้การทดสอบของวิลคอกซัน (The Wilcoxon's Matched-Pairs Signed Ranks Test)
2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนก่อนและหลังไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติโดยใช้การทดลองของวิลคอกซัน (The Wilcoxon's Matched-Pairs Signed Ranks Test)
3. เปรียบเทียบผลต่างของพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติกับนักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติโดยใช้แบบทดสอบของ แมน วิทนีย์ (The Mann-Ranks Test)
4. คะแนนของนักเรียนแต่ละคนเขียนกราฟ เพื่อดูพฤติกรรมการสื่อสารในแต่ละระยะ คือ ระยะเส่นฐาน ระยะทดลอง และระยะหลังการทดลอง

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

1. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการใช้บทบาทสมมติผลปรากฏว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนก่อนและหลังไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติผลปรากฏว่านักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติกับนักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ ผลปรากฏว่านักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีพฤติกรรมการสื่อสารที่ดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ

อภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา จังหวัดจันทบุรี ผลของการศึกษาค้นคว้าอภิปรายได้ดังนี้

1. นักเรียนที่พฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้นหลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ผลการวิจัยครั้งนี้ แสดงว่า การได้รับการใช้บทบาทสมมติจะทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะ การใช้บทบาทสมมติเป็นกิจกรรมการใช้บทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ก่อให้เกิดบรรยากาศที่เป็นกันเอง ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน เป็นอิสระในการแสดง อภิปราย และซักถามกันได้เต็มที่ ดังที่ดวงเดือน เทศวานิต (2530 : 111) กล่าวว่า การใช้บทบาทสมมติช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลาย ๆ ด้าน และได้พัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี เกิดการเรียนรู้ในการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสังคม สอดคล้องกับนิพนธ์ ไทยพานิช (2535 : 294) ที่กล่าวว่า บทบาทสมมติเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เพื่อให้ได้แนวทางแก้ปัญหาที่ปฏิบัติจริง ทิศนา แชมมณี (2536 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า การใช้บทบาทสมมติเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะเรียนปนเล่น นักเรียนจะได้รับ

ความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีความกระตือรือร้น และสิ่งสำคัญ การแสดงบทบาทสมมตินักเรียนได้ทดลองแสดงบทบาทนั้น ๆ ด้วยตนเองทำให้นักเรียนสามารถพิจารณา ถึงสาเหตุ และยังช่วยให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาให้ตรงประเด็นอีกด้วย

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขาวนา อมรสงเจริญ (2537 : 50) ที่ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวนีย์ หงษ์ทอง (2539 : 60) ที่ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลการใช้บทบาทสมมติแบบมีบทและแบบไม่มีบท ที่มีต่อการปรับตัวกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติแบบมีบทและไม่มีบท มีการพัฒนาการปรับตัวกับเพื่อนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไล พงสอาด (2542 : 45 –46) ที่ได้ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติและการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากขึ้นหลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตว่า หลังจากที่ถูกผู้วิจัยทำความคุ้นเคยกับนักเรียนและชี้แจงถึงวิธีการแสดงบทบาทสมมติให้นักเรียนเข้าใจ นักเรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นในการร่วมแสดง สนุกสนาน ทำให้เกิดบรรยากาศเป็นกันเอง และแสดงบทบาทที่ตนได้รับอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าบทบาทสมมติเป็นบทบาทที่สมมติขึ้นคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วยตนเอง มีการตัดสินใจปัญหาและเลือกแนวทางแก้ปัญหา กล้าแสดงความคิดเห็น และร่วมกันวิเคราะห์ สรุปผลเป็นอย่างดี แสดงว่าการใช้บทบาทสมมติสามารถพัฒนาพฤติกรรมสื่อสารของ นักเรียนได้

2. นักเรียนมีพฤติกรรมสื่อสารดีขึ้น หลังจากไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงว่า การไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ ผู้เรียนก็มีพฤติกรรมสื่อสารที่ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะ อาจเกิดจากผู้เขียนไปพูดคุย กับกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ การได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูบาอาจารย์ ตลอดจนวุฒิภาวะที่เพิ่มขึ้นของนักเรียน ก็ส่งผลให้นักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับบทบาทสมมติ มีพฤติกรรมสื่อสารดีขึ้น ได้เช่นกัน วุฒิภาวะที่เพิ่มขึ้น การได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ ผู้ปกครองและครูบาอาจารย์ หรือการได้รับการถ่ายทอดจากกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ ก็ส่งผลให้นักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีพฤติกรรมสื่อสารดีขึ้นได้เช่นกัน

3. นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีพฤติกรรมสื่อสารดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงว่านักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติจะมีพฤติกรรมสื่อสารดีกว่า นักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ ทั้งนี้เพราะ การใช้บทบาทสมมติ การใช้บทบาทสมตินั้นนักเรียนต้องเข้าใจบทบาทของตนเอง ถาปกรณการฝึกอย่างชัดเจน เข้าใจบทบาทของเพื่อนแต่ละคนที่แสดงต้องแบ่งบทแสดง รู้จักการทำงานร่วมกันสามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนในระหว่างการแสดงได้มีจุดประสงค์ต้องการให้การแสดงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี นักเรียนให้ความร่วมมือในการแสดงทุกครั้งแบ่งงานกันทำตามความสามารถซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ จิราภรณ์ หุ่นตระกูล (2528 : 49 – 55) ที่ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการพัฒนาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการทดลองปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับ

การใช้บทบาทสมมติมีพัฒนาการด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนดีกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุวรรณ ตรีขัน (2530 : 42 – 46) ที่ได้ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 คน ผลปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ และนักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ มีพฤติกรรมการสื่อสารแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำการวิจัยไปใช้

1.1 ในการนำวิธีการใช้บทบาทสมมติ ไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนนั้น ครูผู้สอน ครูแนะแนว หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน จะต้องศึกษาเป้าหมายของพฤติกรรมที่จะศึกษาและทำความเข้าใจจุดมุ่งหมาย และลำดับขั้นตอนของวิธีการดังกล่าว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเกิดผลที่ดีตามจุดประสงค์ก่อนนำไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียน

1.2 ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอน ครูแนะแนว และผู้ที่เกี่ยวข้อง นำวิธีการใช้บทบาทสมมติไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียน ในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารให้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำเทคนิคการใช้บทบาทสมมติไปใช้เพื่อพัฒนาการสื่อสารในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารในระดับชั้นอื่น ๆ ด้วย

2.2 ควรนำเทคนิคอื่น เช่น เทคนิคแม่แบบ การใช้สถานการณ์จำลองหรือการใช้กรณีตัวอย่างมาพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารบ้าง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ. (2532). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)*.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

กรองแก้ว อยู่สุข. (2537). *พฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กาญจนา เกียรติประวัติ. (2524). *วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน*. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.

คมเพชร จัตรศุกกุล. (2530). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

จัญญ ทองถาวร. (2533). *มนุษย์สัมพันธ์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ.

จระไน แกลโกศล. (2532). *ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล หน่วย 1 - 8*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช..

ชาญชัย ศรีไสยเพชร. (2525). *ทักษะและเทคนิคการสอน*. กรุงเทพฯ : พัทธอักษร.

เขาวนา อมรสังเสริม. (2537). *ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง จังหวัดพัทลุง*. ปรินุญานินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

ดวงเดือน เทศวานิช. (2530?). *หลักการสอนทั่วไป*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอนวิทยาลัยครูพระนคร.

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. (2533). *การสื่อสารในกลุ่มขนาดเล็ก*. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิตนา แชมมณี. (2519, กรกฎาคม - สิงหาคม). "การใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน," *ครูศาสตร์*. 6 (2) : 41 - 48.

----- . (2522). *กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บุรพาศิลป์.

----- . (2536). *ช่วยครูฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็ก*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิดารัตน์ ศรีสวัสดิ์. (2532). *ผลของบทบาทสมมติที่มีต่อเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนารีนุกูล จังหวัดอุบลราชธานี*. ปรินุญานินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

นิพนธ์ ไทยพานิช. (2535). *เทคนิคการนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นิสยาชล พงศ์พาชำนาญเวช. (2537). ผลของการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อสื่อสารกับเพื่อต่างเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสายธรรมจันทร์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- บุญตา ยิ้มน้อย. (2536). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความนิยมไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนค่ายธนะรัชต์ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- บุญทัน อยู่ชมบุญ. (2533). หลักการสอน. เชียงราย : ภาควิชาหลักสูตรและแนวการสอนคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยครูเชียงราย.
- ประเทือง ภูมิภัทราคม. (2540). การปรับพฤติกรรม : ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2530). การปรับพฤติกรรม. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา ทบวงมหาวิทยาลัย.
- (2536). การปรับพฤติกรรมเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พรทิพย์ เย็นจะบก และกมลรัฐ อินทรทัศน์. (2541). "ศิลปะการสื่อสาร," ในศิลปะการดำเนินชีวิต. หน้า 133 - 172 . กรุงเทพฯ : โครงการวิชาบูรณาการหมวดศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรพรรณ กลิ่นเกษร. (2538). การเปรียบเทียบผลการใช้บทบาทสมมติกับการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดหนองหลวง อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พรพิมล เพ็ญญะ. (2527). ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2527). มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์น.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2536). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ฟิงเกอร์ปรีน แอนด์ มีเดีย.
- พินิต วัฒน. (2520). การผลิตรายโทรทัศน์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2528). เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาเพื่อการสื่อสาร. นนทบุรี : มหาวิทยาลัย.

- มานิตย์ อุ่นเรือน. (2534). การฝึกการสื่อสารระหว่างบุคคลแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีไผทมนต์ จังหวัดสุรินทร์. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- โยธิน คันสนุภท. (2530). มนุษย์สัมพันธ์ : จิตวิทยาการทำงานในองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- รวิวรรณ ฐมชัย. (2533). เอกสารคำสอนวิชาการมัธยม 311 : การมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- รัตนา รัตนประสพโชค. (2524). การพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยกิจกรรมกลุ่ม. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- รัตนา ศิริพานิช. (2533). หลักการสร้างแบบทดสอบวัดทางจิตวิทยาและทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญวิทย.
- รุ่งรัตน์ ไกรทอง. (2537). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดช่องนนทรี กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วรรดี ชีช้าง. (2536). การเปรียบเทียบผลการใช้บทบาทสมมติแบบมีบทและแบบไม่มีบท ที่มีต่อความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านพรานวิบูลวิทยา อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วรวรรณิณี ราชสงฆ์. (2541). การเปรียบเทียบผลของการใช้เทคนิคแม่แบบและการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพัทลุง. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วารี ธีระจิตร. (2534). การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน : ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สุวิทย์สาส์น.
- วิรัช วรณรัตน์. (2532). การตรวจคุณภาพเครื่องมือในการวัดผลและการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- วิไล พังสอาด. (2542). *การเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติ และการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมการกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. ปรียญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2530). *การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. ปรินติ้งเฮาส์.
- สมพร สุทัศนีย์. (2539). *มนุษยสัมพันธ์*. ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2528). "การพัฒนาจริยธรรม : การปรับพฤติกรรม," *เอกสารการสอนชุดวิชาจริยศึกษาหน่วยที่ 6*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2530). *การปรับพฤติกรรม*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาน ลอยฟ้า. (2535, ตุลาคม - ธันวาคม). "บทบาทสมมติกับการเรียนการสอน," *สารพัฒนาหลักสูตร*. 12(112) : 61 - 65.
- สยาม ปิยะนารธร. (2539, พฤษภาคม). "การสื่อความหมาย," *การศึกษาเอกชน*. 7(61) : 38 - 42.
- สนั่น มีขันหมาก. (2538). *ระเบียบวิธีแห่งวิทยาการการสอน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมิต สัจฉกร. (2527). *การสื่อสารสำหรับผู้บริหาร*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล.
- สุนันท์ กิตตินรพันธ์. (2536). *ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความสามารถในการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนช่องพระนาวิทยา อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. ปรียญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สุพิน บุญชูวงศ์. (2531). *หลักการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูสวนดุสิต.
- สุภาวดี มิตสมหวั. (2523). *ปัญหาสังคม*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.
- สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2536, พฤษภาคม - กรกฎาคม). "การใช้กรณีในการสอนวิชาการศึกษา," *วิชาการ - อุดมศึกษา*. 2(3) : 4 - 7.
- . (2533). *เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาเพื่อการสื่อสาร*. พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี : มหาวิทยาลัย.
- เสาวนีย์ หงษ์ทอง. (2539). *การเปรียบเทียบผลเสียของการใช้บทบาทสมมติแบบมีบทและแบบไม่มีบทที่มีต่อการปรับตัวกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร*. ปรียญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

- หลุยส์ จำปาเทศ. (2533). จิตวิทยาสัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวคณะจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อรุณฯ เลิศจรรยาภักดิ์ และดาราวรรณ สุขมาลาชาติ. (2533). ทฤษฎีการสื่อสารเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัจฉรา เนตรล้อมวงศ์. (2531). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนนทรีวิทยา กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- อุษา อินทปัญญา. (2536). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อมารยาทในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดราชบูรณะรังสรรค์ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- Bandura, Albert. (1977). *Social learning Theory*. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall.
- Black, John Michelle. (1983, July). "The Effects of Simulated Role - Playing Student Knowledge, Attitude and Performance in an Undergraduate, Reading Methods course," *Dissertation Abstracts international*. 44(1) : 125 A.
- Black Man, Garth J. & Silberman, Adalph . (1975). *Modificaiton of child and Adolescent Behavior*. Belmont California : Wadsworth Publishing Company Inc.
- Carter, Jan O' Hara. (1985, August). "Wthe Effectiveness and Feasibility of Short - term Interpesonal Communication Training for a Heterogeneous Population of Employed Adults," *Dissertation Abstracts International*. 47(2) : 420 - A.
- Culliton, James W. (1977). *Handbook on Case Writing*. Manila : Asian institute of Management.
- Edge, Alfred G.& Coleman, Dennis R. (1982). *The Guide to case Analysis and Reporting*. Honolulu : System Logistics.
- Geller, Danial M. (1978, March). "Involvement in Role - playing Simulations A Demon station with studies on obedience," *Journal of Personality and Social Psychology*. 36 : 219 - 235.
- Glosenger, Fay Ilenc. (1984). *Evaluation of an Interpersonal Communication and Relationship Enhancement Skills Training Program for Preservice Teachers*. Pennsylvania : The Pennsylvania State University.
- Holmes, Robert, Jr. (1982, March). "An Analysis of combinative Behavior," *Dissertation Abstracts International*. 42(3) : 3807 - A.

- Johnson, David W. (1972). *Reaching : Inter personal Effectiveness and Actualization*. New York:Prentice Hall.
- Lee, John R. (1974). *Teaching Social studies in the Elementary School*. New York : Free Press.
- Lonnotti, Ronald J. (1977, August). "A Longitudinal Investigation of Role - taking, Altruism and Empathy," *Resources in Education* (ERIC). 12 : 142.
- Mason, Bary J., Mayer, Maris L. & Ezell, Hazel E. (1982). *Cases and Problems in Contemporary Ratailing*. Plato : Business Publications.
- Midlarsky, S, Bryn, James H. & Brickman, P.B . (1973). "Aversive Approval Interactive Effects of Modeling and Reinforcement on Actrustie Behavior," *Child Development*. (44).
- Ohlsen, Merle M. (1970). *Group Counseling*. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Samuelson, Jo lynn. (1984, October). "The Relationship between Gender and the Interpersonal Communication Skill of Midlevel Managers in California community Colleges," *Dissertation Abstracts International*. 45(4) : 1008 - A.
- Sasse, Connie R. (1978). *Person to Person*. Peoria : Bennett Co., Inc.
- Shaftel, Fannie R. & Shaftel George . (1967). *Role Playing for Social Value : Decision making in the Social studies*. Englewood Cliffs, New Jersey Prentice - Hall.
- Shouldt, John Thomas. (1976, November). "The Effect of varying levels of Role - Taking Skills on the Efficacy of Role Playing Training with Kindergarten Children,"*Dissertation Abstracts International*. (37).
- Tate, Curtis E. & Taylor, Marilyn L. (1983). *Business Policy Administration strategic and Conti Issues*. Dallas : Business Publications.
- Tayler, John L. & Walford, Rex . (1974). *Simulation in the classroom*. Middlesex, Marmns Worth : Denguin Book.
- Trapp, Robert Arther. (1983, January). "Characteristics of Argument in Interpersonal Communication," *Dissertation Abstracts International*. 3(7) : 2156 - A.
- Vandemark, Jo Ann F. & Leth, Pame. C. (1977). *Interpersonal Communication*. California : Cummings Publishing Company.
- Wagner, Betty Jone. (1975, March). "The Use of Role," *Resources in Education* (ERIC). 13 : 56.
- Wilbur, Schramm. (1973). *Men Messages and Media : A Look at Human Communication*. New York : Harper and Row Publishers, Inc.

Simmerman, Barry J. & Rosental, Ted L. (1974, January). "Observational Learning of Rule - Governed Behavior by Children," *Psychological Bulletin*. 81 : 29 - 42.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

1. แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร
2. แบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร
3. โปรแกรมการจับเวลาทสมมติ

แบบประเมินพฤติกรรมการสื่อสาร

คำชี้แจง พฤติกรรมการสื่อสารหมายถึง การแสดงพฤติกรรมของนักเรียนทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทาง กับเพื่อนได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการสื่อสารด้านภาษาถ้อยคำ ได้แก่ พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่พูดล้อเลียนปมด้อยเพื่อน ไม่พูดล้อเลียนชื่ออุปกรณ์เพื่อน ไม่พูดดูถูกดูหมิ่น ชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดี
2. พฤติกรรมการสื่อสารด้านภาษาท่าทาง ได้แก่ การแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม แสดงทีท่าเป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร การสบตาขณะสนทนา

แบบประเมินนี้เป็นแบบประเมินพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในชั้นเรียน ขอให้ท่านประเมินพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนที่เกิดขึ้นจริงที่พบ โดยเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมที่นักเรียนแสดง ตามเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

การให้คะแนน

เขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมที่นักเรียนแสดง

มาก หมายถึง แสดงพฤติกรรมการสื่อสารในชั้นเรียนบ่อย

ให้คะแนน 3 คะแนน

ปานกลาง หมายถึง แสดงพฤติกรรมการสื่อสารในชั้นเรียนเป็นบางครั้ง

ให้คะแนน 2 คะแนน

น้อย หมายถึง แสดงพฤติกรรมการสื่อสารในชั้นเรียนน้อย

หรือไม่แสดงเลย ให้คะแนน 1 คะแนน

แบบประเมินพฤติกรรมการสื่อสาร

ชื่อนักเรียน.....ชั้น.....

ชื่อผู้ประเมิน.....() ครูประจำชั้น () ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย

คำชี้แจง ขอให้ท่านประเมินพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียน ว่านักเรียนใช้ภาษาก้อยคำ และ ภาษา
ท่าทางได้เหมาะสมเพียงใดในการสื่อสารกับเพื่อนในชั้นเรียนโดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่องหลัง
ข้อความที่กำหนดให้

พฤติกรรมการสื่อสารที่เหมาะสม	มาก	ปานกลาง	น้อย
ภาษาก้อยคำ			
- พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ.....			
- ไม่พูดประชดประชัน.....			
- ไม่พูดล้อเลียนปมด้อยเพื่อน.....			
- ไม่พูดล้อเลียนข้อบกพร่องเพื่อน.....			
- ไม่พูดดูถูก.....			
- ไม่พูดโกหก.....			
- ไม่พูดคำด่า คำแข่ง.....			
- ชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดี.....			
- ให้ข้อเสนอแนะอย่างมีเหตุผล.....			
ภาษาท่าทาง			
- สบตาขณะสนทนา.....			
- การแสดงออกทางสีหน้า ที่เหมาะสม.....			
- แสดงที่ทำเป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร.....			
- ไม่แสดงท่าทางล้อเลียนเพื่อน.....			

แบบประเมินพฤติกรรมการสื่อสาร

ครั้งที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.....
 วิชา.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2542
 ผู้สังเกต.....ช่วงเวลา.....

คำชี้แจง พฤติกรรมการสื่อสารหมายถึง การแสดงพฤติกรรมของนักเรียนทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางกับเพื่อนได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการสื่อสารด้านภาษาถ้อยคำ ได้แก่ พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่พูดประชดประชัน ไม่พูดล้อเลียนปมด้อยเพื่อน ไม่พูดล้อเลียนข้อบกพร่องเพื่อน ไม่พูดโกหก ไม่พูดคำด่า คำแข่ง พูดให้กำลังใจ ชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดี รับฟังสิ่งที่เพื่อนพูด ให้ข้อเสนอแนะอย่างมีเหตุผล
2. พฤติกรรมการสื่อสารด้านภาษาท่าทาง ได้แก่ การสบตาขณะสนทนา การแสดงออกทางสีหน้า ที่เหมาะสม แสดงที่ทำเป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร ไม่แสดงท่าทางล้อเลียนเพื่อน

การให้คะแนน

ถ้าพฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้นในช่วงเวลาของการสังเกตนั้นให้บันทึก โดยทำเครื่องหมาย / ลงในแบบบันทึกพฤติกรรมตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

แบบบันทึกพฤติกรรมการสื่อสาร

ช่วงเวลา	พฤติกรรมการสื่อสารที่เหมาะสม	คนที่							
		1	2	3	4	5	6	7	8
	ภาษาถ้อยคำ - พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ..... - ไม่พูดล้อเลียนไม่ด้อยเพื่อน..... - ไม่พูดล้อเลียนชื่อผู้พบการ..... - ไม่พูดตลก..... - ชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดี..... - ภาษาท่าทาง - การแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม..... - แสดงท่าทีที่เป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร..... - สบตาขณะสนทนา.....								
	รวม								

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
1	ปฐมนิเทศ	ฉันคือใคร	1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยและนักเรียนในกลุ่มทดลอง 2. เพื่อให้นักเรียนทราบวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการเข้าร่วมกิจกรรมบทบาทสมมติเรื่องพฤติกรรมกรรมการสื่อสารกับเพื่อนและหน้าที่ของนักเรียนที่ต้องปฏิบัติตลอดจนประโยชน์ที่จะได้รับ 3. เพื่อให้นักเรียนทราบถึงระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง วัน เวลา จำนวนครั้งและสถานที่ที่ใช้ในการทดลอง	1. ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยกับผู้วิจัยแนะนำตนเองและให้นักเรียนแต่ละคนแนะนำตนเองเพื่อให้นักเรียนคุ้นเคยกันโดย 1.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม “ฉันคือใคร” 1.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม 2. ผู้วิจัยและนักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ความสำคัญของพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร 3. ผู้วิจัยชี้แจงจุดมุ่งหมายตลอดจนวิธีการ บทบาทและหน้าที่ของนักเรียนในการร่วมกิจกรรม 4. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม 5. ผู้วิจัยนัดหมายวันเวลาและสถานที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งต่อไป

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
2	พฤติกรรมกรรมการสื่อสารพูดด้วยถ้อยคำสุภาพและแสดงที่ท่าเป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร	แก้มกลับใจ	เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรรมการสื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพและแสดงที่ท่าเป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร	โปรแกรมการจับทบทวนสมมติครั้งที่ 2 – 11 ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการเช่นเดียวกันทุกครั้งดังนี้
3	พฤติกรรมกรรมการสื่อสารพูดด้วยถ้อยคำสุภาพและแสดงที่ท่าเป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร	แสงหล้า	เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรรมการสื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพและแสดงที่ท่าเป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร	1.ขั้นเตรียมการ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบถึงจุดมุ่งหมาย 2.ขั้นแสดง
4	พฤติกรรมกรรมการสื่อสารพูดด้วยการไม่พูดล้อเลียนปมด้อยและไม่แสดงท่าทางล้อเลียนเพื่อน	เรื่องของอาร์ม	เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรรมการสื่อสารด้วยการไม่พูดล้อเลียนปมด้อยและไม่แสดงท่าทางล้อเลียนเพื่อน	2.1 ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนซักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ฟังเพื่อนำเข้าสู่เรื่องพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร 2.2ผู้วิจัยให้นักเรียนอาสาสมัครเป็นผู้แสดง ซึ่งจะมีการผลัดเปลี่ยนผู้แสดงให้ครบทุกคนเพื่อให้มีประสบการณ์ในการแสดงแต่ละครั้ง
5	พฤติกรรมกรรมการสื่อสารพูดด้วยการไม่พูดล้อเลียนปมด้อยและไม่แสดงท่าทางล้อเลียนเพื่อน	เห็นใจ ... จูนบ้าง	เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรรมการสื่อสารด้วยการไม่พูดล้อเลียนปมด้อยและไม่แสดงท่าทางล้อเลียนเพื่อน	

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
6	พฤติกรรมกรรมการสื่อสารพูดด้วยการไม่พูดดูถูกและแสดงท่าที่เป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร	เหตุเกิดจากปาก	เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรรมการสื่อสารด้วยการไม่พูดดูถูกและแสดงท่าที่เป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร	2.3 แจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงอ่านและให้นักเรียนจัดฉากเพื่อให้มีการแสดงบทบาทสมมติใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง ✓
7	พฤติกรรมกรรมการสื่อสารพูดด้วยการไม่พูดดูถูกและแสดงท่าที่เป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร	ขอโอกาสบ้าง	เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรรมการสื่อสารด้วยการไม่พูดดูถูกและแสดงท่าที่เป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร	2.4 ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง
8	พฤติกรรมกรรมการสื่อสารพูดด้วยการไม่พูดล้อเลียน ขู่มขู่พากรีและไม่แสดงท่าทางล้อเลียนเพื่อน	เข้าใจกันบ้าง	เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรรมการสื่อสารด้วยการไม่พูดล้อเลียน ขู่มขู่พากรีและไม่แสดงท่าทางล้อเลียนเพื่อน	2.5 ก่อนเริ่มแสดง ผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่างๆ เพื่อช่วยจัดความตื่นเต้นวิตกกังวล 2.6 ผู้วิจัยให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับและครูอาจเข้าไปช่วยได้ตามโอกาส 2.7 ผู้วิจัยอาจจัดบทบาทการแสดงเพื่อหยุดการแสดงได้ตามโอกาสที่เหมาะสม

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
9	พฤติกรรมการสื่อสารพูดด้วยการไม่พูดล้อเลียน ชื่อบุพการีและไม่แสดงท่าทางล้อเลียนเพื่อน	ขอร้อง...อย่าล้อได้ไหม	เพื่อพัฒนาพฤติกรรมสื่อสารด้วยการไม่พูดล้อเลียนชื่อบุพการีและไม่แสดงท่าทางล้อเลียนเพื่อน	3.กลุ่มอาจเสนอความคิดใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจ หากการแสดงครั้งแรก ยังไม่ได้ผลเป็นที่พอใจ ผู้วิจัยอาจให้มีการแสดงซ้ำหรือเพิ่มเติมตามความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของกลุ่ม
10	พฤติกรรมการสื่อสารพูดด้วยการชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดีและแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม	รางวัลของเพลง	เพื่อพัฒนาพฤติกรรมสื่อสารด้วยการชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดีและแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม	4. ชั้นแสดงเพิ่มเติม - อาจแสดงเพิ่มเติมได้ เมื่อการแสดงครั้งแรกได้ผลไม่เป็นที่พอใจ
11	พฤติกรรมการสื่อสารพูดด้วยการชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดีและแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม	เพียงแค่อำลัใจ	เพื่อพัฒนาพฤติกรรมสื่อสารด้วยการชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดีและแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม	5.ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ผู้วิจัยให้นักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดงบทบาทสมมติและผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
12	ปัจฉิมนิเทศ		เพื่อให้นักเรียนพุดคุย อภิปรายและสรุปเกี่ยว กับการเรียนรู้ที่ได้จาก การใช้บทบาทสมมติ	1. ผู้วิจัยและนักเรียนนั่ง เป็นวงกลมหันหน้าเข้า หากัน 2. ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วย กันอภิปรายและสรุป การเรียนรู้ที่ได้จาก โปรแกรมการใช้บทบาท สมมติผู้วิจัยกล่าวสรุป เพิ่มเติมเกี่ยวกับการ เข้าร่วมกิจกรรม โปรแกรมการใช้บทบาท สมมติ 3. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นัก เรียนซักถามแสดงความ คิดเห็น 4. ผู้วิจัยกล่าวขอบใจนัก เรียนและกล่าวปิด โปรแกรมการใช้บทบาท สมมติ

หมายเหตุ การทดลองแต่ละครั้งใช้เวลา 50 นาที

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ครั้งที่ 1

หัวข้อ	ปฐมนิเทศ
ชื่อกิจ	ฉันคือใคร
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์ที่ใช้	1.กระดาษ 2.เข็มกลัด
วัตถุประสงค์	1.เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้วิจัยและนักเรียนในกลุ่มทดลอง 2.เพื่อให้นักเรียนทราบวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการเข้าร่วมกิจกรรมบทบาทสมมติ
เรื่องพฤติกรรม การสื่อสารกับเพื่อนและหน้าที่ที่นักเรียนต้องปฏิบัติ ตลอดจนประโยชน์ที่จะได้รับ	2.1 ผู้วิจัยแจกกระดาษ ดินสอ เข็มกลัดให้นักเรียนทุกคน ให้นักเรียนเขียนเรื่องราวที่สำคัญเกี่ยวกับตนเอง 5 ข้อ เป็นข้อความสั้นๆ ชัดเจน อ่านง่าย โดยเขียนเป็นตัวอักษรตัวโต ๆ ไว้บนหัวกระดาษ “ ฉันคือใคร ”
	2.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละคนติดกระดาษไว้บนหน้าอกเสื้อของตน
	2.3 ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละคนเดินไปรอบ ๆ ห้องโดยไม่มีการพูดกัน และให้แต่ละคนหยุดอ่านและ จำเรื่องราวของเพื่อนๆ ในเวลา 10 นาที
	2.4 เมื่อถึงเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยให้นักเรียนจับสลากชื่อของเพื่อนที่ละคนและให้พูดถึงเรื่องราวของเพื่อนที่ตนจับสลากชื่อได้ โดยไม่บอกว่าเป็นใคร เมื่อพูดจบให้เพื่อนคนนั้นยืนยันขึ้น
	2.5 ดำเนินกิจกรรมไปจนครบทุกคน
วิจัยและนักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ความสำคัญของพฤติกรรม การสื่อสารที่เหมาะสม	3.ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันสรุปว่ากิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์อะไรและผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมผู้วิจัยและนักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ความสำคัญของพฤติกรรม การสื่อสารที่เหมาะสม
	4.ผู้วิจัยและนักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ความสำคัญของพฤติกรรม การสื่อสารที่เหมาะสม
	5.ผู้วิจัยชี้แจงจุดมุ่งหมายตลอดจนวิธีการ บทบาท และหน้าที่ของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม
การประเมินผล	6. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม 7.ผู้วิจัยนัดหมายเวลา และสถานที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งต่อไป
	1.สังเกตจากความสนใจและตั้งใจร่วมกิจกรรม 2.สังเกตจากการตอบคำถาม การมีส่วนร่วมในการซักถามเพื่อทำความเข้าใจ เกี่ยวกับวิธีการและจุดมุ่งหมายในการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้บทบาทสมมติ
	3.นักเรียนสามารถบอกความหมายและความสำคัญของพฤติกรรม การสื่อสารได้

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ครั้งที่ 2

หัวข้อ	พูดด้วยถ้อยคำสุภาพและแสดงท่าทีที่เป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร
ชื่อกิจกรรม	แก้มกลับมาใจ
เวลา	50 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมสื่อสารด้วยถ้อยคำที่สุภาพและเป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร
อุปกรณ์ที่ใช้	1.เอกสารเรื่องสั้น การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง แก้มกลับมาใจ 2.วัสดุที่ใช้แสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้
วิธีดำเนินการ	1.ขั้นนำ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์ แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบถึง
จุดมุ่งหมาย	2.ขั้นแสดง 2.1ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ฟัง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องพฤติกรรมสื่อสาร 2.2 ทำอาสาสมัครเพื่อเตรียมตัวแสดง 2.3 แจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงอ่านและให้นักเรียนจัดฉาก เพื่อให้การแสดงบทบาทสมมติใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง 2.4ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง 2.5ก่อนเริ่มแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่างๆ เพื่อช่วยจัดความตื่นเต้น
วัดกักังวล	2.6ผู้วิจัยให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับ 3.ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง เมื่อผู้แสดง แสดงจบแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับบทบาทการแสดงของผู้แสดงในหัวข้อต่อไปนี้ 3.1 ถ้านักเรียนเป็นแก้ม นักเรียนจะรู้สึกอย่างไรเมื่อถูกแก้มด่าด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ 3.2 ถ้านักเรียนเป็นแก้ว นักเรียนจะรู้สึกอย่างไร เมื่อถูกแก้มด่าด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ 3.3 นักเรียนคิดว่าแก้มเป็นคนอย่างไร และทำถูกหรือไม่ที่ด่าแก้วกาดและแก้ว ด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ
ไม่สุภาพ	3.4 นักเรียนคิดว่าแก้วกาดเป็นคนอย่างไร 4.ขั้นแสดงเพิ่มเติม ผู้วิจัยอาจให้นักเรียนแสดงเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม 5.ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป 5.1ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ต่างๆตามวัตถุประสงค์ของหัวเรื่อง

5.2ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดง บทบาทสมมติ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง

การประเมินผล

1.การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่นักเรียนมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดง
ของเพื่อน

2.สังเกตจากการตอบคำถาม การอภิปราย ตลอดจนการสรุปของนักเรียน

เอกสารบทบาทสมมติเรื่องแก้มกลับใจ

ในช่วงพักกลางวัน ขณะที่กั้งเล่นบอลลูบในสนาม บังเอิญแก้มเดินผ่านมา ในช่วงที่กั้งกำลังเตะลูกบอล ลูกบอลลอยไปถูกหน้าแก้มพอดี แก้มโกรธจัดตำหนอกั้งด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ แต่กั้งและเพื่อนที่เล่นฟุตบอลก็ไม่ได้โต้ตอบแก้มแต่อย่างใด แก้มเห็นเพื่อนไม่ได้ตอบก็กระหึ่มในใจ และทุกครั้งถ้าเพื่อนคนใดทำให้แก้มไม่พอใจ แก้มจะด่าว่าด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ เย็นวันหนึ่งแก้มกำลังรดน้ำแปลงผักหลังโรงเรียนอยู่ กั้งกับแก๊งก็พาสุนัขมาเดินเล่นที่โรงเรียน ปรากฏว่าเมื่อสุนัขของกั้งเห็นแมวกิ้งวี่งไล่กวดแมว เขี่ยบย่ำลงไปบนแปลงผักของแก้ม แก้มโกรธมากตำหนอกั้งและแก๊งด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ แก๊งตรงเข้าไปจะตอยแก้มแต่กั้งห้ามไว้ และพูดจาดูด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ทำให้แก้มรู้สึกตัวว่าที่ผ่านมาทำไมเพื่อนจึงไม่ชอบตน แต่ชอบคุยกับกั้ง เพราะกั้งนั้นพูดจาสุภาพ แก้มจึงสัญญากับกั้งว่าจะปรับปรุงการพูดจาให้ดีกว่าเดิม

บทบาทของแก้ม

สมมติฉันชื่อแก้ม เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในช่วงเวลาพักกลางวัน ในขณะที่ฉันเดินผ่านสนามฟุตบอล กั้งเตะลูกฟุตบอลมาโดนหน้าของฉัน ฉันโกรธจัดด่าว่ากั้ง ออกไปด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ เย็นวันหนึ่ง ขณะที่ฉันกำลังรดน้ำแปลงผัก ปรากฏว่ามีสุนัขวิ่งไล่กวดแมว ผ่านแปลงผัก ทำให้แปลงผักของฉันเสียหาย ฉันโกรธด่า เจ้าของสุนัข ซึ่งก็คือ แก๊ง แก๊งโกรธจะเข้ามาตอยฉัน แต่กั้งขอร้องไว้โดยพูดจาดูด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ฉันรู้สึกว่าการพูดนั้นสำคัญและให้สัญญากับตัวเองและกั้งว่าจะปรับปรุงการพูดให้สุภาพกว่าเดิม

บทบาทของกั้ง

สมมติฉันชื่อกั้ง เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้องเดียวกับแก้ม ในช่วงเวลาพักกลางวัน ฉันเล่นฟุตบอลอยู่ในสนามกับแก๊ง บังเอิญฉันเตะบอลพลาดไปถูกหน้าแก้ม ขณะที่เขาเดินผ่านมา แก้มตำหนิดฉันด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ และเย็นวันหนึ่ง ฉันและแก๊ง ไปเดินเล่นที่สนามโรงเรียน โดยพาสุนัขของกั้งไปด้วย ปรากฏว่าสุนัขของกั้งเห็นแมวกิ้งวี่งไล่กวด และเขี่ยบย่ำลงไปบนแปลงผักของกั้งจนได้รับความเสียหาย แก้มตำหนิดด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ แก๊งโกรธมากจะเข้าไปตอยหน้าแก้ม แต่ฉันห้ามไว้และพูดชี้แจงด้วยถ้อยคำสุภาพจนแก๊งหายโกรธ เมื่อแก้มถามว่าทำไมฉันจึงสามารถพูดให้แก๊งไม่เอาเรื่องได้ ฉันจึงอธิบายถึงผลของการพูดด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ การดูต่ำ มีผลอย่างไร แก้มเข้าใจและสัญญาว่าจะปรับปรุงตนเองเรื่องการพูดให้ดีขึ้น

บทบาทของแก๊ง

สมมติชื่อแก๊ง เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้องเดียวกับแก้มและกั้ง เย็นวันหนึ่งฉันพาสุนัขไปเดินเล่นที่สนามโรงเรียนกับกั้ง ปรากฏว่าสุนัขของฉันเห็นแมวกิ้งวี่งไล่กวดโดยวิ่งผ่านไป เขี่ยบย่ำผักในแปลงของแก้ม แก้มตำหนิดด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ฉันโกรธจะเข้าไปตอยแก้มแต่กั้งขอร้องไว้ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ฉันจึงคลายความโกรธและไม่เอาเรื่องแก้ม

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ครั้งที่ 3

หัวข้อ	พูดด้วยถ้อยคำสุภาพและแสดงท่าทีที่เป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร
ชื่อกิจกรรม	แสงหล้า
เวลา	50 นาที
วัตถุประสงค์ ผู้ที่ตนสื่อสาร	เพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมสื่อสารด้วยถ้อยคำที่สุภาพ และเป็นมิตรต่อ
อุปกรณ์ที่ใช้	1.เอกสารเรื่องสั้น การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง แสงหล้า 2.วัสดุที่ใช้แสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้
วิธีดำเนินการ	1.ขั้นนำ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์ แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบถึง
จุดมุ่งหมาย	2.ขั้นแสดง 2.1ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ฟัง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องพฤติกรรมสื่อสาร
	2.2 ให้นักเรียนหาอาสาสมัครเพื่อเตรียมตัวแสดง
	2.3 แจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงอ่านและให้นักเรียนจัดฉาก เพื่อให้
การแสดงผล	การแสดงบทบาทสมมติใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง
	2.4ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง
	2.5ก่อนเริ่มแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่างๆ เพื่อช่วยจัดความตื่นตัว
วัดกักงวล	2.6ผู้วิจัยให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับ
	3.ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง
	เมื่อผู้แสดง แสดงจบแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับ
	บทบาทการแสดงของผู้แสดงในหัวข้อต่อไปนี้
	3.1 ถ้านักเรียนเป็นคำฝ่าย นักเรียนจะรู้สึกอย่างไรเมื่อถูกแสงหล้าด่าด้วยถ้อยคำที่ไม่
สุภาพ	สุภาพ
	3.2นักเรียนอยากเป็นใครมากที่สุด เพราะเหตุใด
	3.3นักเรียนคิดว่าแสงหล้าเป็นคนอย่างไร และทำถูกหรือไม่ที่ด่าคำฝ่าย ด้วยถ้อยคำที่ไม่
สุภาพ	สุภาพ
	3.4 นักเรียนคิดว่าคำมีเป็นคนอย่างไร
	4.ขั้นแสดงเพิ่มเติม
	ผู้วิจัยอาจให้นักเรียนแสดงเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม
	5.ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป
	5.1ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ต่างๆตามวัตถุประสงค์ของหัวเรื่อง

5.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดง บทบาทสมมติ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง

การประเมินผล

1. การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่นักเรียนมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดง
ของเพื่อน
2. สังเกตจากการตอบคำถาม การอภิปราย ตลอดจนการสรุปของนักเรียน

เอกสารบทบาทสมมติ เรื่อง แสงหล้า

แสงหล้าเป็นเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แสงหล้าย้ายมาจากโรงเรียนอื่น และมีเพื่อนใหม่หลายคน แสงหล้ารู้สึกตื่นเต้นดีใจมากที่ได้เพื่อนใหม่ ในกลุ่มเพื่อนใหม่ทั้งหมด คำมีเป็นเพื่อนคนหนึ่งที่มีลักษณะต่างจากคนอื่น เพราะคำมีจะมีคำพูดแปลกๆ มาพูดอยู่เสมอ บางครั้งใช้คำแผลง คำผวนยิ่งเวลาโกรธหรือไม่พอใจอะไร คำมีจะด่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย เพื่อนๆหลายคน ชอบฟังคำมีรวมทั้งแสงหล้าด้วย แสงหล้าเองบางครั้งก็พูดคำเหล่านั้น

ในวันหนึ่งช่วงพักรับประทานอาหารกลางวัน ขณะที่เพื่อน ๆ กำลังไปซื้อขนมและซื้อน้ำ แสงหล้ากำลังทำแบบฝึกหัดในห้องเรียน คำฝ้ายเพื่อนที่อยู่ในห้องเดียวกันถือแก้วน้ำมาและสะดุดหกล้มน้ำหกรดหนังสือของแสงหล้า แสงหล้าโกรธจึงด่าโดยใช้ถ้อยคำที่ไม่สุภาพ คำฝ้ายมองด้วยความแปลกใจ เพราะไม่เคยได้ยินแสงหล้าพูดด้วยถ้อยคำเช่นนี้ สักครูทั้งสองก็ได้เถียงกัน เพื่อนที่เข้ามาเห็นเหตุการณ์จึงรีบไปตามครูประจำชั้น ทั้งสอง คนจึงถูกทำโทษให้ทำความสะอาดในห้องเรียน และครูยังกล่าวตักเตือนแสงหล้า ว่าสิ่งที่แสงหล้าทำนั้นไม่เหมาะสม แสงหล้าจึงสัญญากับครูว่าจะไม่ทำเช่นนั้นอีก และแสงหล้าก็ขอโทษคำฝ้าย ตั้งแต่นั้นแสงหล้าก็พยายามหลีกเลี่ยงที่จะพูดกับคำมี และไม่ลองพยายามพูดคำแปลกๆ อีก เพื่อนๆ ก็เช่นกัน เพราะทุกคนต่างรู้ผลเสียที่เกิดขึ้นจากการพูดด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ

บทบาทของแสงหล้า

สมมติฉันชื่อแสงหล้า ฉันย้ายมาอยู่โรงเรียนแห่งใหม่ และเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ฉันมีเพื่อนหลายคน คำมีเป็นเพื่อนใหม่คนหนึ่งของฉันที่มีลักษณะต่างจากคนอื่น คือชอบพูดคำแปลกๆ เวลาโกรธหรือไม่พอใจจะพูดด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ฉันชอบฟังคำมีพูดบางครั้งก็ลองพูดตาม วันหนึ่งตอนพักรับประทานอาหารกลางวัน ฉันนั่งทำแบบฝึกหัดอยู่ในห้อง คำฝ้ายสะดุดหกล้มน้ำหกรดหนังสือของฉันเปียกฉันโกรธมากและพูดด่าด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ จนทะเลาะกัน เพื่อนที่เห็นเหตุการณ์จึงไปบอกครู และครูได้เข้ามาห้าม และลงโทษพวกเราด้วยการให้ทำความสะอาดห้องเรียนพร้อมทั้งตักเตือนฉัน ฉันรู้สึกตัวว่าผิดจึงสัญญากับครูว่าจะไม่ทำอีก และขอโทษคำฝ้าย ส่วนคำฝ้ายก็ขอโทษฉันและปรับความเข้าใจกัน ตั้งแต่นั้นมาฉันก็ไม่ลองพูดคำแปลก ๆ อีก

บทบาทของคำมี

สมมติฉันชื่อคำมี ฉันเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แห่งนี้ ฉันชอบพูดคำแปลก ๆ บางครั้งก็พูดคำแผลง คำ ผวน เวลาไม่พอใจหรือโกรธฉันจะด่าด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ เพื่อนชอบฟังฉันพูด และบางคนพูดตามคำพูดของฉัน แต่ต่อมาเพื่อนๆ ไม่ค่อยพูดกับฉัน ทำให้ฉันแปลกใจมาก

บทบาทของคำฝ้าย

สมมติฉันชื่อคำฝ้าย ฉันเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง วันหนึ่งตอนพักรับประทานอาหารกลางวัน ฉันถือแก้วน้ำมาและสะดุดหกล้มน้ำหกรดหนังสือของแสงหล้า แสงหล้าโกรธจัด จึงด่าเราด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ฉันได้ตอบ เราจึงทะเลาะกัน ครูมาห้ามพร้อมทั้งลงโทษ และกล่าวตักเตือนแสงหล้ากับฉัน แต่เราก็กปรับความเข้าใจกันได้

บทบาทของเพื่อน

สมมติฉันเป็นเพื่อนของแสงหล้า คำมี และคำฝ้าย ฉันชอบฟังคำมีพูดคำแปลกๆ และลองพูดตาม วันหนึ่งตอนพักรับประทานอาหารกลางวัน ฉันเห็นแสงหล้าทะเลาะกับคำฝ้าย จึงไปบอกครูประจำชั้น ต่อมาฉันรู้ว่าการพูดตามคำพูดของคำมีนั้นไม่ดี ฉันจึงพยายามเลี่ยงและไม่พูดตามคำพูดของคำมีอีก

บทบาทของครู

สมมติฉันเป็นครูประจำชั้นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีนักเรียนวิ่งเข้าไปรายงานว่ามีนักเรียนทะเลาะกันใน ห้อง ฉันรีบไปดูปรากฏว่าเป็นแสงหล้า กับคำฝ้าย ฉันซักถามจนได้ความจริง และกล่าวตักเตือนแสงหล้าให้พูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ และให้คำฝ้ายและแสงหล้าช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียน

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ครั้งที่ 4

หัวข้อ	การไม่พูดล้อเลียนปมด้อย และไม่แสดงท่าล้อเลียนเพื่อน
ชื่อกิจกรรม	เรื่องของอาร์ม
เวลา	50 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมการสื่อสาร ด้วยการไม่พูดล้อเลียนเพื่อน
อุปกรณ์ที่ใช้	1.เอกสารเรื่องสั้น การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง เรื่องของอาร์ม 2.วัสดุที่ใช้แสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้
วิธีดำเนินการ	1.ขั้นนำ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์ แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบถึง
จุดมุ่งหมาย	2.ขั้นแสดง 2.1ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ฟัง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องพฤติกรรมการสื่อสาร 2.2 หาอาสาสมัครเพื่อเตรียมตัวแสดง 2.3 แจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงอ่านและให้นักเรียนจัดฉาก เพื่อให้ การแสดงบทบาทสมมติใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง 2.4ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง 2.5ก่อนเริ่มแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่าง ๆ เพื่อช่วยขจัดความตื่นเต้น
วัดก่งวล	2.6ผู้วิจัยให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับ 3.ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง เมื่อผู้แสดง แสดงจบแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับ บทบาทการแสดงของผู้แสดงในหัวข้อต่อไปนี้ 3.1 ถ้านักเรียนเป็นอาร์มนักเรียนจะรู้สึกอย่างไรเมื่อถูกแกล้งล้อเลียน 3.2 ถ้านักเรียนเป็นแกล้ง นักเรียนจะปฏิบัติตัวเหมือนกับที่แกล้งปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุ ใด 3.3 นักเรียนคิดว่าแกล้งคนอื่นอย่างไร 3.4 นักเรียนอยากเป็นใครมากที่สุด เพราะเหตุใด 4.ขั้นแสดงเพิ่มเติม ผู้วิจัยอาจให้นักเรียนแสดงเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม 5.ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป 5.1ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ต่างๆตามวัตถุประสงค์ของหัวเรื่อง 5.2ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดง บทบาท สมมติและผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง

การประเมินผล

- 1.การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่นักเรียนมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดง
ของเพื่อน
- 2.สังเกตจากการตอบคำถาม การอภิปราย ตลอดจนการสรุปของนักเรียน

บทบาทยุติเรื่อง เรื่องของอาร์ม

เอ้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นเด็กที่ขยันเรียนและเรียนหนังสือเก่งมาก ต่อมาเมื่อเพื่อนใหม่ย้ายเข้ามาเรียนในห้องเดียวกันกับเอ้ ชื่อ อาร์ม อาร์มเป็นเด็กกำพร้า อาศัยอยู่กับหลวงตาที่วัด เก่ง เพื่อนร่วมชั้นเดียวกันมักชอบล้ออาร์มเสมอว่าเป็นเด็กวัด อาศัยข้าวกันบาตรหลวงตา เอ้รู้สึกเห็นใจอาร์ม เมื่อเก่งล้ออาร์ม โดยเอ้พยายามห้ามเก่งและเพื่อนๆ ไม่ให้ล้ออาร์ม เพราะจะทำให้อาร์มเกิดปมด้อย ในขณะเดียวกัน เอ้ก็คอยให้กำลังใจอาร์ม ช่วยอธิบายบทเรียนที่อาร์มไม่เข้าใจ อาร์มจึงมีกำลังใจ วันหนึ่งขณะที่เก่งซึ่งจักกรยานกลับบ้าน เมื่อรถสวนเก่งก็หักหลบแต่รถจักรยานของเก่งเบรคไม่ถอยอยู่ รถจึงเสียหลักพุ่งลงข้างทาง ซึ่งอาร์มเห็นเหตุการณ์พอดีจึงลงไปช่วยเหลือ นำเก่งส่งสถานีนอนามัย เก่งรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจและกล่าวขอบคุณ อีกทั้งยังขอโทษอาร์มที่เคยล้อเลียนว่าอาร์มเป็นเด็กวัด อาร์มบอกว่าอาร์มให้อภัยและไม่ถือโทษโกรธเก่ง ตั้งแต่นั้นอาร์มก็เริ่มมีความสุขกับการมาโรงเรียน ซึ่งเอ้ก็ดีใจที่เพื่อนทั้งสองเข้ากันได้

บทบาทยุติเรื่อง

สมมติฉันชื่ออาร์ม ฉันเพิ่งย้ายเข้ามาเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ฉันเป็นเด็กกำพร้า อาศัยอยู่ที่วัด กับหลวงตา เก่งเพื่อนนักเรียนร่วมชั้นเดียวกันกับฉันชอบล้อว่าฉันเป็นเด็กวัดต้องอาศัยข้าวกันบาตรพระกิน ฉันอาย ไม่อยากไปโรงเรียน ฉันจึงหยุดเรียนบ่อย การเรียนของฉันแยลง เอ้เพื่อนที่อยู่ชั้นเดียวกับฉันคอยให้กำลังใจฉัน และยังช่วยอธิบายบทเรียนที่ฉันไม่เข้าใจ ฉันจึงมีกำลังใจขึ้น เย็นวันหนึ่ง ขณะที่ฉันเดินกลับบ้าน ฉันเห็นเก่งเพื่อนนักเรียนที่อยู่ในห้องเดียวกัน ซึ่งรถจักรยาน เสียหลักพุ่งลงข้างทาง ฉันรีบลงไปช่วยเหลือและพาเก่งไปที่สถานีนอนามัย เก่งกล่าวขอบคุณและขอโทษที่เคยพูดล้อเลียนปมด้อยของฉัน ฉันให้อภัยเก่งและบอกว่าไม่เคยถือโทษโกรธเก่งเช่นกัน

บทบาทยุติเรื่อง

สมมติฉันชื่อเอ้ ฉันเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ฉันเป็นคนขยันและตั้งใจเรียน ต่อมา มีนักเรียนย้ายเข้ามาเรียนห้องเดียวกันกับฉัน ชื่ออาร์มเป็นเด็กกำพร้า อาศัยอยู่กับหลวงตาที่วัด เก่งเพื่อนนักเรียนที่อยู่ห้องเดียวกันกับพวกเราชอบล้อว่าอาร์มเป็นเด็กวัด ทำให้อาร์มเสียใจ จึงขาดเรียนบ่อย ฉันพยายามบอกเก่งไม่ให้ล้ออาร์ม และพยายามพูดให้กำลังใจอาร์ม อีกทั้งยังช่วยอธิบายบทเรียนที่อาร์มไม่เข้าใจ อาร์มมีกำลังใจขึ้น ต่อมาอาร์มช่วยเหลือเก่งเมื่อเก่งประสบอุบัติเหตุ รถเสียหลักพุ่งลงข้างทาง ทำให้เก่งซาบซึ้งในบุญคุณของอาร์มและขอโทษที่เคยพูดล้อเลียนปมด้อยของอาร์ม ฉันดีใจที่เพื่อนทั้งสองเข้ากันได้

บทบาทยุติเรื่อง

สมมติฉันชื่อเก่ง ฉันเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ฉันชอบพูดจาล้อเลียนปมด้อยของเพื่อนๆ ต่อมา มีนักเรียนย้ายเข้ามาเรียนห้องเดียวกันกับฉัน ชื่ออาร์มเป็นเด็กกำพร้า อาศัยอยู่กับหลวงตาที่วัด ฉันชอบล้อว่าอาร์มเป็นเด็กวัด เอ้พยายามบอกฉันไม่ให้ล้ออาร์ม ต่อมา รถจักรยานของฉันเสียหลักพุ่งและตกลงข้างทาง อาร์มเห็นเหตุการณ์และเข้ามาช่วยเหลือฉัน นำฉันส่งสถานีนอนามัย ทำให้ฉันซาบซึ้งในบุญคุณของอาร์มและขอโทษที่เคยพูดล้อเลียนปมด้อย ฉันให้สัญญาว่าจะไม่พูดจาล้อเลียนปมด้อยของอาร์มอีก

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ครั้งที่ 5

หัวข้อ	การไม่พูดล้อเลียนปมด้อย และไม่แสดงท่าล้อเลียนเพื่อน
ชื่อกิจกรรม	เห็นใจ...จูนบ้าง
เวลา	50 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมสื่อสาร ด้วยการไม่พูดล้อเลียนชื่อบุพการี
อุปกรณ์ที่ใช้	1.เอกสารเรื่องสั้น การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง เห็นใจ..จูนบ้าง 2.วัสดุที่ใช้แสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้
วิธีดำเนินการ	1.ขั้นนำ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์ แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบถึง
จุดมุ่งหมาย	2.ขั้นแสดง 2.1ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ฟัง
เพื่อนำเข้าสู่เรื่องพฤติกรรมสื่อสาร	2.2 หาอาสาสมัครเพื่อเตรียมตัวแสดง
การแสดงบทบาทสมมติใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง	2.3 แจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงอ่านและให้นักเรียนจดจำ เพื่อให้
2.4ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง	2.5ก่อนเริ่มแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่าง ๆ เพื่อช่วยขจัดความตื่นเต้น
2.6ผู้วิจัยให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับ	3.ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง
เมื่อผู้แสดง แสดงจบแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับ	บทบาทการแสดงของผู้แสดงในหัวข้อต่อไปนี้
3.1 ถ้านักเรียนเป็นจูนนักเรียนจะรู้สึกอย่างไรเมื่อถูกแกล้งล้อเลียน	3.2ถ้านักเรียนเป็นแจ๊ค นักเรียนจะปฏิบัติตัวเหมือนกับที่แจ๊คปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด
3.3นักเรียนคิดว่าแจ๊คเป็นคนอย่างไร	3.4นักเรียนอยากเป็นใครมากที่สุด เพราะเหตุใด
4.ขั้นแสดงเพิ่มเติม	ผู้วิจัยอาจให้นักเรียนแสดงเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม
5.ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป	5.1ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของหัวเรื่อง
5.2ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดง บทบาทสมมติ	และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง

การประเมินผล

- ของเพื่อน
- 1.การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่นักเรียนมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดง
 - 2.สังเกตจากการตอบคำถาม การอภิปราย ตลอดจนการสรุปของนักเรียน

เอกสารบทบาทสมมติเรื่อง เห็นใจ...จูนบ้าง

จูนเป็นนักเรียนที่เพิ่งย้ายเข้าใหม่ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 วันแรกที่จูนไปโรงเรียน จูนได้เจอเพื่อนใหม่หลายคน เพื่อนใหม่เห็นจูนต่างก็หัวเราะ ที่จูนตัวอ้วนกลม จูนได้ยินเพื่อนบางคน เรียกจูนว่า “ไอ้หมูอวกาศ” เพื่อนๆในห้องโดยเฉพาะแฟง ชอบล้อจูนมากที่สุด แต่จูนก็ได้แต่เฉย ไม่ได้ตอบโต้อะไร มีแต่แจ๊คคนเดียวที่คอยให้กำลังใจจูน และช่วยเหลือจูน

ในเวลาพักกลางวันที่โรงอาหาร จูนกับแจ๊คกำลังรับประทานอาหารกลางวัน ที่โต๊ะอาหาร แฟงเดินเข้ามาและพูดกับจูนว่า “ หนูต้องกินข้าวในรางไม้ไผ่ที่กินที่ โต๊ะ ” แล้วก็หัวเราะ จูนหน้าเสีย แจ๊คได้ยินก็โมโหแทนจูน จึงพูดว่า “ธรรมดาหมาเห่าได้อย่างเดียว ทำไมวันนี้พูดได้ ” แฟงโกรธมากจะเข้าไปต่อยหน้าแจ๊ค เพื่อนที่อยู่ใกล้ๆ รีบห้ามแล้วรีบไปตามครูประจำชั้นมา ครูประจำชั้นสอบถามเรื่องราวที่เกิดขึ้น และสอนให้ทั้งสองรู้จักเห็นใจผู้อื่น ไม่ควรจะพูดจาล้อเลียนปมด้อยของผู้อื่น ครูประจำชั้นยังถามว่าแฟงว่าถ้าแฟงเป็นจูน แล้วให้จูนเป็นแฟง แฟงจะรู้สึกอย่างไรที่ถูกล้อเลียนปมด้อย แฟงตอบว่า แฟงคงเสียใจ ครูประจำชั้นให้แฟงขอโทษจูน แฟงขอโทษจูนและสัญญาว่าจะไม่ล้อเลียนว่าจูนอ้วนอีก

บทบาทของจูน

สมมติฉันชื่อจูน ฉันเพิ่งเข้ามาเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อนๆในห้องโดยเฉพาะแฟง ชอบล้อเลียนว่าฉันอ้วน ฉันไม่อยากไปโรงเรียน ไม่อยากได้ยินเพื่อนๆ ล้อเรื่องที่ฉันอ้วน มีแต่เพียงแจ๊คที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือฉัน วันหนึ่ง ตอนพักกลางวัน ในขณะที่ฉันกำลังรับประทานอาหารกลางวันกับแจ๊ค แฟงเดินเข้ามาพูดจาล้อเลียนฉัน ฉันเสียใจมากแต่ไม่ได้ทำอะไร แจ๊คซึ่งนั่งอยู่ด้วยโกรธมากพูดจาโต้ตอบ แฟงไม่ให้เข้าใกล้แจ๊ค เพื่อนเข้ามาห้าม แล้วรีบไปตามครูประจำชั้น ครูประจำชั้นซักความจริงจากพวกเรา เมื่อทราบความจริง ก็กล่าวตักเตือนแฟงและให้แฟงขอโทษจูน แฟงยอมรับผิดและกล่าวคำขอโทษฉันทั้งสัญญาว่าจะไม่พูดจาล้อเลียนปมด้อยของฉันอีก

บทบาทของแฟง

สมมติฉันชื่อแฟง ฉันเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ฉันชอบล้อเลียนปมด้อยของเพื่อนโดยเฉพาะจูน นักเรียนเข้าใหม่ วันหนึ่งตอนพักกลางวัน ฉันเห็นจูนกำลังนั่งรับประทานอาหารกลางวันอยู่กับแจ๊ค ฉันเดินเข้าไปพูดจาล้อเลียนจูนเหมือนเคย จูนหน้าเสีย แต่ฉันกลับรู้สึกสนุก แจ๊คโกรธแทนจูนจึงพูดจาล้อเลียนฉัน ฉันโกรธจะเข้าไปต่อยหน้าแจ๊คเพื่อนเข้ามาห้ามและตามครูประจำชั้นมา ครูประจำชั้นซักความจริงฉันยอมรับว่าฉันพูดจาล้อเลียนปมด้อยของจูนเสมอ ครูตักเตือนโดยให้ฉันนึกถึงจิตใจของผู้อื่นบ้าง จากนั้นครูก็ให้ฉันขอโทษจูนและสัญญาว่าจะไม่พูดจาล้อเลียนจูนอีก

บทบาทของแจ๊ค

สมมติฉันชื่อแจ๊ค เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ฉันรู้สึกเห็นใจเพื่อนนักเรียนที่เพิ่งย้ายเข้ามาใหม่ที่ชื่อจูน เนื่องจากจูนมักจะถูกแฟง พูดจาล้อเลียนว่าจูนเป็นคนอ้วนเสมอ จนจูนเสียใจ ไม่อยากไปโรงเรียน ฉันพยายามให้กำลังใจ และช่วยอธิบายบทเรียนที่จูนไม่เข้าใจ

วันหนึ่งตอนพักกลางวันในขณะที่ฉันกำลังรับประทานอาหารกลางวันอยู่กับจูน แฝงเดินมาพูดจาล้อเลียนจูน จูนหน้าเสีย ฉันสงสารจูน และโกรธแฝงจึงพูดจาล้อเลียนแฝงบ้าง แฝงโกรธ เราทั้ง สองจึงทะเลาะกัน เมื่อเพื่อนตามครูประจำชั้นมา ครูประจำชั้นซักถามความจริง ก็พูดจาตักเตือนแฝง แฝงสัญญาว่าจะไม่พูดจาล้อเลียนปมด้อยของจูน ฉันดีใจที่จูนจะไม่ถูกล้อเลียนอีก

บทบาทของครูประจำชั้น

สมมติฉันเป็นครูประจำชั้นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีนักเรียนวิ่งเข้าไปรายงานว่ามีนักเรียนทะเลาะกันในโรงอาหาร ฉันรีบไปดูปรากฏว่าเป็นแฉัดกับแฝง ฉันซักถามจนได้ความจริง และกล่าวตักเตือนแฝงไม่ให้พูดจาล้อเลียนปมด้อยของผู้อื่น และให้แฝงขอโทษจูนและสัญญาว่าจะไม่พูดจาล้อเลียนปมด้อยของจูนอีก

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ครั้งที่ 6

หัวข้อ	การไม่พูดดูถูก และแสดงท่าทีที่เป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร
ชื่อกิจกรรม	เหตุเกิดจากปาก
เวลา	50 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมการสื่อสาร ด้วยการไม่พูดดูถูกและแสดงท่าทีที่เป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร
อุปกรณ์ที่ใช้	1.เอกสารเรื่องสั้น การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง เหตุเกิดจากปาก 2.วัสดุที่ใช้แสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้
วิธีดำเนินการ	1.ขั้นนำ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์ แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบถึง
จุดมุ่งหมาย	2.ขั้นแสดง 2.1ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ฟัง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องพฤติกรรมการสื่อสาร 2.2 ทหาอาสาสมัครเพื่อเตรียมตัวแสดง 2.3 แจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงอ่านและให้นักเรียนจัดฉาก เพื่อให้ การแสดงบทบาทสมมติใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง 2.4ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง 2.5ก่อนเริ่มแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่าง ๆ เพื่อช่วยจัดความตื่นตัว
วัดกักวาล	2.6ผู้วิจัยให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับ 3.ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง เมื่อผู้แสดง แสดงจบแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับ บทบาทการแสดงของผู้แสดงในหัวข้อต่อไปนี้ 3.1 ถ้านักเรียนเป็นณัฐณีนักเรียนจะรู้สึกอย่างไรต่อคำพูดของกลินที่พูดกับนักเรียน 3.2 ถ้านักเรียนเป็นกลินนักเรียนจะปฏิบัติตัวเหมือนกับที่กลินปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด 3.3 นักเรียนคิดว่ากลินเป็นคนอย่างไร 3.4 นักเรียนอยากเป็นใครมากที่สุด เพราะเหตุใด 4.ขั้นแสดงเพิ่มเติม ผู้วิจัยอาจให้นักเรียนแสดงเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม 5.ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป 5.1ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของหัวเรื่อง

5.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดง บทบาทสมมติ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง

การประเมินผล

1. การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่นักเรียนมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดง
2. สังเกตจากการตอบคำถาม การอภิปราย ตลอดจนการสรุปของนักเรียน

เอกสารบทบาทสมมติเรื่องเหตุเกิดจากปาก

ผลการสอบวิชาภาษาอังกฤษ ปรากฏว่าณัฐฉิได้คะแนนสูงสุด ครูประจำวิชาภาษาอังกฤษมอบปากกาอย่างดีให้แก่ณัฐฉิ 1 ด้าม เป็นรางวัล สร้างความไม่พอใจให้แก่กสิน ในขณะที่พักรับประทานอาหารกลางวัน กสิน เจอณัฐฉิที่โรงอาหาร จึงพูดจาตู่ถูกว่า ณัฐฉิแอบจดเนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษเข้าไปดู จึงทำคะแนนได้ดีกว่าคนอื่น ณัฐฉิไม่ได้เกรงใจจริง ณัฐฉิก็ไม่ได้โต้เถียงกสินขณะเดียวกันที่ ชานาญซึ่งเป็นเพื่อนร่วมห้องเดียวกันกับณัฐฉิและกสิน กล่าวชมณัฐฉิอย่างจริงใจ สร้างความไม่พอใจ ให้แก่กสินมากยิ่งขึ้น จากนั้นกสินก็พยายามพูดตู่ถูกณัฐฉิอยู่เสมอณัฐฉิรู้สึกโกรธแต่ก็ไม่ได้ตอบโต้อะไร ได้แต่เดินเลี่ยง และไม่ยอมพูดจาทักกับกสินอีกเลย

สันติ ซึ่งเป็นหัวหน้าห้อง รู้ว่ากสินและณัฐฉิไม่พูดกัน จึงปรึกษากับชานาญเพราะสันติไม่อยากจะเพื่อนในห้องโกรธเคืองหรือไม่เข้าใจกัน จึงหาโอกาสพูดกับกสิน โดยสันติและชานาญให้ข้อคิดกับกสินว่า กสินก็สามารถได้รางวัล ถ้ากสินมีความพยายามไม่ท้อถอย และกสินไม่ควรโกรธณัฐฉิ เพราะไม่ใช่ความผิดของณัฐฉิที่ได้รับรางวัล ณัฐฉิได้รับรางวัลเพราะความสามารถของเขาจริงๆ กสินควรไปขอโทษณัฐฉิและควรปรับความเข้าใจกัน ก่อนที่จะเสียเพื่อนดีๆอย่างณัฐฉิไป กสินเริ่มเข้าใจและรู้สึกว่าการทำไม่ถูก จึงไปขอโทษและปรับความเข้าใจกับณัฐฉิ ณัฐฉิบอกว่าเข้าใจและไม่โกรธกสิน กสินดีใจที่มีเพื่อนแบบณัฐฉิ ที่เข้าใจและไม่โกรธใครง่ายๆ ชานาญที่มีความจริงใจไม่เสแสร้ง และสันติที่มีความหวังดีต่อเพื่อนเสมอ ณัฐฉิเห็นด้วยและกล่าวว่า มีเพื่อนอย่างกสิน ซึ่งเป็นคนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อรู้ว่าผิดก็ยอมรับผิดและปรับปรุงตนเอง พวกเราก็มีความสุขเช่นกัน

บทบาทของกสิน

สมมติฉันชื่อกสิน ฉันเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ครูสอนวิชาภาษาอังกฤษ บอกว่าถ้านักเรียนคนใดที่ทำคะแนนได้สูงสุด จะมีรางวัลให้ ฉันอยากได้รางวัล แต่ณัฐฉิชนะฉัน และได้รางวัลเป็นปากกาอย่างดีจากครู ฉันโกรธณัฐฉิมาก ฉันพูดจาตู่ถูกณัฐฉิว่า จดเนื้อหาเข้าไปดูในห้องสอบ จึงสอบได้คะแนนดี ณัฐฉิไม่ตอบโต้ ส่วนชานาญที่เป็นเพื่อนกล่าวชมเชยณัฐฉิว่าเก่งฉันยังไม่พอใจ ฉันไม่พูดกับณัฐฉิอีก เวลาผ่านไปหลายวัน สันติซึ่งเป็นหัวหน้าห้อง รู้ว่าฉันและณัฐฉิไม่พูดกัน สันติและชานาญมาพูดแสดงความเห็นใจและให้กำลังใจฉันและเตือนฉันว่า ฉันไม่ควรโกรธณัฐฉิ และให้ฉันหาโอกาสขอโทษและปรับความเข้าใจกัน ฉันทำตามที่สันติและชานาญบอก ณัฐฉิดีใจและบอกว่าไม่โกรธฉัน ฉันรู้สึกดีใจที่มีเพื่อนดีๆ อย่างณัฐฉิ สันติ และชานาญ

บทบาทของณัฐฉิ

ฉันชื่อณัฐฉิ ครูสอนวิชาภาษาอังกฤษ บอกว่าใครทำคะแนนสอบวิชาภาษาอังกฤษได้สูงสุด ครูจะมีรางวัลให้ ปรากฏว่าฉันสอบได้คะแนนสูงสุด ได้รับรางวัลเป็นปากกาอย่างดีจากครู 1 ด้าม ฉันภูมิใจมาก ในตอนพักรับประทานอาหารกลางวัน ฉันเจอกสินที่โรงอาหาร กสินพูดตู่ถูกว่าที่ฉันสอบได้คะแนนสูงสุด เพราะว่าฉันแอบจดเนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษเข้าไปดู และว่าฉันไม่เกรงใจจริง ฉันยังไม่ทันได้ตอบ ชานาญเดินเข้ามาและกล่าวว่าฉันเก่ง หลังจากนั้นณัฐฉิก็ไม่เคยพูดกับฉันอีกเลย เวลาผ่านไปหลายวัน กสินมาขอโทษและปรับความเข้าใจกับฉัน ฉันบอกกับกสินว่า ฉันไม่โกรธกสิน ฉันรู้สึกดีใจที่มีเพื่อนดีๆ หลายคน

บทบาทของสันติ

สมมติฉันชื่อสันติ ฉันเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ฉันเป็นหัวหน้าห้อง ฉันรู้ว่า กสินกับ ณัฐฉิไม่พูดกัน ฉันอยากให้เพื่อนทุกคนในห้องเข้าใจและเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฉันอยากให้กสินเข้าใจกับณัฐฉิ กสินเชื่อฉัน ฉันดีใจที่กสินและณัฐฉิเข้าใจกัน

บทบาทของชำนาญ

สมมติฉันชื่อชำนาญ เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตอนพักกลางวัน ฉันเจอณัฐฉิจึงชมณัฐฉิ ว่าเก่งที่สอบได้คะแนนสูงสุด ในวิชาภาษาอังกฤษ และได้รับรางวัลจากครู ต่อมาฉันรู้ว่ากสินและณัฐฉิไม่พูดกัน ฉันเห็นด้วยกับสันติที่อยากให้เพื่อนเข้าใจกัน ฉันกับสันติจึงช่วยกันพูดแสดงความเห็นใจ ให้กำลังใจและเตือนให้กสินปรับความเข้าใจกับณัฐฉิ กสินก็เชื่อ ฉันดีใจมากที่กสินและณัฐฉิเข้าใจกันได้ ฉันรู้สึกดีใจที่มีเพื่อนดี ๆ อย่างสันติ ณัฐฉิและกสิน

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ครั้งที่ 7

หัวข้อ	การไม่พูดดูถูก และแสดงท่าทีที่เป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร
ชื่อกิจกรรม	ขอโอกาสบ้าง
เวลา	50 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมสื่อสาร ด้วยการไม่พูดดูถูกและแสดงท่าทีที่เป็นมิตรต่อผู้ที่ตนสื่อสาร
อุปกรณ์ที่ใช้	1.เอกสารเรื่องสั้น การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง ขอโอกาสบ้าง 2.วัสดุที่ใช้แสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้
วิธีดำเนินการ	1.ขั้นนำ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์ แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบถึง
จุดมุ่งหมาย	2.ขั้นแสดง 2.1ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ฟัง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องพฤติกรรมสื่อสาร 2.2 หาอาสาสมัครเพื่อเตรียมตัวแสดง 2.3 แจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงอ่านและให้นักเรียนจัดฉาก เพื่อให้การแสดงบทบาทสมมติใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง 2.4ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง 2.5ก่อนเริ่มแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่างๆ เพื่อช่วยขจัดความตื่นเต้น
วัดกักังวล	2.6ผู้วิจัยให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับ
เรียน	3.ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง เมื่อผู้แสดง แสดงจบแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับบทบาทการแสดงของผู้แสดงในหัวข้อต่อไปนี้ 3.1 ถ้านักเรียนเป็นก่อก่ยรตินักเรียนจะรู้สึกอย่างไรต่อคำพูดของสมศักดิ์ที่พูดกับนักเรียน 3.2ถ้านักเรียนเป็นสมศักดิ์นักเรียนจะปฏิบัติตัวเหมือนกับที่สมศักดิ์ปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด 3.3 นักเรียนคิดว่าก่อก่ยรติเป็นคนอย่างไร
เหตุใด	4.ขั้นแสดงเพิ่มเติม ผู้วิจัยอาจให้นักเรียนแสดงเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม 5.ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป 5.1ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ต่างๆตามวัตถุประสงค์ของหัวเรื่อง

5.2ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดง บทบาทสมมติ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง

การประเมินผล

- 1.การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่นักเรียนมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดง
ของเพื่อน
- 2.สังเกตจากการตอบคำถาม การอภิปราย ตลอดจนการสรุปของนักเรียน

เอกสารบทบาทสมมติเรื่อง ขอโอกาสบ้าง

ก่อเกียรติ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อเกียรติเป็นคนขยัน แต่เรียนหนังสือไม่ค่อยเก่ง หลังเลิกเรียน ก่อเกียรติเห็นสมศักดิ์ เพื่อนร่วมชั้นที่เรียนเก่งมาก นั่งทำการบ้านอยู่ จึงเดินเข้าไปถามการบ้านที่ไม่เข้าใจ สมศักดิ์ไม่พอใจที่ก่อเกียรติเข้ามาถาม จึงก้มหน้าทำการบ้านและต่อว่าว่าทำไมเวลาเรียนถึงไม่ถามครู ฉันไม่มีเวลาอธิบาย จากนั้นก็รีบเก็บหนังสือแล้วลุกเดินหนีออกมา ฝ่ายก่อเกียรติกังวลใจมากไม่รู้จะให้ใครช่วยอธิบาย วันรุ่งขึ้น ก่อเกียรติส่งการบ้านครูดิฉัน ครูให้ก่อเกียรตินั่งแก้การบ้านส่ง เพื่อนในห้องส่งสารมาช่วยกันอธิบาย สมศักดิ์เห็นเพื่อน ๆ เข้ามาช่วยอธิบายการบ้านก็มาพูดดูถูกว่า อย่าไปเสียเวลาอธิบายเลย เสียเวลาเปล่า เพื่อน ๆ ต่อว่าสมศักดิ์ที่พูดจาดูถูกเพื่อน จากนั้นก็ไม่มีใครสนใจที่จะพูดคุยกับสมศักดิ์เลย ในขณะที่ก่อเกียรติตั้งใจเรียนกับครูและไม่เข้าใจก็จะรีบซักถามครูหรือให้เพื่อนช่วยอธิบาย ในที่สุดเมื่อผลการสอบออกมาปรากฏว่า คะแนนสอบของก่อเกียรตินั้นดีกว่าสมศักดิ์อีกทั้งเพื่อนก็ยังรักใคร่เอ็นดู ก่อเกียรติ ผิดกับสมศักดิ์ที่ไม่มีใครสนใจ สมศักดิ์เริ่มรู้สึกตัว จึงไปขอโทษที่เคยพูดจาดูถูกก่อเกียรติ และเปลี่ยนนิสัยจนกลายมาเป็นที่รักของเพื่อนเช่นเดียวกัน

บทบาทของก่อเกียรติ

สมมติฉันชื่อก่อเกียรติเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 วันหนึ่งฉันไม่เข้าใจการบ้าน ฉันเห็นสมศักดิ์เพื่อนห้องเดียวกันกับฉันนั่งทำการบ้านอยู่ สมศักดิ์เป็นคนขยันเรียนเก่ง ฉันขอให้สมศักดิ์อธิบายการบ้านให้ฟัง แต่สมศักดิ์ไม่สนใจคำขอร้องจากฉัน ข้าต่อว่าว่าทำไมเวลาเรียนฉันจึงไม่ถามครู ฉันรู้สึกผิดหวังและกังวลใจ วันรุ่งขึ้น การบ้านที่ฉันทำส่งครูนั้นผิดหมดครูให้ฉันแก้การบ้านเพื่อน ๆ ส่งสารฉัน ต่างช่วยกันอธิบายจนฉันเข้าใจ ส่วนสมศักดิ์เดินเข้ามาพูดจาดูถูกว่า เพื่อน ๆ จะเสียเวลาเปล่าที่มากอธิบายให้ฉันฟัง ฉันเสียใจ เพื่อน ๆ ต่อว่าสมศักดิ์ที่พูดจาดูถูกฉัน ฉันพยายามตั้งใจเรียน ถ้าสงสัยก็จะรีบถามครูหรือเพื่อน เมื่อผลสอบออกมาปรากฏว่าคะแนนสอบของฉันนั้นดีกว่าสมศักดิ์ ภายหลังสมศักดิ์ก็ยอมรับว่าตนเองผิดและขอโทษที่เคยพูดจาดูถูกฉัน

บทบาทของสมศักดิ์

สมมติฉันชื่อสมศักดิ์ ฉันเรียนอยู่ชั้นเดียวกับ ก่อเกียรติวันหนึ่งก่อเกียรติให้ฉันอธิบายการบ้านให้ฟัง ฉันไม่อยากจะเสียเวลาอธิบายให้ก่อเกียรติ จึงไม่สนใจคำขอร้องจึงลุกเดินกลับบ้าน วันรุ่งขึ้นเพื่อนต่างเข้าไปช่วยอธิบายการบ้านให้ก่อเกียรติฟัง ฉันเดินเข้าไปพูดดูถูกว่าเพื่อน ๆ จะเสียเวลา เปล่า ที่ต้องมากอยอธิบายให้ก่อเกียรติ ฟังเพื่อน ๆ ต่อว่าที่ฉันพูดจาดูถูกเพื่อนหลังจากนั้นก็ไม่มีใครยอมพูดกับฉันเมื่อผลการสอบออกมาปรากฏว่าคะแนนสอบของฉันนั้นได้น้อยกว่าก่อเกียรติ ฉันรู้สึกตัวว่าตนนั้นผิด จึงไปขอโทษก่อเกียรติและเปลี่ยนนิสัยจนเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ

บทบาทของเพื่อน

สมมติเราเป็นเพื่อนของก่อเกียรติและสมศักดิ์ เราเห็นก่อเกียรติแก้การบ้านอยู่ในห้องเดียว จึงเข้าไปช่วยอธิบาย แต่สมศักดิ์กลับมาพูดจาดูถูกก่อเกียรติ พวกเราจึงไม่สนใจที่จะพูดคุยหรือคบค้าสมาคมกับสมศักดิ์ แต่คอยช่วยเหลือก่อเกียรติ ภายหลังสมศักดิ์ก็ยอมรับผิด พวกเราจึงเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันเช่นเดิม

- โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ครั้งที่ 8

หัวข้อ	การไม่พูดล้อเลียนชื่อบุคลากร
ชื่อกิจกรรม	เข้าใจกันบ้าง
เวลา	50 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมการสื่อสาร ด้วยการไม่พูดล้อเลียนชื่อบุคลากร
อุปกรณ์ที่ใช้	1.เอกสารเรื่องสั้น การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง เข้าใจกันบ้าง 2.วัสดุที่ใช้แสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ โตะ เก้าอี้
วิธีดำเนินการ	1.ขั้นนำ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์ แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบถึง
จุดมุ่งหมาย	2.ขั้นแสดง 2.1ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ฟัง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องพฤติกรรมการสื่อสาร 2.2 ทหาอาสาสมัครเพื่อเตรียมตัวแสดง 2.3 แจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงอ่านและให้นักเรียนจัดฉาก เพื่อให้ การแสดงบทบาทสมมติใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง 2.4ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง 2.5ก่อนเริ่มแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่าง ๆ เพื่อช่วยจัดความตื่นเต้น
วัดก่งวล	2.6ผู้วิจัยให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับ 3.ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง เมื่อผู้แสดง แสดงจบแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับ บทบาทการแสดงของผู้แสดงในหัวข้อต่อไปนี้ 3.1 ถ้านักเรียนเป็นไชยานักเรียนจะรู้สึกอย่างไรเมื่อถูกกมล้อชื่อแม่ 3.2ถ้านักเรียนเป็นเสริ นักเรียนจะปฏิบัติตัวเหมือนกับที่เสริปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด 3.3นักเรียนคิดว่าเสริเป็นคนอย่างไร 3.4 นักเรียนคิดว่าไชยากับเสริ มีนิสัยเหมือนกัน หรือต่างกัน อย่างไร 4.ขั้นแสดงเพิ่มเติม ผู้วิจัยอาจให้นักเรียนแสดงเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม 5.ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป 5.1ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของหัวเรื่อง 5.2ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดง บทบาทสมมติ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง

การประเมินผล

- ของเพื่อน
- 1.การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่นักเรียนมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดง
 - 2.สังเกตจากการตอบคำถาม การอภิปราย ตลอดจนการสรุปของนักเรียน

เอกสารบทบาทสมมติเรื่องเข้าใจกันบ้าง

ในช่วงโมงงานบ้านครูได้มอบหมายให้นักเรียนไปทำความสะอาดโรงอาหาร โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4 คน กลุ่มประกอบไปด้วยทักษิณ เสรี ไชยา และกมล เมื่อเวลาผ่านพอสมควรกลุ่มของทักษิณทำงานช้ากว่า กลุ่มอื่น กมลจึงนึกสนุกจึงพูดกับไชยาว่า “ยายเย็นรีบทำงานเร็ว ๆ หน่อยซิ” ไชยาโกรธเพราะกมลล้อชื่อแม่แต่ก็ก้มหน้าทำงานต่อไป เสรียิ้มแล้วจึงพูดขึ้นบ้างว่า “ก็ตากร ไม่ช่วย จะเสร็จเร็วได้อย่างไร” กมลโกรธมากตรงเข้าจะไปต่อยเสรี ทักษิณและไชยาต้องรีบเข้าไปห้าม ทักษิณพูดกับเสรีและกมลว่า ทำไมต้องเล่นรุนแรงขนาดนี้ เลิกล้อเลียนชื่อพ่อแม่กันเสียที พ่อแม่ใครใครก็รัก พวกเราควรให้ความเคารพพ่อแม่ ไม่ใช่เอาชื่อพ่อแม่มาล้อเล่นกันแบบนี้ กมลรู้ว่าผิดจึงพูดกับไชยาว่า ฉันเข้าใจความรู้สึกของนายแล้ว ฉันขอโทษด้วยที่ล้อเลียนชื่อแม่นาย เสรีเห็นกมลขอโทษไชยา ก็พูดกับกมลว่า ฉันเองก็ผิดที่ล้อชื่อพ่อนายฉันขอโทษด้วย

ทักษิณเห็นเพื่อนเข้าใจกันแล้ว รู้สึกสบายใจ จึงบอกทุกคนให้ช่วยกันเร่งมือทำงานต่อ จนงานที่ได้รับมอบหมาย เสร็จตามกำหนดเวลา

บทบาทของทักษิณ

สมมติฉันชื่อทักษิณ ฉันเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในช่วงโมงงานบ้าน ครูให้ทำความสะอาด โรงอาหาร โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 4 คน ฉันเป็นหัวหน้ากลุ่ม ประกอบด้วยเสรี กมล และไชยา ขณะทำงาน กมลก็สนุก จึงพูดล้อเลียนชื่อแม่ของไชยา แต่ไชยาก็ก้มหน้าทำงานต่อไป สักพักเสรีก็พูดล้อเลียนชื่อพ่อของกมลบ้าง กมลโกรธมากตรงเข้าจะไปต่อยเสรี ฉันเข้าไปห้าม และพูดให้เลิกล้อชื่อพ่อแม่กัน จนเพื่อน ๆ เข้าใจ เลิกทะเลาะกัน และทำงานต่อจนเสร็จ ทันตามเวลา ฉันดีใจที่เพื่อนเลิกล้อชื่อพ่อแม่และเข้าใจกัน

บทบาทของเสรี

สมมติฉันชื่อเสรี เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในช่วงโมงงานบ้าน ครูให้ช่วยกันทำความสะอาด โรงอาหาร โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4 คน กมลก็สนุกจึงล้อชื่อแม่ของไชยา ฉันจึงล้อชื่อพ่อของกมลบ้าง กมลโกรธจะเข้ามาต่อยฉัน แต่ทักษิณห้ามไว้ และพูดให้ฉันและกมลเลิกพูดล้อชื่อพ่อแม่กัน ฉันรู้สึกผิดจึงขอโทษกมล เราจึงช่วยกันทำงานจนเสร็จเรียบร้อยทันตามกำหนดเวลา

บทบาทของกมล

สมมติฉันชื่อกมล เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในช่วงโมงงานบ้าน ครูให้ช่วยกันทำความสะอาด โรงอาหาร ขณะทำงานฉันก็สนุกจึงพูดล้อชื่อแม่ของไชยา แต่ไชยาไม่ว่าอะไร สักครู่เสรีก็พูดล้อชื่อพ่อของฉัน ฉันโกรธมากจะเข้าไปต่อยเสรี ทักษิณห้ามไว้ และพูดให้เราเข้าใจความรู้สึกของผู้ที่ถูกล้อเลียนชื่อพ่อแม่ และบอกให้พวกเราเลิกล้อเลียนชื่อพ่อแม่กัน ฉันรู้ว่าผิดจึงขอโทษไชยา และเสรีก็มาขอโทษฉันด้วย พวกเราจึงช่วยกันทำงานต่อจนเสร็จทันเวลา

บทบาทของโซยา

สมมติฉันชื่อโซยา เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในช่วงโมงงานบ้าน ครูมอบหมายให้นักเรียนช่วยกันทำความสะอาดโรงอาหาร โดยแบ่งกลุ่มๆละ 4 คน กมลเพื่อนร่วมกลุ่มล้อเลียนชื่อพ่อแม่ของฉัน แต่ฉันไม่ได้ว่าอะไร ต่อมาเสรีก็ล้อชื่อพ่อของกมลบ้าง กมลโกรธ จะเข้าไปด้อยเสรี ทักษิณห้ามไว้ และพูดให้เลิกล้อชื่อพ่อแม่กัน กมลขอโทษฉันที่ล้อเลียนชื่อแม่ของฉัน ส่วนเสรีก็ขอโทษกมลที่ล้อชื่อพ่อ เมื่อเราเข้าใจกันดี พวกเราจึงช่วยกันทำงานจนเสร็จ

//

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ครั้งที่ 9

หัวข้อ	การไม่พูดล้อเลียนชื่อบุพการี
ชื่อกิจกรรม	ขอร้อง ..อย่าล้อได้ไหม
เวลา	50 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมการสื่อสาร ด้วยการไม่พูดล้อเลียนชื่อบุพการี
อุปกรณ์ที่ใช้	1.เอกสารเรื่องสั้น การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง ขอร้อง..อย่าล้อได้ไหม 2.วัสดุที่ใช้แสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ โຕะ เก้าอี้
วิธีดำเนินการ	1.ขั้นนำ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์ แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบถึง
จุดมุ่งหมาย	2.ขั้นแสดง 2.1ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ฟัง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องพฤติกรรมการสื่อสาร 2.2 หาอาสาสมัครเพื่อเตรียมตัวแสดง 2.3 แจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงอ่านและให้นักเรียนจดจำ เพื่อให้ การแสดงบทบาทสมมติใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง 2.4ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง 2.5ก่อนเริ่มแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่าง ๆ เพื่อช่วยจัดความตื่นเต้น
วัดกั่วงวล	2.6ผู้วิจัยให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับ 3.ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง เมื่อผู้แสดง แสดงจบแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับ บทบาทการแสดงของผู้แสดงในหัวข้อต่อไปนี้ 3.1 ถ้านักเรียนเป็นต่ายนักเรียนจะรู้สึกอย่างไรเมื่อถูกแต่งล้อชื่อแม่ 3.2ถ้านักเรียนเป็นแต่ง นักเรียนจะปฏิบัติตัวเหมือนกับที่แต่งปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด 3.3นักเรียนคิดว่าแต่งเป็นคนอย่างไร 3.4 นักเรียนคิดว่าเดิมเป็นคนอย่างไร 3.5 นักเรียนคิดว่าใครเป็นต้นเหตุของการทะเลาะกันของเด็กทั้ง 3 คน 4.ขั้นแสดงเพิ่มเติม ผู้วิจัยอาจให้นักเรียนแสดงเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม 5.ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป 5.1ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของหัวเรื่อง 5.2ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดง บทบาทสมมติ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง

การประเมินผล

- 1.การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่นักเรียนมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดง
ของเพื่อน
- 2.สังเกตจากการตอบคำถาม การอภิปราย ตลอดจนการสรุปของนักเรียน

เอกสารบทบาทสมมติ ขอร้อง..อย่าล้อได้ไหม

ในชั่วโมงเรียนภาษาอังกฤษ คุณครูต๋มสอนเรื่อง การแนะนำตนเอง My name is แล้วให้ใส่ชื่อตนเอง โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3 คน ต่ายอยู่กลุ่มเดียวกับแต้และเติ่ม ต่ายก็เริ่มแนะนำตนเองว่า “Hello my name is ต่าย . I am a student .” ส่วนแต้ก็นึกสนุกจึงพูดว่า “Hello my name is แต้ม I am a student too.” ต่ายโกรธมากที่แต้ล้อชื่อพ่อของตน จึงต่อว่าแต้ ทั้งสองจึงทะเลาะกัน เติ่มเข้าห้ามปราม และบอกให้แต้ขอโทษต่าย แต่แต้กลับบอกว่าถ้าเปลี่ยนให้พูดใหม่ ก็ได้ งั้นเปลี่ยนเป็น “My name is ตาล “ เติ่มโกรธที่แต้กลับมาล้อชื่อแม่ของตน เด็กทั้ง 3 จึงทะเลาะกัน คุณครูต๋มเข้ามาเห็นจึงห้ามปรามและสอบถามความเป็นมาของเรื่องราวที่เกิดขึ้น คุณครูต๋มถามแต้ว่า ถ้าใครมาล้อเลียนชื่อพ่อแม่ของแต้ แต้จะรู้สึกอย่างไร แต้บอกว่า แต้คงโกรธ คุณครูยังสอนว่าแต้ไม่ควรที่จะนำชื่อพ่อแม่ของใครมาล้อเลียน และคุณครูก็ให้แต้ขอโทษต่ายกับเติ่ม แต้กล่าวคำขอโทษเพื่อนทั้ง 2 ตามคำที่ครูแนะนำ และให้สัญญาว่าจะไม่ล้อเลียนชื่อพ่อแม่ของเพื่อนๆ อีก จากนั้นคุณครูก็ให้เด็กทั้ง 3 ฝึกพูดสนทนากันต่อไป

บทบาทของต่าย

สมมติฉันชื่อต่าย เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในชั่วโมงเรียนภาษาอังกฤษ คุณครูต๋มสอนเรื่อง การแนะนำตนเอง My name is แล้วให้ใส่ชื่อตนเอง โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3 คน ฉันอยู่กลุ่มเดียวกับแต้และเติ่ม

ฉันก็เริ่มแนะนำตนเองว่า “Hello my name is ต่าย . I am a student .” แต่เมื่อแต้พูดกลับพูดว่า “Hello my name is แต้ม I am a student too.” ฉันโกรธมากที่แต้ล้อชื่อพ่อของฉัน ฉันจึงต่อว่าแต้ เราทั้งสองจึงทะเลาะกัน เติ่มเข้าห้ามปราม และบอกให้แต้ขอโทษฉัน แต่แต้กลับบอกว่าถ้าเปลี่ยนให้พูดใหม่ ก็ได้ งั้นเปลี่ยนเป็น “My name is ตาล “ เติ่มโกรธที่แต้กลับมาล้อชื่อแม่ของเขาเราทั้ง 3 จึงทะเลาะกัน คุณครูต๋มเข้ามาเห็นจึงห้ามปรามและสอบถามความเป็นมาของเรื่องราวที่เกิดขึ้น คุณครูต๋มถามแต้ว่า ถ้าใครมาล้อเลียนชื่อพ่อแม่ของแต้ แต้จะรู้สึกอย่างไร แต้บอกว่าคงโกรธ คุณครูต๋มสอนไม่ให้แต้พูดจาล้อเลียนชื่อแม่ของใครอีก และยังให้แต้ขอโทษฉัน รวมทั้งสัญญาว่าจะไม่พูดจาล้อเลียนชื่อพ่อแม่อีก

บทบาทของแต้

สมมติฉันชื่อแต้ เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในชั่วโมงเรียนภาษาอังกฤษ คุณครูต๋มสอนเรื่อง การแนะนำตนเอง My name is แล้วให้ใส่ชื่อตนเอง โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3 คน ฉันอยู่กลุ่มเดียวกับต่ายและเติ่ม

เมื่อต่ายกล่าวคำแนะนำตัวเสร็จ ฉันนึกสนุกจึงล้อชื่อพ่อของต่ายโดยพูดว่า “Hello my name is แต้ม I am a student too.” ต่ายโกรธมากที่ฉันล้อชื่อพ่อจึงต่อว่าฉัน เราทั้งสองจึงทะเลาะกัน เติ่มเข้าห้ามปราม และบอกให้ฉันขอโทษ แต่ฉันกลับบอกว่าถ้าเปลี่ยนให้พูดใหม่ ก็ได้ งั้นเปลี่ยนเป็น “My name is ตาล “ เติ่มโกรธที่ฉันกลับมาล้อชื่อแม่ของเขาเราทั้ง 3 จึงทะเลาะกัน คุณครูต๋มเข้ามาเห็นจึงห้ามปรามและสอบถามความเป็นมาของเรื่องราวที่เกิดขึ้น คุณครูต๋มถามฉันว่า ถ้าใครมาล้อเลียนชื่อพ่อแม่ของฉัน ฉันจะรู้สึกอย่างไร ฉันบอกว่าคงโกรธ คุณครูต๋มสอนไม่ให้ฉันพูดจาล้อเลียนชื่อพ่อแม่ของใครอีก และให้ฉันขอโทษต่ายและเติ่มด้วย รวมทั้งสัญญาว่าจะไม่พูดจาล้อเลียนชื่อพ่อแม่ของเพื่อนอีก

บทบาทของเดิม

สมมติฉันชื่อเดิม เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในชั่วโมงเรียนภาษาอังกฤษ คุณครู
 ตุ่มสอนเรื่อง การแนะนำตนเอง My name is แล้วให้ใส่ชื่อตนเอง โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3 คน
 ฉันอยู่กลุ่มเดียวกับกับแดงและต่าย เมื่อต่ายกล่าวคำแนะนำตัวเสร็จ แดงก็สนุกสนานจึงล้อชื่อพ่อของต่ายโดยพูด
 ว่า "Hello my name is แด้ม I am a student too." ต่ายโกรธมากที่แดงล้อชื่อพ่อจึงต่อว่าแดง แดงกับต่าย
 จึงทะเลาะกัน ฉันเข้าห้ามปราม และบอกให้แดงขอโทษต่าย แต่แดงกลับมาล้อชื่อแม่ของฉันแทนเราทั้ง 3 จึง
 ทะเลาะกัน คุณครูตุ่มเข้ามาเห็นจึงห้ามปรามและสอบถามความเป็นมาของเรื่องราวที่เกิดขึ้น คุณครูตุ่มถาม
 ฉันว่า ถ้าใครมาล้อเลียนชื่อพ่อแม่ของแดง แดงจะรู้สึกอย่างไร แดงบอกว่าคงโกรธ คุณครูตุ่มสอนไม่ให้แดง
 พุดจาล้อเลียนชื่อพ่อแม่ของใครอีก และยังให้ขอโทษต่ายและฉันด้วย รวมทั้งสัญญาว่าจะไม่พุดจาล้อเลียนชื่อ
 พ่อแม่ของเพื่อนอีก

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ครั้งที่ 10

หัวข้อ	การชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดี และแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม
ชื่อกิจกรรม	รางวัลของเพลง
เวลา	50 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมการสื่อสาร ด้วยการชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดี และแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม
อุปกรณ์ที่ใช้	1.เอกสารเรื่องสั้น การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง รางวัลของเพลง 2.วัสดุที่ใช้แสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้
วิธีดำเนินการ	1.ขั้นนำ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์ แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบถึง
จุดมุ่งหมาย	2.ขั้นแสดง 2.1ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ฟัง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องพฤติกรรมการสื่อสาร 2.2 ทหาอาสาสมัครเพื่อเตรียมตัวแสดง 2.3 แจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงอ่านและให้นักเรียนจดจำ เพื่อให้การแสดงบทบาทสมมติใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง 2.4ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง 2.5ก่อนเริ่มแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่างๆ เพื่อช่วยขจัดความตื่นเต้น วิตกกังวล 2.6ผู้วิจัยให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับ
กั่วงวล	3.ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง เมื่อผู้แสดง แสดงจบแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับบทบาทการแสดงของผู้แสดงในหัวข้อต่อไปนี้ 3.1 ถ้านักเรียนเป็นเพื่อนของเพลงนักเรียนจะรู้สึกอย่างไรต่อคำพูดของเพลงที่พูดกับนักเรียน 3.2ถ้านักเรียนเป็นเพลง นักเรียนจะปฏิบัติตัวเหมือนกับที่เพลงปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด 3.3 นักเรียนคิดว่าผ่นเป็นคนอย่างไร 3.4 นักเรียนอยากเป็นใครมากที่สุด เพราะเหตุใด
	4.ขั้นแสดงเพิ่มเติม ผู้วิจัยอาจให้นักเรียนแสดงเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม
	5.ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป 5.1ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของหัวเรื่อง

5.2ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดง บทบาทสมมติและผู้
วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง

การประเมินผล

- 1.การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่นักเรียนมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดง
ของเพื่อน
- 2.สังเกตจากการตอบคำถาม การอภิปราย ตลอดจนการสรุปของนักเรียน

บทบาทสมมติเรื่อง รางวัลของเพลง

เพลงเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ครอบครัวเพลงมีฐานะยากจน พ่อแม่มีอาชีพค้าขายผลไม้ เมื่อได้เงินมาก็เก็บหอมรอมริบ เพื่อส่งให้เพลงได้เรียนหนังสือ ในตอนเย็นเพลงต้องไปช่วยพ่อแม่ขายของทุกวัน แต่เพลงก็มีความขยันหมั่นเพียร เพื่อนส่วนใหญ่ชอบเพลงเพราะเพลงตั้งใจเรียน เรียนเก่ง พุดจาสุภาพ และมีน้ำใจ อีกทั้งเพลงยังมีความจริงใจต่อเพื่อน ถ้าวันไหนเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อย เพลงก็จะกล่าวชื่นชมด้วยความจริงใจ ถ้อยคำที่พูดและสีหน้าที่เพลงแสดงออก มักจะทำให้เพื่อนรู้สึกปลาบปลื้มใจ เพลงไม่เคยใช้คำพูดเสียดสีหรือกระทบกระทั่งกับเพื่อนคนใดเลย

ต่างกับฝนซึ่งเรียนอยู่ห้องเดียวกัน ครอบครัวของฝนร่ำรวย พ่อแม่มีอาชีพรับราชการตำแหน่งใหญ่โตมีคนนับหน้าถือตา อีกทั้งฝนยังเป็นลูกสาวคนเดียวของพ่อแม่ จึงมีแต่คนที่คอยเอาอกเอาใจ ฝนจึงเอาแต่ใจตนเอง ฝนชอบทำตัวเด่น ชอบเลี้ยงขนมเพื่อน บางทีก็แจกเงินเพื่อน ฝนคิดว่าการกระทำของฝนจะทำให้ฝนเป็นที่ชื่นชอบของเพื่อน ๆ นอกจากนั้นฝนยังชอบอวดตัวร่ำรวย และชอบพูดจาเสียดสี กระทบคนอื่น โดยเฉพาะเพลง เช่นเมื่อเพลงทำคะแนนสอบได้ดี ก็ว่าเพลงคงอยากประจบครู เมื่อเพลงเอาผลไม้มาแบ่งให้เพื่อนรับประทานก็ว่าเพลงเอาของที่เหลือ ขาไม่หมดมาให้เพื่อนรับประทาน

ก่อนสอบกลางภาค อาจารย์ใหญ่ประกาศว่า โรงเรียนจะมอบรางวัลให้แก่นักเรียนที่มีมารยาทในการพูดดี ประพฤติเป็นระดับชั้น ชั้นละ 1 คน โดยให้เพื่อนและครูเป็นผู้ให้คะแนนและจะใช้เวลา 1 เดือน ในการรวบรวมคะแนน ฝนอยากได้รางวัลในการประกวดในครั้งนี้ จึงพยายามพูดจาไพเราะกับเพื่อน พยายามช่วยเหลือ รวมทั้งซื้อขนมแจกเพื่อน แต่เพลงทำตามตามปกติเช่นที่เคยทำ จนกระทั่งวันประกาศผล ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็นผู้มีมารยาทในการพูดดีคือ เพลง ฝนเสียใจมาก ต่อว่าเพื่อน ๆ ที่ไม่เลือกตน และบอกกับเพื่อนว่าเพลงไม่เหมาะสมกับรางวัลนี้ เพื่อน ๆ รวมทั้ง ฟุ้งซึ่งเป็นหัวหน้าห้องช่วยกันอธิบายให้ฝนฟังว่าทำไมเพลงถึงได้รับรางวัล ทำไมฝนถึงไม่ได้รับรางวัล ฝนเริ่มรู้สึกตัว และยอมรับว่าตนไม่สมควรที่จะได้รับรางวัลจริง ๆ และคนที่เหมาะสมที่สุดคือเพลง ฝนจึงไปแสดงความยินดีและกล่าวชมเชยเพลงอย่างจริงใจ เพลงดีใจที่เห็นฝนเปลี่ยนไปเช่นนี้

บทบาทของเพลง

สมมติฉันชื่อเพลง ฉันเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ครอบครัวของฉันยากจน ฉันต้องช่วยพ่อแม่ขายของ ตอนเย็น แต่ ฉันพยายามตั้งใจเรียน เพื่อที่จะเรียนให้ได้ดี ฉันมีความจริงใจกับเพื่อน ไม่แสร้ง เมื่อใครทำดีก็มักจะชมเชยเขา ฉันไม่เคยพูดให้เพื่อนคนใดเสียใจ ก่อนสอบกลางภาค อาจารย์ใหญ่ประกาศว่า โรงเรียนจะมอบรางวัลให้แก่นักเรียนที่มีมารยาทการพูดดี โดยให้เพื่อนและครูเป็นผู้ให้คะแนนและเมื่อวันประกาศผล ผลปรากฏว่าฉันได้รับคัดเลือก เพื่อนทุกคนมาแสดงความยินดีกับฉัน รวมทั้ง ฝนฉันแปลกใจมาก เพราะปกติฝนไม่ค่อยชอบฉัน

บทบาทของฝน

สมมติฉันชื่อฝน ฉันเรียนห้องเดียวกันกับเพลง ครอบครัวของฉันมีฐานะร่ำรวย พ่อแม่มีคนนับหน้าถือตา ทุกคนเอาอกเอาใจฉัน ฉันชอบทำตัวเด่น ซื้อขนมเลี้ยงเพื่อน ฉันไม่ชอบให้ใครเก่งเกินหน้าโดยเฉพาเพลง ก่อนสอบกลางภาคเรียนอาจารย์ใหญ่ประกาศให้รางวัลแก่นักเรียนที่มีมารยาทการพูดดี ฉันอยากได้รางวัลมาก และหวังว่าเพื่อนคงจะเลือกฉัน แต่เมื่อถึงวันประกาศผล ปรากฏว่าเพลงได้ ฉันเสียใจต่อว่า

เพื่อนๆ ฟุ้งเพื่อนที่เป็นหัวหน้าห้องรวมทั้งเพื่อน ๆ กลับอธิบายสาเหตุที่ทำให้เพลงได้รับรางวัล และสาเหตุที่ฉันไม่ได้รับรางวัลว่าเป็นเพราะเหตุใด ฉันจึงเริ่มเข้าใจและยอมรับ ฉันจึงไปแสดงความยินดีกับเพลงด้วยความจริงใจ

บทบาทของฟุ้ง

สมมติว่าฉันชื่อฟุ้ง เป็นหัวหน้าห้อง ฉันเรียนหนังสือห้องเดียวกับเพลงและฝน ฉันชอบเพลงเพราะเพลงพูดจาสุภาพ ไม่เคยพูดกระทบกระเทียบ หรือเสียดสีเยาะเย้ย ฉันเลย แต่ฉันไม่ชอบฝน เพราะฝนชอบพูดจากระทบกระเทียบ ต่อมาโรงเรียนจะให้รางวัลแก่ผู้ที่มีมารยาทในการพูดดี ฉันเลือกเพลง ฝนมาต่อว่าฉันและเพื่อนๆ ฉันจึงอธิบายให้เข้าใจว่าที่ฉันเลือกเพลงเพราะเหตุใด และฉันไม่เลือกฝนเพราะเหตุใด

บทบาทของอาจารย์ใหญ่

ฉันเป็นอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนแห่งหนึ่ง ที่โรงเรียนของฉันจะมอบรางวัลให้แก่นักเรียนผู้ที่มีมารยาทในการพูดดี ฉันจึงประกาศให้ทุกคนทราบ ปรากฏว่าผู้ที่ได้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คือ เพลงฉันจึงมอบประกาศนียบัตรและรางวัลให้แก่เพลง

โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ ครั้งที่ 11

หัวข้อ	การชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดี และแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม
ชื่อกิจกรรม	เพียงแค่อำลึงใจ
เวลา	50 นาที
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมการสื่อสาร ด้วยการชมเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำความดี และแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม
อุปกรณ์ที่ใช้	1.เอกสารเรื่องสั้น การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง เพียงแค่อำลึงใจ 2.วัสดุที่ใช้แสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้
วิธีดำเนินการ	1.ขั้นนำ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและสถานการณ์ แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบถึง
จุดมุ่งหมาย	2.ขั้นแสดง 2.1ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามและให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ให้ฟัง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องพฤติกรรมการสื่อสาร 2.2 หาอาสาสมัครเพื่อเตรียมตัวแสดง 2.3 แจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงอ่านและให้นักเรียนจัดฉาก เพื่อให้การแสดงบทบาทสมมติใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง 2.4ผู้วิจัยให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์การแสดง 2.5ก่อนเริ่มแสดงผู้วิจัยให้นักเรียนลองแสดงบทบาทต่าง ๆ เพื่อช่วยจัดความตื่นเต้น
วัดกักังวล	2.6ผู้วิจัยให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับ 3.ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง เมื่อผู้แสดง แสดงจบแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์อภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับบทบาทการแสดงของผู้แสดงในหัวข้อต่อไปนี้ 3.1 ถ้านักเรียนเป็นไม้นักเรียนจะรู้สึกอย่างไรต่อคำพูดของป้อมที่พูดกับนักเรียน 3.2ถ้านักเรียนเป็นไม้นักเรียนจะปฏิบัติตัวเหมือนกับที่ไม่ปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด 3.3 นักเรียนคิดว่าเอ็มเป็นคนอย่างไร 3.4 นักเรียนคิดว่าป้อมเป็นคนอย่างไร 3.5 นักเรียนอยากเป็นใครที่สุด เพราะเหตุใด 4.ขั้นแสดงเพิ่มเติม ผู้วิจัยอาจให้นักเรียนแสดงเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม 5.ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป 5.1ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของหัวเรื่อง

5.2ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดง บทบาทสมมติ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง

การประเมินผล

- 1.การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่นักเรียนมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดง
ของเพื่อน
- 2.สังเกตจากการตอบคำถาม การอภิปราย ตลอดจนการสรุปของนักเรียน

เอกสารบทบาทสมมติเรื่อง เพียงแค่กำลังใจ

ไม่ใช่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไม่เป็นคนเรียนไม่ค่อยเก่ง แต่มีความขยัน และตั้งใจเรียน และมักจะใช้เวลาว่างในการทบทวนบทเรียนอยู่เสมอ เพราะรู้ว่าเรียนไม่ค่อยเก่ง ป้อมเรียนห้องเดียวกับกับไม้ แต่ป้อมเป็นคนที่ชอบพูดแหย่หรือแซวเพื่อนแรงๆ เอ็มซึ่งเป็นหัวหน้าห้องต้องคอยเตือนไม่ให้ป้อมพูดแหย่หรือแซวเพื่อนแรงๆ เพราะเพื่อนจะเกิดความน้อยใจ ป้อมไม่เคยสนใจที่จะฟัง วันหนึ่งในตอนพักกลางวัน ป้อมเห็นไม้กำลังนั่งอ่านหนังสือ ป้อมก็พูดแหย่ไม้ว่า “อ่านไปก็เท่านั้น ยังไงก็ได้ที่โหลเหมือนเดิม” คำพูดของป้อมทำให้ไม้ไม่สบายใจ เริ่มปลีกตัวห่างจากเพื่อน ไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อเอ็มหัวหน้าห้องสังเกตว่าไม้เปลี่ยนไปเพราะคำพูดของป้อม ก็พยายามหาโอกาสที่จะพูดกับป้อม ในเรื่องนี้ ในวันแข่งกีฬาสิ ป้อมลงแข่งบาสเก็ตบอล ป้อมเห็นไม้กำลังนั่งอ่านหนังสือ จึงพูดแซวว่า “อ่านหรือไม้อ่านก็เหมือนเดิม” ไม้เสียใจในคำพูดของป้อม เอ็มเห็นไม้หน้าเศร้าจึงพูดให้กำลังใจว่า “ไม่ต้องใจอ่านหนังสือนั่นดีแล้ว และเอ็มเชื่อว่าการสอบครั้งหน้านี้คะแนนสอบของไม้ต้องดีอย่างแน่นอน” และบอกป้อมว่า ป้อมควรพูดให้กำลังใจเพื่อนไม่ใช่ซ้ำเติมจนเพื่อนเสียกำลังใจ ถ้าป้อมลงเล่นบาสเก็ตบอลแล้วไม่มีเพื่อนไปเชียร์คอยให้กำลังใจป้อมจะรู้สึกอย่างไร ป้อมเห็นไม้ยิ้มจึงรู้สึกตัวว่าตนผิด จึงขอโทษไม้ และยังคงบอกกับไม้ว่าความขยันของไม้ ต้องทำให้คะแนนสอบออกมาดีแน่นอน

เมื่อการสอบผ่านพ้นไป ผลปรากฏว่าคะแนนสอบของไม้ดีขึ้นจนคุณครูแปลกใจและกล่าวชื่นชมไม้กับเพื่อน ๆ ไม้ดีใจมาก ป้อมและเอ็มก็ดีใจที่ไม้ทำสำเร็จสมดังความตั้งใจ

บทบาทของไม้

สมมติฉันชื่อไม้ ฉันเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ฉันเป็นคนที่ย่านหนังสือไม่ค่อยเก่ง ซึ่งป้อมเพื่อนในห้องของฉันมักจะพูดแซวฉันเสมอ ว่าถึงอ่านหนังสือไปก็เท่านั้น ฉันกังวลใจมาก ฉันเริ่มปลีกตัวออกจากเพื่อน ๆ ไม่เข้าร่วมกิจกรรม ในวันแข่งกีฬาสิ ป้อมก็พูดแซวฉันอีก เอ็มซึ่งเป็นหัวหน้าห้องได้ยินก็พูดให้กำลังใจ ว่าฉันอ่านหนังสือนั่นดีแล้ว เชื่อแน่ว่าคะแนนสอบคราวนี้ ฉันต้องทำได้ดีแน่นอน และหันไปบอกกับป้อมว่าป้อมควรพูดให้กำลังใจเพื่อน ถ้าป้อมลงแข่งกีฬาแล้วไม่มีใครเชียร์คอยให้กำลังใจป้อมจะรู้สึกอย่างไร ป้อมจึงยอมรับและขอโทษ ทั้งยังพูดให้กำลังใจฉัน ผลการสอบออกมา ปรากฏว่าคะแนนสอบของฉันดีขึ้น คุณครูและเพื่อนต่างก็ชมเชยในความตั้งใจจริง ของฉัน ฉันดีใจมากที่ทำสำเร็จ

บทบาทของป้อม

สมมติฉันชื่อป้อม ฉันเรียนชั้นเดียวกับไม้และเอ็ม ฉันมีนิสัยชอบพูดแหย่เพื่อนแรงๆ โดยไม่สนใจว่าเพื่อนจะคิดหรือรู้สึกอย่างไร ไม้เพื่อนในห้องเป็นคนที่เรียนไม่เก่ง ฉันมักแซวไม้เสมอเมื่อเห็นไม้อ่านหนังสือ ฉันรู้สึกว่าไม้เสียใจ เอ็มเพื่อนซึ่งเป็นหัวหน้าห้องได้ยินฉันแซวไม้มักหันไปพูดให้กำลังใจไม้ที่ตั้งใจอ่านหนังสือและยังบอกว่าฉันควรให้กำลังใจเพื่อนเมื่อเห็นเพื่อนทำสิ่งที่ดี ฉันรู้สึกผิดจึงขอโทษและพูดให้กำลังใจไม้ ที่ไม่ขยันอ่านหนังสือ เมื่อผลสอบออกมาปรากฏว่าไม้ทำคะแนนได้ดีจนคุณครูชมเชย ฉันกล่าวคำชื่นชมความตั้งใจจริงของไม้ อย่างจริงใจ

บทบรรทัดของเอ็ม

ฉันชื่อเอ็มเรียนอยู่ชั้นเดียวกันกับป้อมและไม้มักถูกป้อมพูดแซวในเรื่องที่ไม้มเรียนไม่เก่งเสมอ ฉันพยายามที่จะคุยเรื่องนี้กับป้อม ในวันแข่งกีฬาสิ ป้อมเห็นไม้อ่านหนังสือก็พูดแซวไม้อีก ฉันสงสารจึง

พูดให้กำลังใจ และบอกป้อมว่าควรพูดให้กำลังใจเพื่อนที่ทำความดีมากกว่า ป้อมยอมรับว่าตนผิด จึงขอโทษไม้ม ผลการสอบออกมาปรากฏว่าคะแนนของไม้มดีมากฉันและเพื่อนๆ รวมทั้งคุณครูชมเชยไม้มด้วยความจริงใจ

บทบรรทัดของครู

ฉันเป็นครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไม้มซึ่งเป็นนักเรียนในห้อง เรียนหนังสือไม่ค่อยเก่ง แต่เมื่อคะแนนสอบออกมาไม่ทำให้ฉันแปลกใจ และชื่นชมในความตั้งใจจริงของไม้มเมื่อรู้ความจริง

**โปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ
ครั้งที่ 12**

หัวข้อ	ปัจจัยนิเทศ
ชื่อกิจกรรม	-
เวลา	50 นาที
วัตถุประสงค์ สมมติ	เพื่อให้นักเรียนพูดคุย อภิปราย และสรุปเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ได้จากการใช้บทบาทสมมติ
อุปกรณ์ที่ใช้	-
วิธีดำเนินการ	1.ผู้วิจัย และนักเรียนนั่งเป็นวงกลม หันหน้าเข้าหากัน 2.ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันอภิปราย และสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากโปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ
สมมติ	3.ผู้วิจัยกล่าวสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมโปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ 4.ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม และแสดงความคิดเห็น 5.ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณนักเรียน และกล่าวปิดโปรแกรมการใช้บทบาทสมมติ
การประเมินผล	สังเกตจากการอภิปรายและการสรุปของนักเรียน

ภาคผนวก ข

1. ตารางการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ภาพประกอบการแสดงพฤติกรรมสื่อสารของ
นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเป็นราย
บุคคล

ตาราง 4 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนเป็นรายบุคคลในกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้สัญญาณ
เงื่อนไข ตลอด 3 ระยะ

ระยะ ที่	สัปดาห์ที่	ครั้งที่	นักเรียนคนที่								มัธยฐาน
			1	2	3	4	5	6	7	8	
A1	1	1	60	62	63	64	62	65	60	61	62
		2	64	66	62	63	65	64	63	67	64
	2	1	64	63	62	61	64	65	66	67	64
		2	68	67	65	64	62	65	66	63	65
	มัธยฐาน		64	64.5	62.5	63.5	63	65	64.5	65.	64
B	3	1	160	160	161	162	170	168	166	167	164
		2	163	167	161	165	166	163	167	165	165
	4	1	164	163	162	160	160	159	158	159	160
		2	180	170	176	172	178	179	174	173	176
	5	1	180	178	178	173	176	170	174	179	170
		2	179	180	178	177	171	175	172	177	177
	6	1	169	162	170	163	168	160	161	163	163
		2	179	178	177	174	170	169	174	165	174
	7	1	173	169	172	163	164	171	165	174	170
		2	175	172	170	171	170	170	174	172	173
	8	1	171	170	169	165	166	164	167	169	168
		2	174	173	169	168	169	170	171	172	171
	มัธยฐาน		173.5	170	170.5	166.5	169.5	169.5	169.5	169	170.5
A2	9	1	168	158	159	160	165	164	159	166	162
		2	165	166	164	163	161	163	162	160	163
	10	1	165	162	160	162	163	161	161	164	162
		2	164	167	160	162	163	164	165	166	164
	มัธยฐาน		165	164	160	162	163	163.5	161.5	165	162

ตาราง 5 แสดงความถี่ของพฤติกรรมสื่อสารของนักเรียนเป็นรายบุคคลในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการใช้บทบาท
สมมติ ตลอด 3 ระยะ

ระยะ ที่	สัปดาห์ที่	ครั้งที่	นักเรียนคนที่								มัธยฐาน
			1	2	3	4	5	6	7	8	
A1	1	1	69	67	61	66	60	61	62	62	62
		2	69	66	63	64	62	60	64	65	64
	2	1	69	67	65	63	62	65	62	66	65
		2	67	66	65	64	62	64	62	61	64
	มัธยฐาน		69	66.5	64	64	62	62.5	62	63.5	64
B	3	1	122	121	130	128	123	126	127	126	126
		2	158	157	156	154	153	154	150	152	154
	4	1	130	136	134	127	132	129	128	130	130
		2	158	151	156	153	155	150	153	152	153
	5	1	138	135	134	129	128	132	130	132	132
		2	166	164	160	159	160	162	157	154	160
	6	1	136	135	130	129	127	124	129	123	129
		2	155	152	148	150	143	148	144	147	148
	7	1	144	152	145	151	149	150	147	149	149
		2	156	155	152	153	148	152	150	149	152
	8	1	130	122	129	128	127	13	124	127	127
		2	138	131	130	124	128	123	126	128	128
	มัธยฐาน		141	143.5	139.5	139.5	137.5	140	137	139.5	140
A2	9	1	148	149	147	143	146	144	146	145	146
		2	153	152	150	149	147	145	149	143	149
	10	1	155	142	150	148	149	146	143	148	148
		2	152	145	143	149	146	151	149	150	149
	มัธยฐาน		152.5	147	148.5	148.5	146.5	145.5	147.5	146.5	149

ตาราง 6 แสดงคะแนนพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ

นักเรียน คนที่	พฤติกรรมการสื่อสาร		ผลต่างของพฤติกรรม การสื่อสารของนักเรียน	อันดับ	R ⁻	R ⁺
	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง				
1	144	60	84	3.5	0	+ 3.5
2	155	61	94	12	0	+ 12
3	174	61	113	16	0	+ 16
4	159	62	97	13	0	+ 13
5	165	66	99	14	0	+ 14
6	157	67	90	9	0	+ 9
7	171	69	102	15	0	+ 15
8	161	74	87	6	0	+ 6
					$\sum R^- = 0$	$\sum R^+ = 88.5$

$$T = 0^{**}$$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 7 แสดงคะแนนพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการใช้บาทสมมติ

นักเรียน คนที่	พฤติกรรมการสื่อสาร		ผลต่างของพฤติกรรม การสื่อสารของนักเรียน	อันดับ	R -	R +
	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง				
1	147	57	90	9	0	+ 9
2	150	60	90	9	0	+ 9
3	149	61	88	7	0	+ 7
4	148	62	86	5	0	+ 5
5	150	66	84	3.5	0	+ 3.5
6	161	69	92	11	0	+11
7	151	71	80	1	0	+1
8	162	80	82	2	0	+2
					$\sum R^- = 0$	$\sum R^+ = 47.5$

$T = 0^{**}$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 8 แสดงผลต่างของคะแนนพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติและกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ

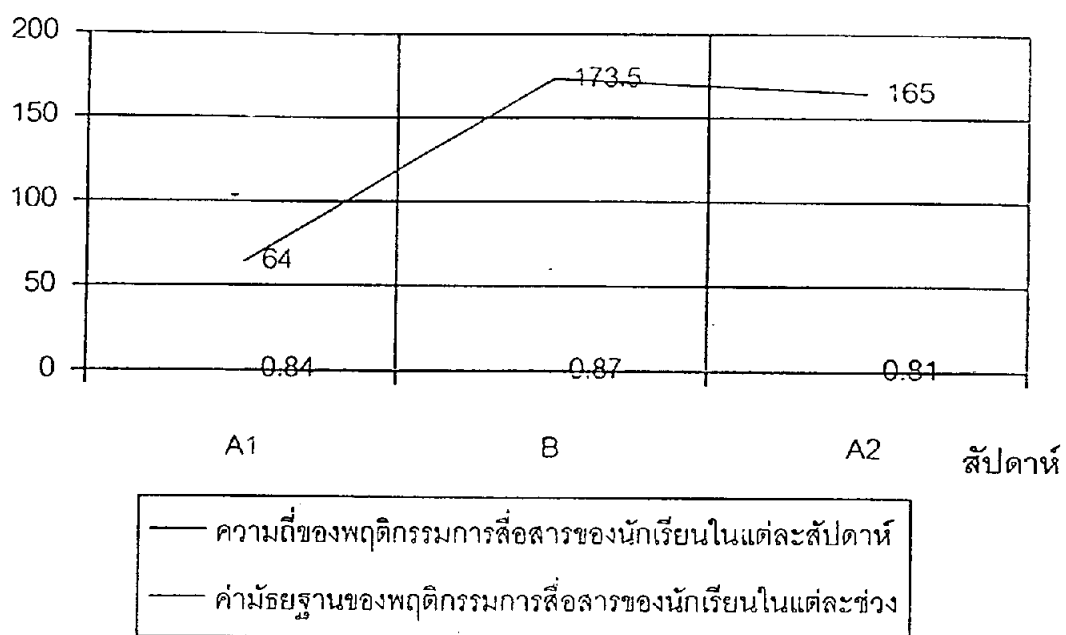
นักเรียนคนที่	กลุ่มทดลอง	อันดับที่	กลุ่มควบคุม	อันดับที่
1	84	3.5	90	9
2	94	12	90	9
3	113	16	88	7
4	97	13	86	5
5	99	14	84	3.5
6	90	9	92	11
7	102	15	80	1
8	87	6	82	2
		$\sum R_1 = 88.5$		$\sum R_2 = 47.5$

$$U_1 = 11.5 \quad , \quad U_2 = 52.5$$

$$. . . U = 11.5$$

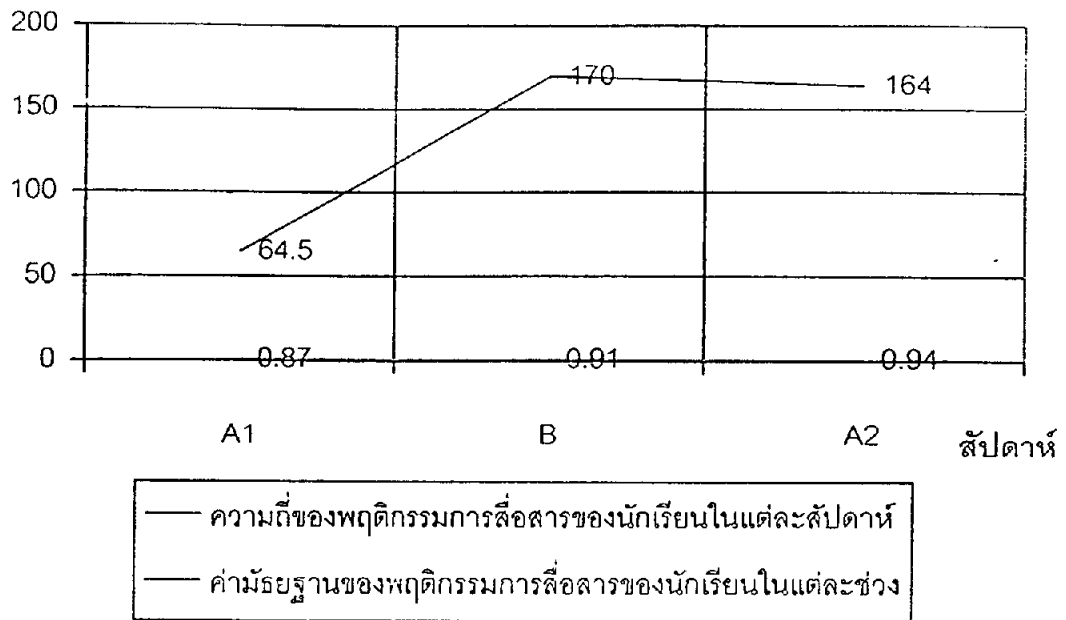
*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มทดลอง

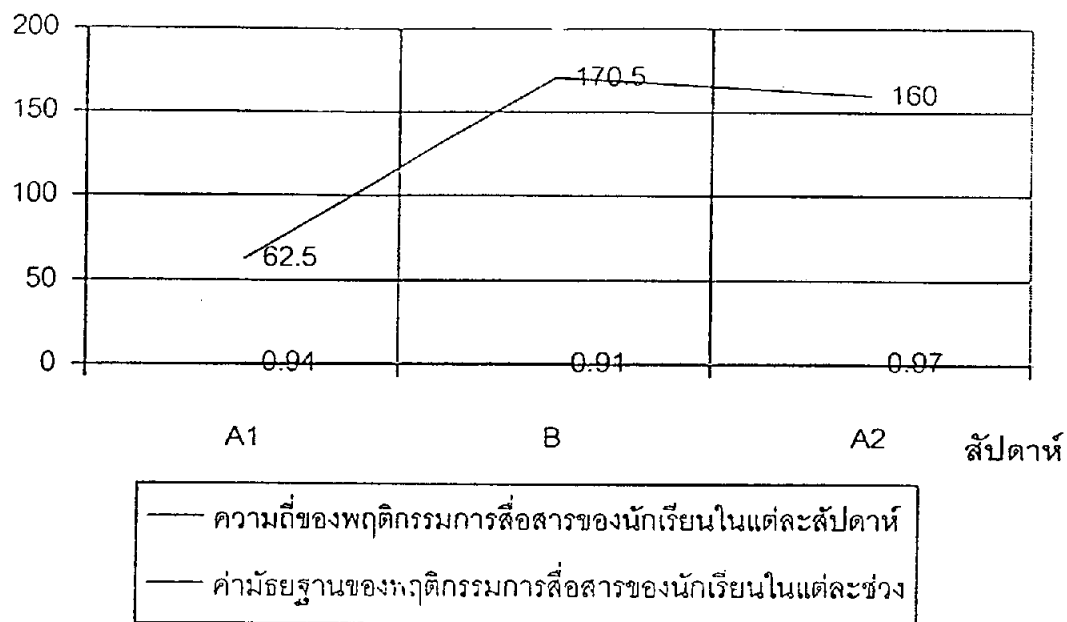
ภาพประกอบ 4 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 1 ในกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มทดลอง

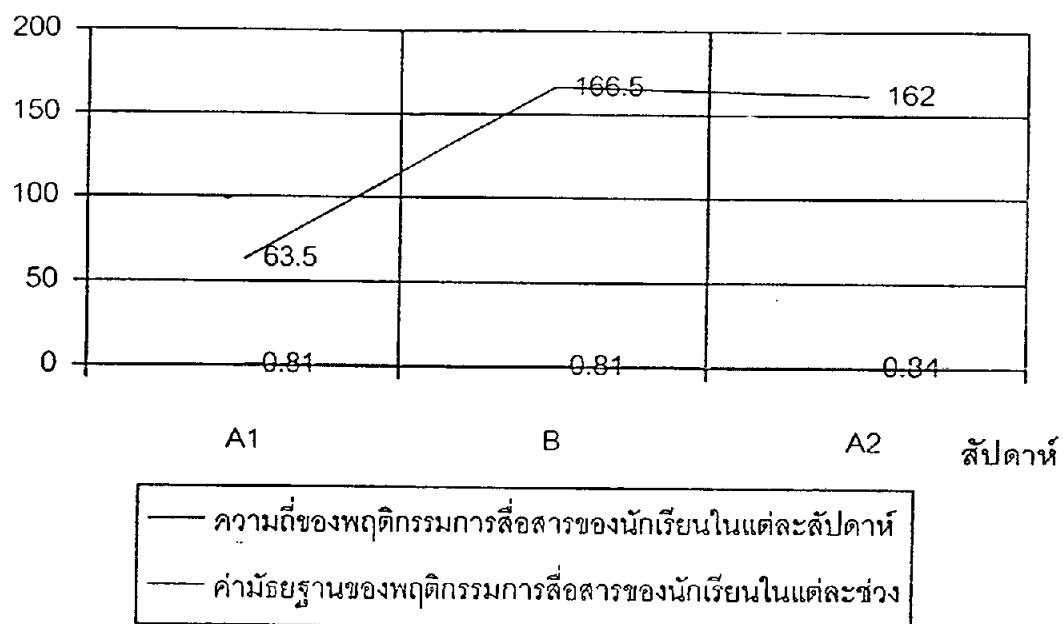
ภาพประกอบ 5 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 2 ในกลุ่มทดลองที่ได้รับ
การใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มทดลอง

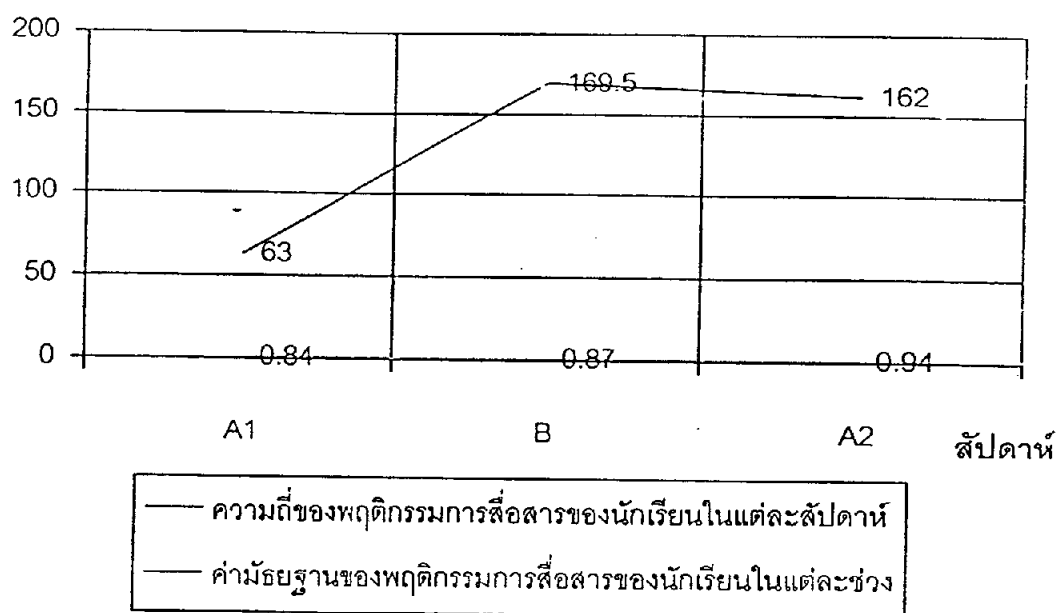
ภาพประกอบ 6 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 3 ในกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มทดลอง

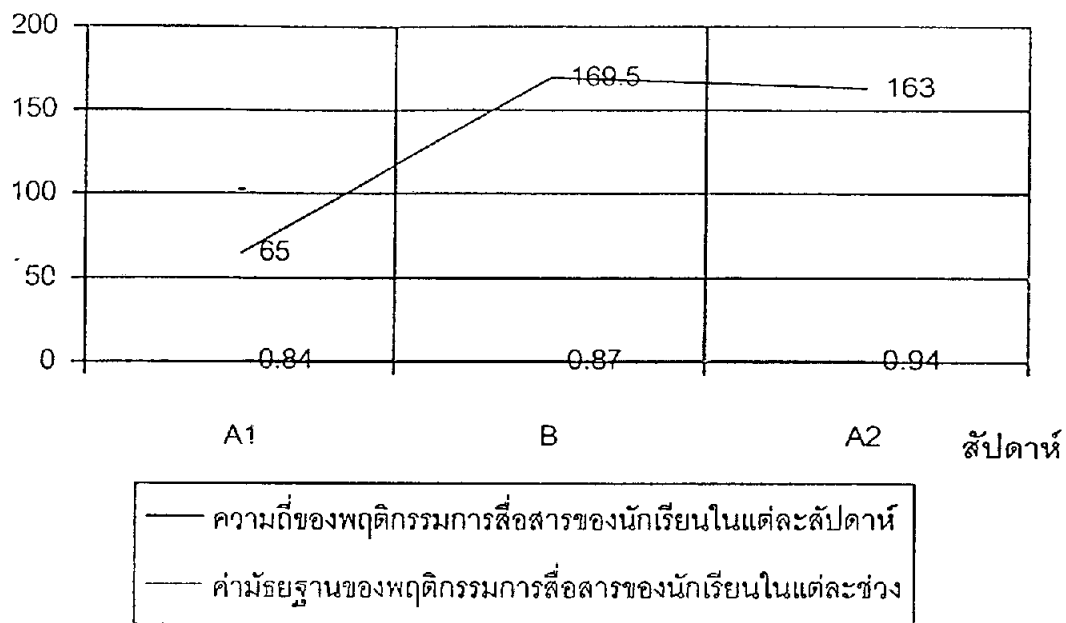
ภาพประกอบ 7 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 4 ในกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มทดลอง

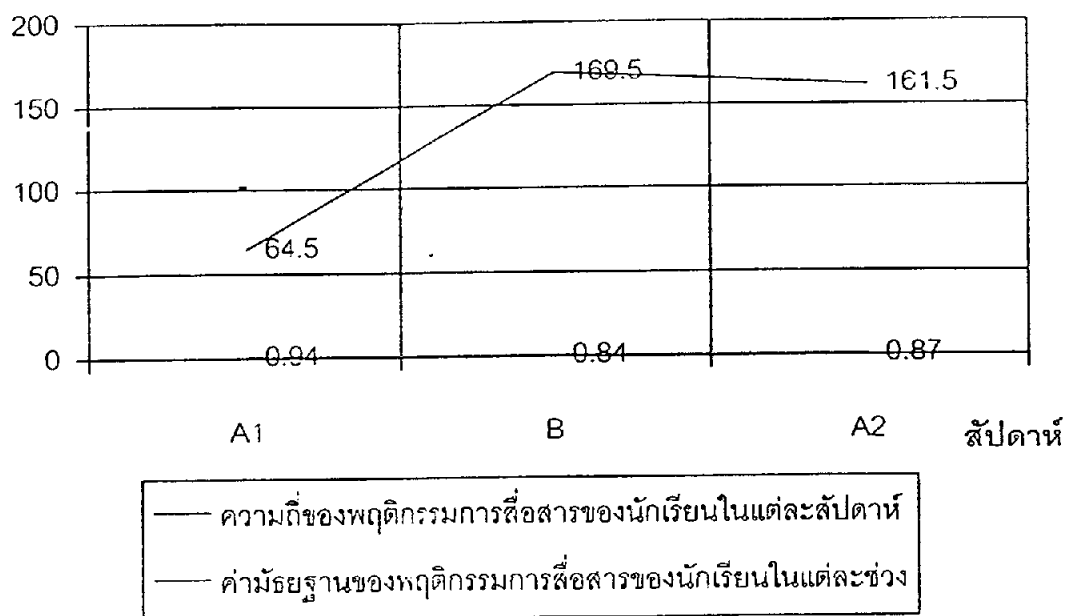
ภาพประกอบ 8 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 5 ในกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 5 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มทดลอง

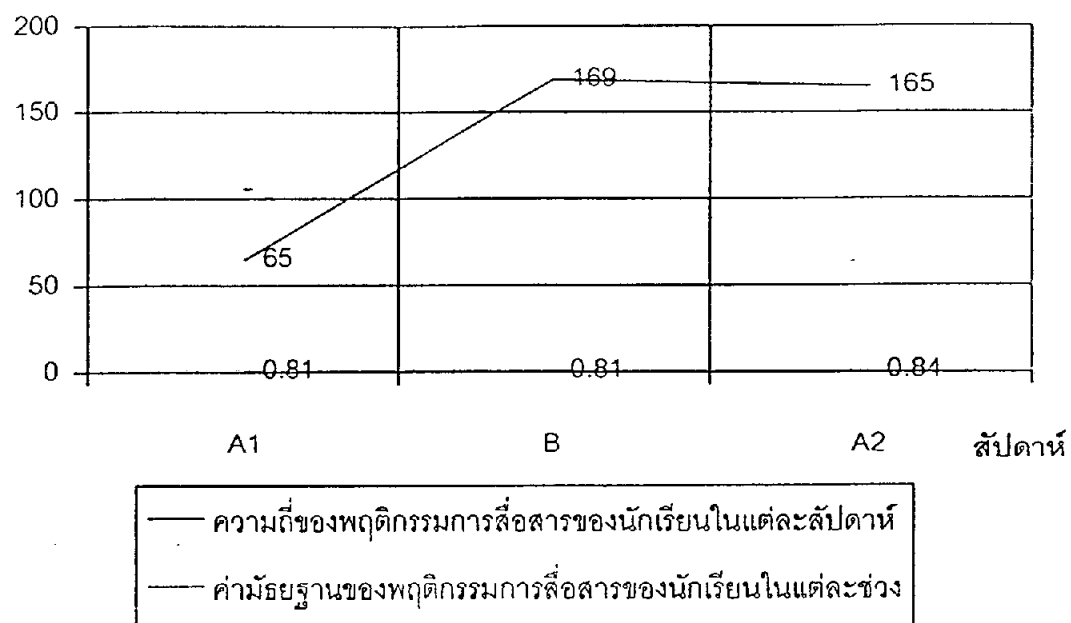
ภาพประกอบ 9 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 6 ในกลุ่มทดลองที่ได้รับ
 การใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มทดลอง

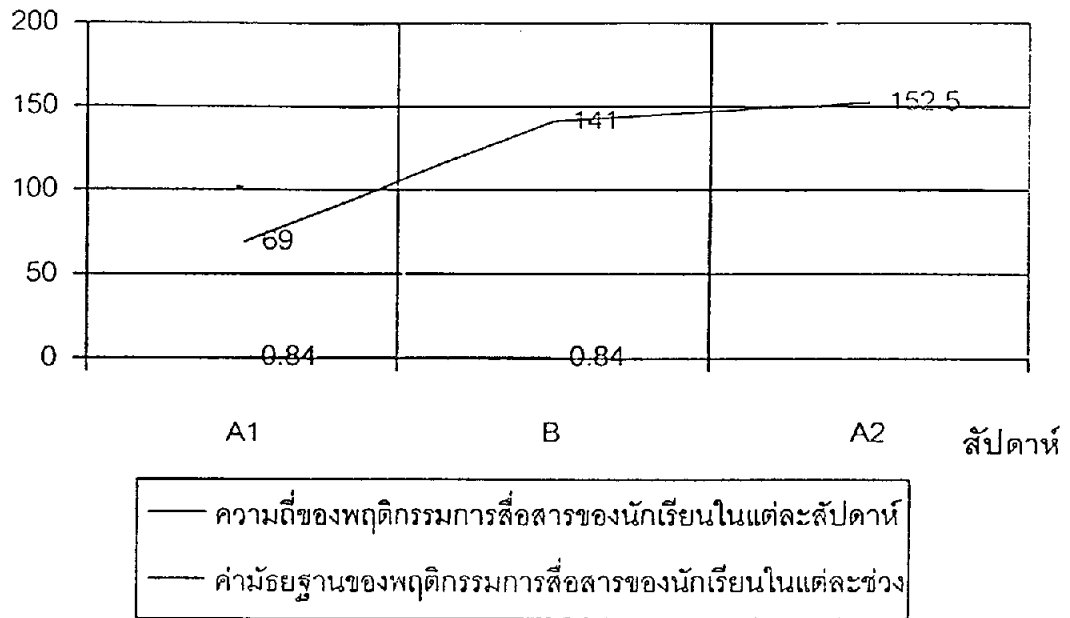
ภาพประกอบ 10 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 7 ในกลุ่มทดลองที่ได้รับ
การใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มทดลอง

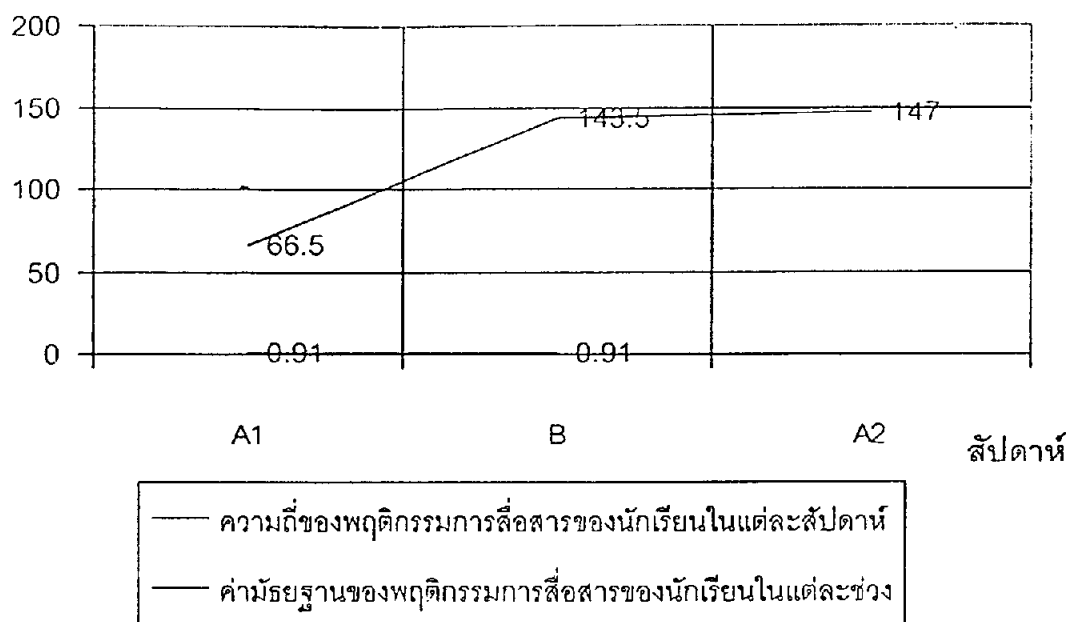
ภาพประกอบ 11 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 8 ในกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มควบคุม

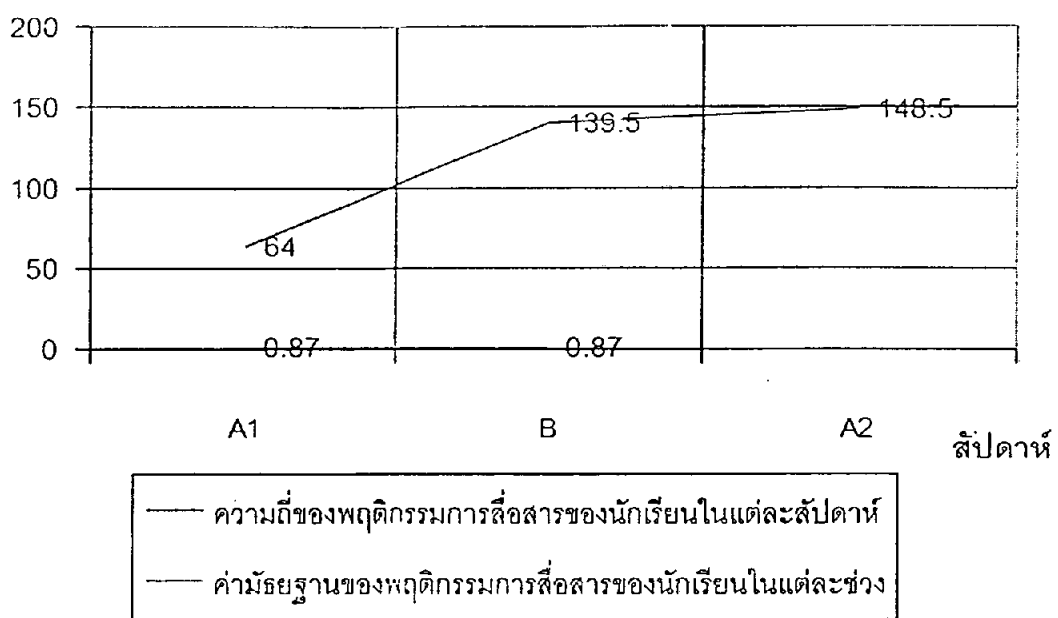
ภาพประกอบ 12 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 1 ในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มควบคุม

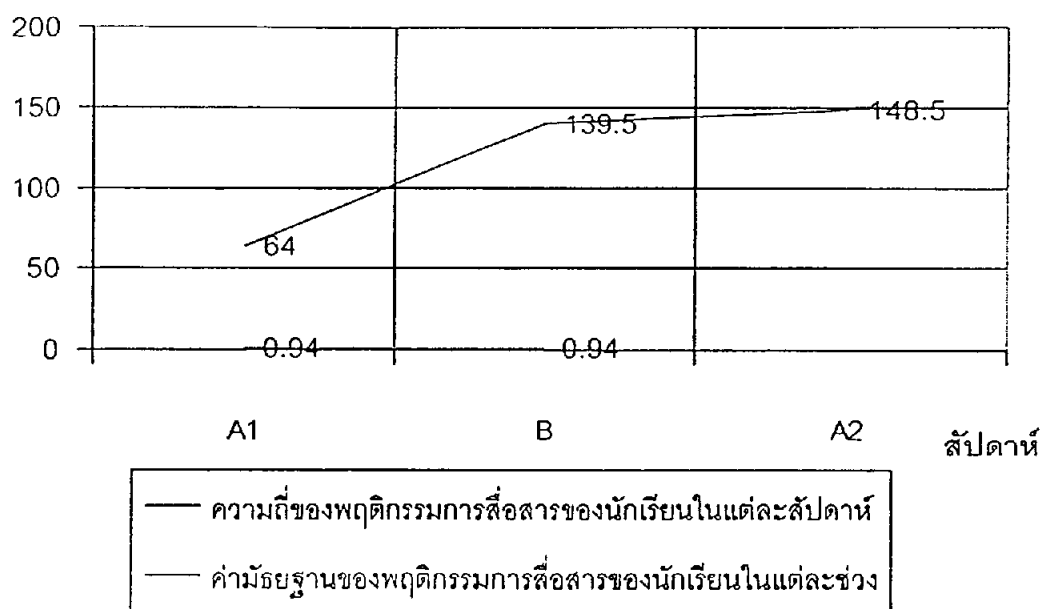
ภาพประกอบ 13 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 2 ในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มควบคุม

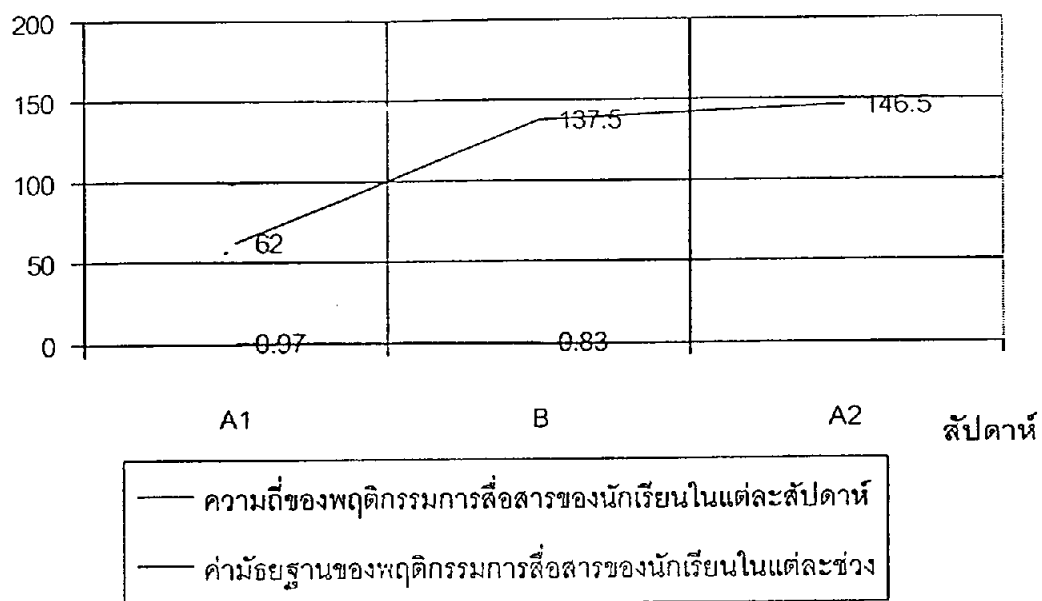
ภาพประกอบ 14 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 3 ในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มควบคุม

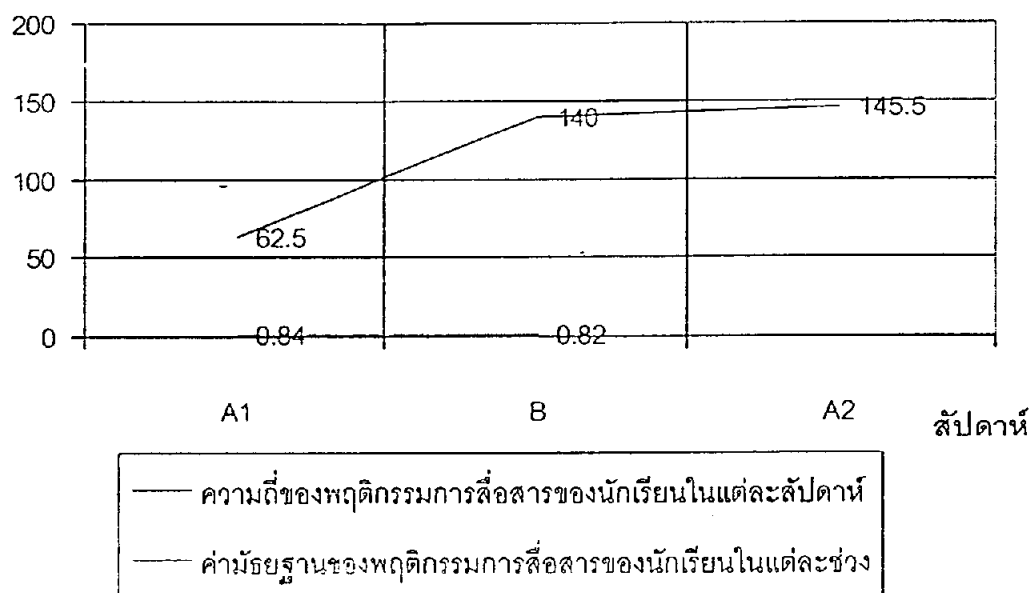
ภาพประกอบ 15 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 4 ในกลุ่มควบคุมที่ได้รับ
การใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มควบคุม

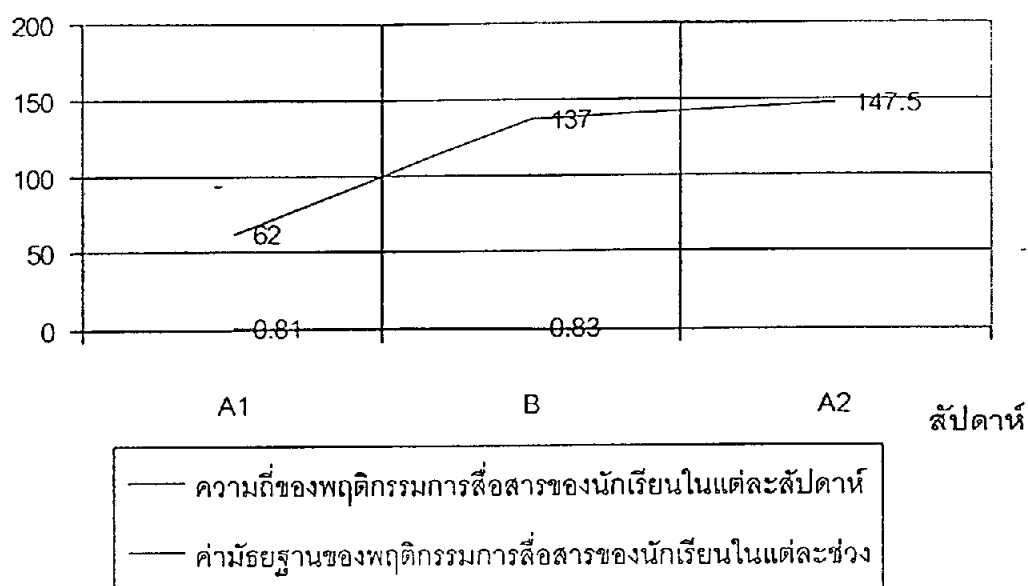
ภาพประกอบ 16 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 5 ในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มควบคุม

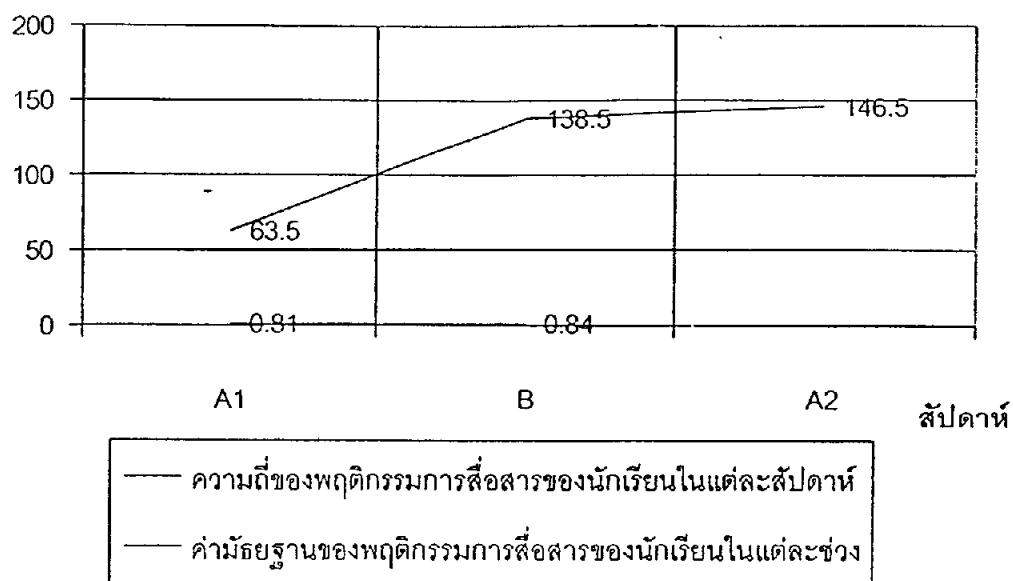
ภาพประกอบ 17 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 6 ในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มควบคุม

ภาพประกอบ 18 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 7 ในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

กราฟความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในกลุ่มควบคุม

ภาพประกอบ 19 แสดงความถี่ของพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนคนที่ 8 ในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติตลอด 3 ระยะ

ภาคผนวก ค
หนังสือติดต่อบริษัท

ที่ ทม 1012/ 5415

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒ กรกฎาคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบ้านหนองคล้า (จงจินต์รุจิรวงศ์)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบบันทึก และแบบประเมิน

เนื่องด้วย นางสาวระริน ทองใบ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี” โดยมี รองศาสตราจารย์อริ พันธ์มณี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขออนุญาตสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในขณะที่เรียนวิชาภาษาไทย และบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนในระหว่างเดือนกรกฎาคม 2545

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวระริน ทองใบ ได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์อริ ภาภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5726, 5644

โทรสาร. 02-258-4119

ที่ ทม 1012/ 5419

โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา
เลขที่รับ 548
วันที่ 16 / 8 / 45
เวลา 09.00 น.

บัณฑิตวิทยาลัย

148

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๒ กรกฎาคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบบันทึก และแบบประเมิน

เนื่องด้วย นางสาวระริน ทองใบ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี” โดยมี รองศาสตราจารย์อารี พันธุ์ณี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขออนุญาตสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในขณะที่เรียนวิชาภาษาไทย และขอทำการสอนโดยใช้โปรแกรมบทบาทสมมติ กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 16 คน ในระหว่างเดือนกรกฎาคม 2545

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวระริน ทองใบ ได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นายภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ทพ.
อ. ระริน ทองใบ
๒๒/๗/๔๕

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5726, 5644

โทรสาร. 02-258-4119

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ	นางสาวระริน ทองใบ
วัน เดือน ปีเกิด	14 กรกฎาคม 2517
สถานที่เกิด	อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	15 / 2 หมู่ 3 ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี 22190
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี 22170
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 4
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2535	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี
พ.ศ. 2539	กศ.บ.(วิทยาศาสตร์ – เคมี)มหาวิทยาลัยบูรพา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
พ.ศ. 2545	กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ